

2017
ÅRSBERETNING
2018

Det Danske Sprog- og
Litteraturselskab

Christians Brygge 1
1219 København K
Telefon 33 13 06 60
sekretariat@dsl.dk
dsl.dk

Redaktion

Jesper Gehlert Nielsen
Karen Skovgaard-Petersen

Grafisk form

Eric Mourier

Ombrydning

Laurids Kristian Fahl

Tryk

Tarm Bogtryk a/s

Papir

Munken Pure Rough, 100 g

Oplag

400 eksemplarer

Marts 2018

Årsrapport 6

Årets udgivelser 8

- Herman Bangs forfatterskab. En annoteret bibliografi 8
- Karen Blixen: Den afrikanske Farm 8
- Holberg · Ludvig Holbergs hovedværker 9
- Johannes V. Jensen: Himmerlandshistorier 9
- Frank Jæger: Hverdagshistorier 10
- Otto Kalkar: Ordbog til det ældre danske Sprog (1300-1700) 10
- Jakob Knudsen: Angst • Mod 11
- Peter Seeberg: Argumenter for benådning 11
- Peter Seeberg: Om fjorten dage 12
- Nyhedsbrev fra Det Danske Sprog- og Litteraturselskab 12

Årets arrangementer 13

Essay: Himmelbrev fra helvede 14

Aktiviteter på Christians Brygge 22

- Arkiv for Dansk Litteratur 22
- Herman Bangs breve 23
- Den Danske Begrebsordbog 24
- Karen Blixen. Værker 26
- Danmarks ældste lægebøger 27
- Dansk Sproghistorie 28
- Danske Klassikere 29
- Den Danske Ordbog og ordnet.dk 30
- Digitale Hovedstrømninger 32
- Diplomatarium Danicum og Danmarks Riges Breve 34
- Gammeldansk Ordbog 35
- Ludvig Holbergs Skrifter 36
- Formidling af Ludvig Holbergs forfatterskab 37
- It-drift 39
- Jensen & Goldschmidt: Latinsk-dansk Ordbog 40
- Johannes Jørgensen: Mit Livs Legende 41
- Latinsk hyrdedigtning i Danmark på Frederik 2.s tid 42
- Peter Seebergs romaner, noveller og kortprosa 43
- sproget.dk 44
- Hans Svanings Danmarkshistorie 46

Forsknings Samarbejder 47

- ELEXIS 47
- Andersens Udvalgte Håndskrifter 48

Essay: Det fjernes nærvær 50

Andet udgivelsesarbejde 58

- Thomas Bartholin d.æ.s breve 58
- Thorkild Bjørnvigs lyrik 58
- Anders Bording: Samlede Skrifter 59
- Georg Brandes: Berlin som tysk Rigshovedstad 60
- Georg Brandes' Correspondance, 2e Série 61
- Georg Brandes' Nietzsche-forelæsninger 1888 62
- P.O. Brøndstedts dagbøger fra ungdomsrejsen 62
- Corpus Philosophorum Danicorum Medii Aevi I-XV 63
- Danmarks gamle Ordsprog I-VIII 64
- Holger Drachmann – Amanda Nilsson (»Edith«).
En brevveksling 65
- Peder Hegelund: Susanna 66
- William Heinesens breve. Et udvalg 66
- Johannes V. Jensen: Den gotiske Renaissance 68
- Johannes V. Jensen: Kongens Fald 69
- Leonora Christina: Jammers Minde 69
- Leonora Christinas franske selvbiografi 70
- Poul Martin Møllers Skrifter 72
- Peter Nansens brevvekslinger med Edvard og
Georg Brandes 73
- Erik Pontoppidan: Grammatica Danica 74
- Klaus Rifbjergs digte 75
- Ole Rømers Triduum-observationer 76
- B74 af Skånske Lov og Skånske Kirkelov 77
- Peder Syvs auktionskatalog 77
- Anders Sørensen Vedels Antichristus romanus 78
- Anders Sørensen Vedels udvalgte historiografiske
skrifter 78
- Johan Herman Wessels samlede skrifter 79

Essay: Fra begrebsordbog til FrameNet 80

Forslag til nye udgivelser 87

- C. Berg: Græsk-dansk Ordbog 87
- Tycho Brahe, netudgave 88
- Christian 3.s danske Bibel på nettet 89
- Christian 4.s latinske brevstile 90
- Danmarks gamle love på moderne dansk 91
- Frederik Christian Eilschovs skrifter 92
- Louis Hjelmslevs forelæsninger
1942-1943 94
- Johannes V. Jensen: Myter og Eksotiske Noveller 95
- Musik og sprog i reformationstidens danske
salmesang 96

Personalia

Medarbejdere på Christians Brygge	99
Bestyrelser, nævn, udvalg m.m.	103
Undervisning, censorvirksomhed m.m.	106
Publikationer	108

Bestyrelsen 113**Mindeord 114**

Henrik Andersson	114
Niels Jørgen Green-Pedersen	117
Allan Karker	120

Medlemmer 122

På det årlige BogForum i Bella Center var Det Danske Sprog- og Litteraturselskab vanen tro til stede med egen stand. I år delte vi desuden en scene med Syddansk Universitetsforlag, Museum Tusulanums Forlag og Forlaget Vandkunsten. Vi stillede op med et alsidigt program, som passende kan danne udgangspunkt for et tilbageblik på det forgangne år.

På den litterære front kunne man opleve en række gode, læseappetitvækkende samtaler om igangværende udgivelser: *Peter Seebergs romaner, noveller og kortprosa*, *Herman Bangs breve*, *Holberg · Ludvig Holbergs hovedværker*, Johannes Jørgensen & Georg Brandes – de to sidste forenet i et fælles arrangement under titlen *Bedste venner, dødsens fjender* som en markering af at to redaktioner, dør om dør, i disse år er i færd med at udgive *Mit Livs Legende* af Jørgensen og Brandes' *Hovedstrømninger*.

Særlig er det værd at fremhæve den store Seeberg-udgave. I 2017 har de første 4 bind af i alt 11 set dagens lys og er blevet entusiastisk anmeldt. Året har også i øvrigt budt på en stribe litterære udgivelser i serien *Danske Klassikere*, spændende fra Frank Jægers *Hverdagshistorier* og Johannes V. Jensens *Himmerlandshistorier* til allersenest Jakob Knudsens Luther-bog, dobbeltromanen *Angst · Mod*. En begivenhed er det også at René Herrings store Herman Bang-bibliografi nu foreligger på tryk, et resultat af mange års stædigt detektivarbejde og en guldgrube af oplysninger om nyopdagede tekster fra Herman Bangs hånd.

Dansk sprog og sproghistorie fyldte også godt på vores scene på BogForum. Redaktørerne af *Dansk Sproghistorie* gav smagsprøver på bind 2, der nu er på trapperne, og i anledning af den seneste udvidelse af *Den Danske Ordbog* kunne man stifte bekendtskab med nogle af de 1.445 nyeste ord i ordbogen.

Efterhånden har vi vænnet os til en vis opmærksomhed i medierne når *Den Danske Ordbog* udvides med nye ord. Ord er godt stof. Men i forbindelse med efterårets opdatering oplevede vi den anden side af medaljen. Nogle har taget anstød af at ordet 'grønlænderstiv' nu er optaget i ordbogen. Stupidt og sårende som ordet er, er det desværre i brug. Vi kan ikke foregive at stødende ord ikke findes, men til gengæld kan ordbogen netop vejlede i deres brug og gøre opmærksom på deres krænkende effekt.

Mange uden for selskabets egne rækker tog sagen op og bidrog til at artikulere hvori ordbogens oplysende opgave består. Og trods alt er sagen også et udtryk for at sprog og sprogbrug er et vigtigt anliggende for mange mennesker, hvad vi også aflæser af det meget høje og støt stigende antal daglige opslag i *Den Danske Ordbog*, p.t. ligger det på omkring 130.000.

Samme sproglige engagement kommer til udtryk i den store interesse for *sproget.dk*, som vi driver sammen med Dansk Sprognævn. At omkring 25.000 mennesker nu daglig lægger deres digitale vej forbi *sproget.dk* for at søge råd og oplysning om

dansk sprog, er et udtryk for en udbredt sproginteresse, som redaktionen selv har gjort en stor indsats for at befordre i de 10 år *sproget.dk* har været i luften. Det var en fest fuld af sprogglæde da *sproget.dk* fejrede sin runde fødselsdag i oktober.

Glæden ved sproget, som rækker langt uden for fagfolkenes rækker, gælder ikke kun moderne dansk. Tidligere på året kunne vi præsentere den gamle Kalkars *Ordbog til det ældre danske Sprog (1300-1700)* i ny digital skikkelse på Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs ordbogsplatform. Det var ikke noget vi havde forventet andet end de snævre fagkredses anerkendelse for. Men også gamle ord fascinerer tydeligvis – i en grad så *Berlingske Tidende* kaldte den digitaliserede Kalkar »en sand fest for sprogelskere og et tigerspring for Det Danske Sprog- og Litteraturselskab«!

Reformationsjubilæet i 2017 har sat sig glædelige spor hos Det Danske Sprog- og Litteraturselskab. Det store digitale salmebogsprojekt *Musik og sprog i reformationstidens danske salmesang* har opnået en fornem bevilling fra Carlsbergfondet og Velux Fonden. Ligeledes ser vi frem til at udarbejde en kommenteret udgave på nettet af den første danske bibeloversættelse, Christian 3.s danske Bibel. Begge er fremlagt til endelig vedtagelse på det kommende årsmøde.

For at kunne gennemføre alle disse mangeartede udgivelser og projekter er Det Danske Sprog- og Litteraturselskab helt afhængigt af ekstern finansiering. Vi er dybt taknemmelige for de generøse bevillinger vi har modtaget fra både private fonde og Kulturministeriet. Ligeledes vil vi gerne takke selskabets mange eksterne samarbejdspartnere – forlag, universiteter og andre institutioner – for konstruktivt og inspirerende samarbejde, og sidst men ikke mindst skal alle medlemmer, medarbejdere og eksterne udgivere have en varm tak for deres store og vedvarende engagement i selskabets virke.

Den daglige ledelse af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab er som vanligt varetaget af direktøren i tæt samarbejde med den øvrige administration. Bestyrelsen er på sine 7 møder med direktøren holdt underrettet om alle væsentlige anliggender og har på det grundlag udøvet den øverste ledelse af selskabets aktiviteter. Kommunikation med omverdenen har fundet sted via selskabets hjemmeside, ved pressemeddelelser i forbindelse med nye udgivelser samt på Facebook og i nyhedsbrevet.

Årets resultat er 78.252 kr. Selskabet har i 2017 modtaget bevillinger på 14.694.635 kr. mod 34.647.086 kr. i 2016 (det usædvanlig store beløb i 2016 skyldtes Carlsbergfondets langsigtede bevillinger til *Diplomatarium Danicum* og *Den Danske Ordbog*).

Chr. Gorm Tortzen
formand

Karen Skovgaard-Petersen
direktør

Herman Bangs forfatterskab. En annoteret bibliografi

Udgivere: René Herring under medvirken af Sten Rasmussen
Tilsynsførende: Flemming Conrad † og Mette Winge
Finansiering: Velux Fonden

Herman Bangs forfatterskab. En annoteret bibliografi udkom den 2. januar 2018 på Syddansk Universitetsforlag. Udgivelsen fejredes ved et arrangement i Det Danske Sprog- og Litteraturselskab den 29. januar 2018.

Karen Blixen: Den afrikanske Farm

Udgivere: tekstkommentar og efterskrift ved Lasse Horne Kjældgaard, tekstudgivelse ved Nicolas Reinecke-Wilkendorff
Tilsynsførende: Finn Hauberg Mortensen † og Klaus P. Mortensen
Finansiering: Velux Fonden, Kunstrådets Litteraturudvalg samt Dronning Margrethes og Prins Henriks Fond

Karen Blixens *Den afrikanske Farm*, første bind i serien *Karen Blixen. Værker*, udkom i 2. oplag den 25. oktober 2017 på Gyldendal.

Holberg • Ludvig Holbergs hovedværker

Redaktion: Henrik Andersson †, Laurids Kristian Fahl (ledende redaktør), Finn Gredal Jensen, Camilla Zacho Larsen og Peter Zeeberg (ledende redaktør)

Finansiering: Augustinus Fonden og A.P. Møller og Hustru Chastine Mc-Kinney Møllers Fond til almene Formaal

I *Holberg • Ludvig Holbergs hovedværker 1-22* udkom *Komedier 6* den 6. april 2017 på Aarhus Universitetsforlag; *Komedier 7* udkom den 4. maj, *Danmarks riges historie 1* den 1. juni, *Danmarks riges historie 2* den 6. juli, *Danmarks riges historie 3* den 3. august, *Epistler 1* den 7. september, *Epistler 2* den 5. oktober, *Epistler 3* den 2. november, *Epistler 4* den 7. december, *Epistler 5* den 4. januar 2018, *Niels Klim* den 1. februar og *Moralske tanker* den 1. marts 2018.

Johannes V. Jensen: Himmerlands-historier

Udgivere: Per Dahl og Aage Jørgensen
Tilsynsførende: Jørn Lund
Finansiering: Statens Kunstfonds Projektudvalg for Litteratur

Johannes V. Jensens *Himmerlandshistorier* udkom i to bind den 20. januar 2018 i serien *Danske Klassikere* på Gyldendal. Udgivelsen markeredes ved en reception på Johannes V. Jensen Museet i Farsø den 20. januar 2018.

Frank Jæger: Hverdagshistorier

Udgiver: Esther Schat Kielberg

Tilsynsførende: Lasse Horne

Kjældgaard

Finansiering: Statens Kunstfonds
Projektudvalg for Litteratur

Frank Jægers *Hverdagshistorier* udkom i serien *Danske Klassikere* den 30. oktober 2017 på Gyldendal.

Otto Kalkar: Ordbog til det ældre danske Sprog (1300-1700)

Redaktion: Marita Akhøj Nielsen,
Nicolai Hartvig Sørensen og Thomas
Troelsgård

Tilsynsførende: Dorthe Duncker,
Britta Olrik Frederiksen og Henrik
Galberg Jacobsen

Finansiering: Velux Fonden og
Universitets-jubilæets danske
Samfund

Otto Kalkars *Ordbog til det ældre danske Sprog (1300-1700)* blev offentliggjort på adressen kalkarsordbog.dk den 30. marts 2017.

Kalkars Ordbog

Om Kalkars Ordbog

Alle, der arbejder med danske tekster fra perioden 1300-1700, har brug for Kalkars Ordbog. Det er den eneste ordbog, der dækker dansk i de fire århundredår. Og det er omfattende. Mere end 60.000 opslagsord har Otto Kalkar (1837-1926) behandlet i sit værk. Det blev begyndt i 1868 som en ordsamling, men materialet voksede, og planerne blev stadig mere ambitiøse. Efter udgivelsen af

Om brugen af kalkarsordbog.dk

Alle, der har prøvet at bruge Kalkars ordbog, ved, at den er meget svær at finde rundt i. Det er svært at gætte, hvor Kalkar har anbragt et ord, for han har ordnet opslagsordene efter deres oprindelse, og kun hovedordene er ordnet alfabetisk. I online udgaven kan man få vist Kalkars placering af ord under hovedord ved at klikke på linket "Se i sammenhæng".

...blandt alle ord

- Manuskript
- Diplomati
- Talskøjv
- Kronen
- Åbnings
- Radikal
- Forsvar
- Geklima
- Overmod
- Koffer

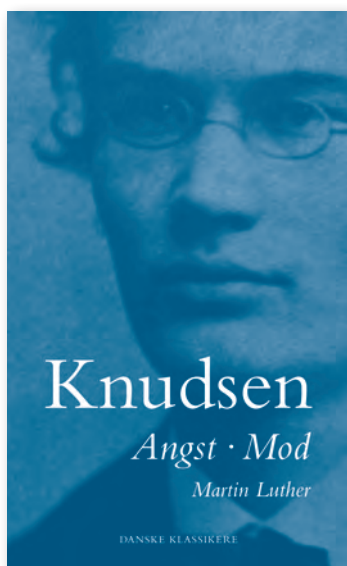
Jakob Knudsen: Angst • Mod

Udgivere: Bo Hakon Jørgensen og
Thomas Reinholdt Rasmussen

Tilsynsførende: Esther Schat Kielberg

Finansiering: Statens Kunstfonds
Projektudvalg for Litteratur

Jakob Knudsens dobbeltroman
Angst • Mod udkom den 20.
april 2018 i serien *Danske
Klassikere* på Gyldendal.

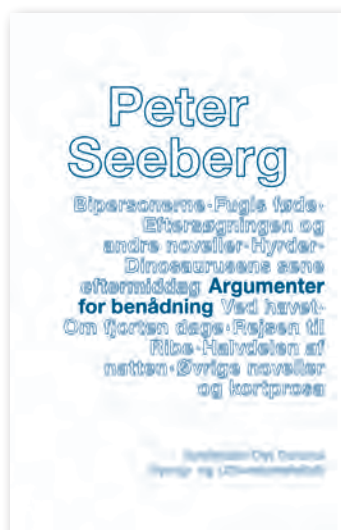
Peter Seeberg: Argumenter for benådning

Udgivere: tekstudgivelse og noter
ved Jeppe Barnwell, efterskrift ved
Marianne Juhl

Tilsynsførende: Ebba Hjorth, Lasse
Horne Kjældgaard og Erik Skyum-
Nielsen

Finansiering: Velux Fonden

Peter Seebergs *Argumenter
for benådning* udkom den 1.
november 2017 i serien *Peter
Seebergs romaner, noveller
og kortprosa* på Gyldendal.

Peter Seeberg: Om fjorten dage

Udgivere: tekstudgivelse og noter ved Jeppe Barnwell, efterskrift ved Steen Klitgård Povlsen

Tilsynsførende: Ebba Hjorth, Lasse Horne Kjældgaard og Erik Skyum-Nielsen

Finansiering: Velux Fonden

Peter Seebergs *Om fjorten dage* udkom den 1. november 2017 i serien *Peter Seebergs romaner, noveller og kortprosa* på Gyldendal.

Nyhedsbrev fra Det Danske Sprog- og Litteraturselskab udkommer 3-4 gange årligt og bringer nyheder om igangværende og afsluttede udgivelser. Nyhedsbrev nr. 6 udkom i oktober 2017, nr. 7 i april 2018. Redaktionen varetages af vekslende medarbejdere ved Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, senest Markus Hedemann, Finn Gredal Jensen, Jonas Jensen, Camilla Zacho Larsen og Mette-Marie Møller Svendsen.

Årets arrangementer

I det forløbne år har Det Danske Sprog- og Litteraturselskab afholdt følgende seminarer med deltagelse af bl.a. selskabets medlemmer og medarbejdere:

Seminar i anledning af offentliggørelsen af den digitale udgave af Otto Kalkars *Ordbog til det ældre danske Sprog (1300-1700)*, arrangeret af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Københavns Universitet, Søndre Campus, 30. marts 2017

Klassikeroversættelser, seminar i anledning af Peter Zeebergs 60-årsdag, arrangeret af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Det Kgl. Bibliotek, Blixensalen, 21. april 2017

Arrangement i anledning af *sproget.dk's* 10 års fødselsdag, Café Nutid, 23. oktober 2017

Ved BogForum i Bella Center Copenhagen den 10.-12. november 2017 havde Det Danske Sprog- og Litteraturselskab igen i år sin egen stand, hvor selskabets udgivelser præsenteredes, og hvor medarbejdere informerede om selskabets aktiviteter. Sammen med Syddansk Universitetsforlag, Museum Tusulanums Forlag og Forlaget Vandkunsten havde Det Danske Sprog- og Litteraturselskab desuden en scene, der dannede rammen om samtaler og foredrag om aktuelle udgivelser.

Essay: Himmelbrev fra helvede

I anledning af genoptrykket af Karen Blixens *Den afrikanske Farm* i serien *Karen Blixen*. *Værker* bringes her Lasse Horne Kjældgaards foredrag ved et arrangement på Karen Blixen Museet, Rungstedlund, i forbindelse med udgivelsen af første oplag den 16. januar 2008.

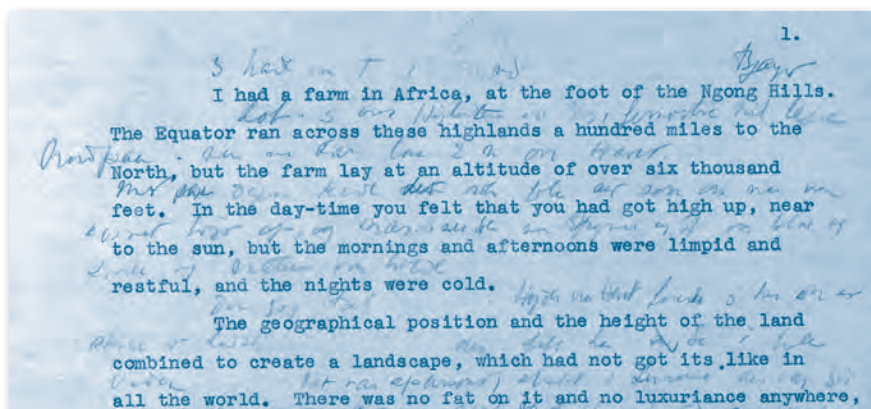
I disse dage for præcis 71 år siden befandt Karen Blixen sig ikke her på Rungstedlund, men i Skagen. Der tilbragte hun hele vinteren med at skabe det værk, som vi fejrer nyudgivelsen af her i dag, *Den afrikanske Farm*. I første omgang skrev hun værket på engelsk, og i anden omgang gendigtede hun det på dansk. Jeg ved ikke, om tænderne klappede om kap eller i takt med tasterne på hendes Corona-skrivemaskine, men det kunne de have gjort, for det var en usædvanlig kold vinter, og næsten alt var lukket ned i Skagen under Blixens ophold langt uden for højsæsonen.

Det var et slags dobbelt eksil, Karen Blixen befandt sig i. Hun var væk ikke bare herfra, fra Rungstedlund, men også væk fra Kenya, hvor hun jo havde boet i sytten år og levet det liv, som hun fortæller om i *Den afrikanske Farm*. I Kenya havde hun følt sig hjemme. Ikke bare i den banale betydning, at hun følte sig tryk og velkommen der. Hun havde følt sig hjemme også i kosmisk forstand. Her var hendes centrum. »Jeg hører til herude og bør være her«, skrev hun til sin bror, Thomas Dinesen, i februar 1926. Og i *Den afrikanske Farm* giver hun udtryk for, at hun bestemt havde regnet med at skulle blive i Kenya livet ud og »lægge« sine »Ben i Afrika«, som hun skriver.

Tænk nu, hvis det var gået sådan. Så stod vi ikke her i dag, for så havde verdenslitteraturen formentlig været foruden hendes forfatterskab. Når vi umiddelbart kan tage os selv i at tænke, at det dog er en græsselig tanke, går vi med på en af grundidéerne i Blixens forfatterskab: Tanken om, at der er en højere æstetisk retfærdighed til. For det var jo en slags litterær alkymi, Blixen bedrev. Hun formåede at forvandle sit tab og sin sorg til kunst. Med sit eget eksempel overbeviser hun os om, at selv umådeligt store tab i visse tilfælde kan vendes til æstetisk gevinst, hvor grusomt og forkeret det end lyder.

I august 1931 brød Karen Blixen op og forlod det afrikanske kontinent. Knap tre år senere fik hun sit internationale gennembrud med *Seven Gothic Tales*, som hun i visse sammenhænge omtaler som en slags forberedelse til en bog om Afrika. Og den bog sad hun altså og skrev for 71 år siden på et hotelværelse i Skagen. Her genkaldte hun sig – og forsøgte at skabe sammenhæng i – de voldsomme begivenheder, som havde slynget hende væk fra sit centrum og bort fra den livsbane, hun havde forestillet sig. »Det saa ud for mig«, fortæller hun i *Farmen*, »som om jeg paa en eller anden Maade maatte være kommet ud af den regelmæssige menneskelige Tilværelse og ind i en

Malstrøm, hvor jeg aldrig burde have været. Hvor jeg end gik, skred Jorden bort under Fødderne paa mig, og Stjernerne faldt fra Himlen«.

Det var dette kaos af begivenheder, denne personlige apokalypse, som hun forsøgte at give form i *Den afrikanske Farm*. Kun enkelte steder i selve teksten refererer Karen Blixen til sin situation på fortællertidspunktet. Et af disse steder er dog meget berømt, nemlig lignelsen om livets veje – om det mønster, som livets vildveje i sidste ende danner. Det er værd at bemærke, at denne lignelse kun udtrykker et håb om, men ingen garanti for, at livets tildragelser i sidste ende vil samle sig i et meningsfuldt mønster: »Naar mit Livs Tegning er fuldført, skal da jeg, skal da andre Folk se en Stork?« Det står og bliver stående som et åbent spørgsmål.

Med et slidt psykologisk udtryk kan man sige, at det var et traume, Blixen bearbejdede ved at skrive om det. I breve fra, før hun begyndte på beretningen, sammenlignede hun opbruddet fra Afrika med at skulle skrive om et barn, man har mistet. Denne metafor bekræfter netop den bratte afbrydelse af et liv, der ikke var levet færdigt – noget, der var ufuldbyrdet som et mistet barneliv. Det traumatiske ved hændelsen kommer Karen Blixen direkte ind på hen imod slutningen af *Den afrikanske Farm*:

Da tilsidst den Dag kom, da jeg skulde rejse fra Farmen, gjorde jeg den Erfaring, at Ting kan ske, som ligger helt udenfor vor Forestillingskreds, baade forinden de hænder, mens de staar paa og senere, naar vi ser tilbage paa dem. Omstændighederne har en vældig Drivkraft i sig, og kan fremtvinge Begivenheder, der er udenfor Menneskers Forstaaelse eller Fantasi (...). De, der har oplevet noget saadant, kan paa en Maade sige, at de har været igennem selve Døden: en Episode, der er udenfor vor Fantasis Rækkevidde, men indenfor vor Erfarings Rækkevidde.

Det er en tankevækkende passage. Normalt forestiller man sig jo, at fantasien rækker længere end erfaringen – at man kan fantasere sig til meget mere, end hvad man kan erfare. Men

Det er der flere grunde til. Nogle, der har at gøre med Blixens forfatterskab i almindelighed, nogle, der har at gøre med *Den afrikanske Farm* i særdeleshed, og endelig nogle, der har at gøre med vores – og det vil sige Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs – ambitioner med denne nye udgave af Karen Blixens værker, hvoraf *Den afrikanske Farm* jo kun er det første bind i serien. Lad mig sige lidt om disse forskellige grunde.

Når der er så meget at kommentere i Blixens forfatterskab, skyldes det for det første, at sproget er uhyre rigt og til tider teknisk, med mange indlånte ord og talemåder. Derfor er der ret mange ordforklaringer med i kommentarerne. For det andet skyldes det, at teksterne er yderst velforsynede med referencer og allusioner til anden litteratur og kunst. Det vender jeg tilbage til om lidt.

For det tredje, og det er særligt for *Den afrikanske Farm*, er der mange kommentarer, fordi scenen er i en britisk koloni, hvis historie er væsentlig for at forstå værkets dokumentariske projekt. For det fjerde, fordi værket i en eller anden udstrækning bygger på selvoplevet virkelighed og derfor rummer et stort antal referencer til virkelige personer, faktiske omstændigheder samt et bagvedliggende kronologisk forløb, som er brudt op i fremstillingen. Også dét skaber et kommenteringsbehov, der ikke på samme måde er til stede i det øvrige værk.

En helt femte grund til, at der er mange kommentarer, bunder ikke i selve teksten, men derimod i Blixens publikum og det hensyn, vi gerne vil tage til det med den nye udgave. Det er nemlig stort og blandet. Blixen tiltrækker fortsat tusindvis af læsere, som helt uden tvang tager hendes bøger op og tager dem til sig. Hun er jo ikke kun obligatorisk stof i folkeskolen og gymnasiet, men tiltrækker fortsat også mange unge læsere på frivillig basis. Samtidig med, at hun formår at holde fast i mange læsere, der bliver ved med at vende tilbage til hendes tekster igen og igen, år efter år.

Alle disse forskellige læsergrupper giver en temmelig broget skare at tage hensyn til, når man skal fastlægge kommenteringsniveauet. Man kunne have valgt at vælge ud og sige: Vi laver en udgave, der skal opfylde de behov, som helt unge og forholdsvis uerfarne læsere har. Eller man kunne have sagt: Vi laver en decideret forskerudgave, der især imødekommer de behov, som temmelig avancerede Blixen-læsere, der beskæftiger sig videnskabeligt med forfatterskabet, har.

Men vi har valgt *ikke at vælge* mellem disse to ydergrupper af læsere. Der er allerede en anmelder, der har fundet anledning til at spørge sig selv, om det er »en videnskabelig udgave« eller »en skolebog, man har i hånden«. Og det er jeg glad for, at hun gjorde, for det er faktisk begge dele.

Vores klare mål har været at lave en udgave, der videst muligt tilgodeser alles behov – ikke mindst forskere og folkeskolelever. For de sidstnævnte skal alle ordforklaringerne gøre det

lettere at komme ind i det sproglige univers, som findes i *Den afrikanske Farm*. De førstnævnte kan forhåbentlig bruge udgavens øvrige kommentarer som genvej til det store litterære og historiske verdensrum, som Blixens tekst bevæger sig i. Vi har altså arbejdet med et differentieret kommenteringsniveau, og også af den grund er antallet af kommentarer blevet stort.

At mange af kommentarerne er blevet temmelig omfattende har endelig en sjette grund, nemlig at alle de skjulte eller direkte citater, som Karen Blixen har flettet ind i sine tekster, rent faktisk betyder noget. Citaterne peger ofte i retning af andre fortællinger og myter, som Blixens egen tekst forholder sig aktivt til – omformer eller parodierer eller punkterer eller svarer igen på. De er ikke bare litterære ornamenter. Når hun gennemgående i *Den afrikanske Farm* refererer til Shelleys *Prometheus Unbound*, til Shakespeares *King Lear* og til Jobs Bog fra Det Gamle Testamente, kan man være sikker på, at det betyder noget. Det kan lyde selvfølgelig, at det betyder noget, men er det faktisk ikke.

Anderledes er det for eksempel med H.C. Andersen, der flittigt brugte litterære citater og droppede navne som en slags staffage. Og det havde han jo også al mulig grund til i forhold til, hvem han var, hvor han kom fra, og hvad der skulle til for at blive accepteret i de kredse, som han gerne ville ind i. Der er bestemt ikke noget forkert ved det, men der er til gengæld noget kedeligt ved det for realkommentatoren, som skal sidde og notere en masse litterære kilder ned, der alligevel ikke rigtig betyder noget i teksten. »Tilfældig Aandrighed«, kaldte Andersens skarpeste kritiker, Søren Kierkegaard, dette træk ved hans skrivestil. *Tilfældig åndrighed* er derimod noget af det sidste, man kan beskyldte Karen Blixen for.

Der er i øvrigt også noget særligt på færde i forbindelse med Karen Blixens omfattende litterære genbrug i *Den afrikanske Farm* – noget, som er lidt overset, synes jeg. Det intertekstuelle spil i dette værk er nemlig ikke kun et udtryk for ironi og æstetisme, som man nemt forledes til at tro. Den høje forekomst af kunstneriske og litterære referencer har i dette værk også en formidlingsmæssig funktion. De bidrager til at indføre læseren i den fremmede verden, som teksten foregår i. Vi nærmer os med andre ord det nye og ukendte igennem de kendte litterære eksempler, Blixen gør brug af i sine beskrivelser. Hvis de ellers er kendte – og genkendte. Hvis ikke, giver det kun yderligere anledning til at kommentere Blixens litterære referencer grundigt, så de også i denne egenskab kan komme til deres ret som kulturformidlende støtteben.

Via litteratur og kunst bestræber Blixen sig altså på at bygge bro mellem kulturkredse. Det er interessant ikke mindst, fordi det igen hviler på en antagelse om, at broens materiale, kunsten og litteraturen, formår at overskride kulturelle grænser. Det giver *Den afrikanske Farm* talrige eksempler på: Kamante, der umiddelbart forstår sin egen situation ved at sammenligne den

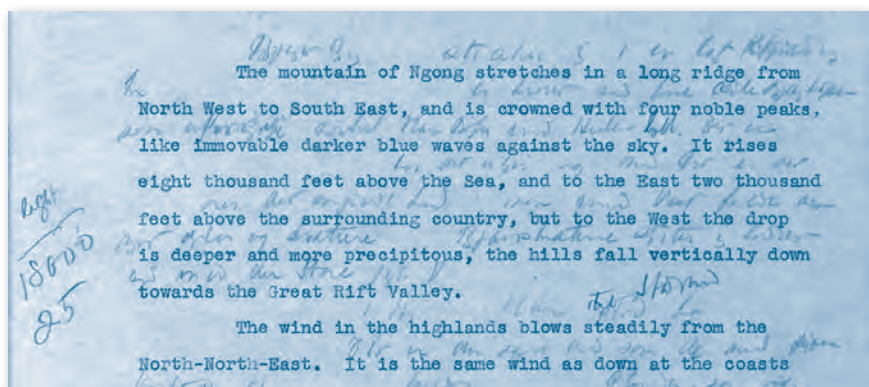
med Odysseus – eller Farah, der på stående fod leverer skarp-sindige kommentarer til Shakespeares *Købmanden i Venedig*. Disse eksempler giver indsigt i Blixens personlige kanon – som omfatter både østlig og vestlig, høj og lav, religiøs og verdslig litteratur – og som netop er verdenslitteratur: Til rådighed for alle og til rådighed for alle til at forstå hinanden med.

Det bekræftede hun også mange år senere, i et forord til en dansk oversættelse af den engelske historiker Basil Davidsons værk om det før-koloniale Afrika, *Det genfundne Afrika* (1962). Om bogen skrev Blixen, at den »har bestyrket mig i en Opfattelse, som jeg for halvtreds Aar siden dannede mig: den, som virkelig skal formidle Forstaaelsen mellem Afrika og Europa, det skal ikke være hverken Politikeren, Videnskabsmanden eller Forretningsmanden, endskønt disse maa være med i Arbejdet. Men det skal være Kunstneren«. Så høje tanker havde hun om kunstens og kunstnerens evner til at bringe et ægte kulturmøde i stand og netop »formidle Forstaaelsen mellem Afrika og Europa«, som hun skrev. Dette behov for gensidig forståelse er bestemt ikke blevet mindre i mellemtiden, selv om tilliden til kunstens evne til at bygge bro desværre er blevet det.

»Jeg havde en Farm i Afrika«

Det er altså de væsentligste grunde til, at antallet og omfanget af kommentarer til denne nye udgave af *Den afrikanske Farm* er blevet så omfattende: Blixens sprog, de mange citater og allusioner, betydningen af de mange citater og allusioner, deres formidlende funktion, den kolonihistoriske baggrund, de mange historiske personer og faktiske hændelser, det opbrudte og tildækkede kronologiske forløb bagved beretningen – og endelig de mange og meget forskellige læsergrupper, som Blixens forfatterskab har, og som vi altså gerne vil gøre noget for alle sammen ud fra en devise om, at ikke kun adel, men også popularitet forpligter. Lægger man alle disse forhold og hensyn sammen, bliver resultatet således et sted imellem 1.100 og 1.200 kommentarer.

Alligevel er alt ikke med, det er jeg nødt til at tilstå, og jeg kan lige så godt gøre det her. Dels fordi der er en håndfuld nødder, som jeg desværre ikke har kunnet knække – det fremgår af

kommentardelen – dels fordi der for visse kommentarers vedkommende simpelthen mangler naturlige grænser. De breder sig, hvis man ikke passer på. Lad mig give et eksempel.

Tag nu den indledningssætning, som vi alle kender: »Jeg havde en Farm i Afrika ved Foden af Bjærgene Ngong«. Hvad kan man sige om den sætning?

Først skal det måske siges, at havde det været den amerikanske udgave af bogen, hvor sætningen jo lyder »I had a farm in Africa at the foot of the Ngong Hills«, kunne man have spurgt: Hvem er dette jeg? På titelbladet af bogen står der nemlig Isak Dinesen, Karen Blixens mandlige pseudonym, så i en kommentar til denne udgave burde man bemærke, at pronomenet *jeg* henviser til Karen Blixen.

Det behøver vi ikke i den danske udgave, så lad os tage de næste ord, verbum og genstandsled på én gang: »havde en Farm«. Nu er der for det første dét at sige til genstandsledet, *Farm*, at det på dansk er en indlånt engelsk betegnelse for en stor gård eller landejendom med enten planteavl eller en eller anden form for bedrift. Allerede dette ord peger altså på det fremmedsproglige forlæg for den danske version, men også på, at beretningen finder sted i en verden, hvor det officielle sprog og meget af erfaringsrummet var engelsk. Dernæst er der dét at sige til genstandsledet, at det faktisk er en underdrivelse, for Karen Blixen havde ikke bare én farm, men to farme – ikke på én gang, men successivt. Først Bagathi House, hvor hun boede fra januar 1914 til marts 1917, og dernæst Bogani House, hvor hun havde adresse i de følgende 14 år.

Så er der verbummet, *havde*, som jo er i datid. Det signalerer, at det er et afsluttet forløb, der berettes om, for det implicerer jo, at nok havde Karen Blixen en farm i Afrika, men det har hun ikke mere. Tabet er med andre ord til stede fra bogens allerførste sætning, som tilmed genlyder af en anden meget berømt tabsfortælling i dansk litteratur – en tekst, som også delvis er blevet til på denne ejendom – nemlig Johannes Ewalds selvbiografi *Levnet og Meeningen*, skrevet 1774-1778 og udgivet som helhed i 1855. Det tab, som denne tekst drejer sig om, er tabet af Ewalds elskede Arendse, som sammenfattes i én meget berømt sætning: »Jeg havde min Arendse – og nu har en anden hende!«

»Jeg havde en Farm i Afrika«, og nu har en anden den. Farmen var blevet opkøbt af en fransk forretningsmand og udstykket til beboelse. Men havde Karen Blixen nogen sinde en farm i Afrika? Egentlig ikke, ikke i juridisk forstand i hvert fald. Farmen og kaffeplantagen var ifølge skødet ejet af det såkaldte Karen Coffee Company Limited. Det var et aktieselskab, hvori Karen Blixens mor og hendes søskende havde aktieposter, hvoraf den største var ejet af Karen Blixens onkel, Aage Westenholz, der også var bestyrelsesformand for selskabet. Dette foretagende var Karen Blixen ansat af, som *managing director*, fra og med

den 19. juni 1921. Karen Blixen ejede altså ikke farmen, hun var – kan man sige – direktør for den.

»I Afrika«, står der endvidere i indledningssætningen: »Jeg havde en Farm i Afrika«. Det må siges at være en temmelig upræcis stedsangivelse. Forestil jer det omvendte værk – en afrikaner, der skriver en beretning om sin tilværelse som agerbruger i Europa og indleder med at skrive: »Jeg havde en Farm i Europa«. Nå, havde du det, men hvor præcis – i Frankrig, i Grækenland eller i Sverige? På samme måde er der noget absurd over den stedsangivelse, som Karen Blixen indleder med. Det minder mig om et digt af den amerikanske lyriker Wallace Stevens, »Anecdote of the Jar«, hvis første linje lyder: »I placed a jar in Tennessee«, »jeg stillede en krukke i Tennessee«. Kan man egentlig det? Kan man stille en krukke i en hel delstat, eller befinder den sig altid mere lokalt? Kan man have en farm på et kontinent?

Både og. Mere præcist kan man sige, at Karen Blixen havde en farm i dét land, der hed Britisk Østafrika, da hun ankom, og Kenya, da hun forlod det. At skrive »Jeg havde en Farm i Afrika« er mere poetisk, det er én grund til at skrive det; en anden er, at det introducerer en af de væsentligste bestræbelser i Blixens tekst, nemlig at skabe en slags litterær totalvision af et helt kontinent ved navn Afrika for den europæiske og amerikanske læser.

Det projekt kan der siges meget om, det vil jeg ikke her, men i stedet gå videre til den nøjere stedsangivelse, som trods alt følger til sidst i indledningssætningen: »ved Foden af Bjærgget Ngong«. Ngong er et mindre bjergmassiv i Kenya sydvest for Nairobi, som Karen Blixen havde udsigt til fra farmen. At sige »ved foden af Bjærgget«, gør bjerget til et levende væsen, og antyder at farmen befinder sig i dets umiddelbare nærhed. Bjerge kan have fødder, og trapper kan have fødder, og når man befinder sig ved foden, ja så er man lige der, hvor trappen eller bjerget begynder. Men farmen, som Blixen beretter om, befandt sig faktisk cirka 25 km fra, hvor bjerget Ngong begynder. Kan man kalde det en tilsnigelse, og skal det i givet fald kommenteres? Hvor tæt skal en farm ligge på et bjerg for at ligge »ved Foden«?

Hvis I slår op i den nye udgave af *Den afrikanske Farm* på side 327, vil I se, at det kun er en lille brøkdelen af alle disse oplysninger og overvejelser over bogens allerførste sætning, som har fundet vej ind i kommentaren. Er det for lidt? Eller er det for meget? Det er – og vil altid være – et skøn.

Lasse Horne Kjældgaard

Aktiviteter på Christians Brygge

Arkiv for Dansk Litteratur

Redaktion: Nicolas Reinecke-Wilkendorff

Samarbejdspartner: Det Kgl. Bibliotek

Finansiering: Det Elektroniske Forskningsbibliotek, Kulturnet Danmark og Det Kgl. Bibliotek

Arkiv for Dansk Litteratur (*adl.dk*) er et websted, der giver adgang til den klassiske danske litteratur. 78 forfatterskaber – fra 1100-tallets Saxo til Gustaf Munch-Petersen (1912-1938) – lagt ud i fortrinsvis tekstkritiske og kommenterede (DSL-)udgaver, dels i faksimileversion, dels i søgbar tekstversion. Til forfatterskaberne knytter der sig et forfatterportræt med orientering om biografiske forhold, centrale værker og temaer, værkernes modtagelse og efterliv samt en bibliografi. Tilsammen en digital litteraturhistorie på ca. 2.100 bogsider.

Arkiv for Dansk Litteratur blev oprettet i begyndelsen af 2000-tallet, hvor der blev arbejdet intensivt på at etablere det digitale arkiv. Efter etableringen faldt det redaktionelle aktivitetsniveau markant, og i den følgende årrække befandt sitet sig (teknisk og redaktionelt) i et dødvande.

I begyndelsen af 2013 tog Det Danske Sprog- og Litteraturselskab og Det Kgl. Bibliotek (først uafhængigt af hinanden, siden som fælles indsats) initiativ til et fornyet arbejde med *Arkiv for Dansk Litteratur*. Det Kgl. Bibliotek afsatte midler til det indledende arbejde, og der blev nedsat en projektgruppe bestående af medarbejdere fra Det Kgl. Bibliotek og Det Danske Sprog- og Litteraturselskab. Gruppen skulle med afsæt i bl.a. gennemførte interviews og analyser finde frem til, hvordan det nye *Arkiv for Dansk Litteratur* teknisk og funktionsmæssigt skulle indrettes. Fokus var i denne fase kun i begrænset omfang på at tilføje nyt materiale til sitet, da der ikke var afsat midler hertil. Arbejdet med at definere og siden udvikle det nye site blev påbegyndt i 2014 og fortsatte i de følgende år med en del afbrydelser undervejs. Status primo 2018 er, at alt materiale fra det oprindelige *Arkiv for Dansk Litteratur* er migreret til og optaget i Det Kgl. Biblioteks digitale infrastruktur. Det nye *Arkiv for Dansk Litteratur* er tilgængeligt på *adl.dk*, men endnu udestår dele af den tekniske udvikling.

Velkommen til Arkiv for Dansk Litteratur

Her kan du læse og søge i værker fra den danske litteraturhistorie fra middelalderen til det 20. årh.

Søg ?

Forfattere
Find en forfatter i den alfabetiske oversigt og få adgang til forfatterens værker og en introduktion.

Titler
Få oversigt over alle værker i ADL.

Perioder
Læg om en bestemt periode i den danske litteraturhistorie.

Herman Bangs breve

Udgiver: Gert Posselt

Tilsynsførende: Sten Rasmussen

Finansiering: Augustinus Fonden og Carlsbergfondet

Den omfattende personkreds, som Herman Bang (1857-1912) via breve og telegrammer flittigt meddelte sig til, afspejler hans eget mange-sidige virke siden 1870'erne.

Kun relativt få af disse breve er hidtil blevet publiceret, fyldigst i form af to bogudgaver fra hhv. 1918 (et udvalg af breve til Peter Nansen) og 1951 (en mere fuldstændig helhed til Fritz Boesen); som tekstudgaver betragtet har de imidlertid begge en mangelfuld og utilstrækkelig form. I Det Kgl. Bibliotek findes i dag mellem 2.500 og 3.000 breve fra Bang til et par hundrede forskellige adressater. Andre offentlige samlinger i ind- og udland rummer Bangbreve, ligesom der spredt i privateje befinder sig breve fra ham.

Breve til Bang er derimod mere sjældne, antagelig fordi han ikke selv gemte på modtagne post.

En gradvis publicering af alle bevarede breve fra og til Herman Bang vil forsyne forskningen med et vigtigt materiale til forståelse af den biografiske ramme om hele Bangs virksomhed som forfatter, oplæser, journalist og sceneinstruktør.

Én person har efterladt sig flere modtagne breve fra Bang end nogen anden: den nære ven gennem godt 30 år, journalisten, forfatteren og forlæggeren Peter Nansen (1861-1918). Bangs ca. 500 breve til ham og ca. 100 bevarede breve til hustruen, skuespillerinden Betty Nansen (1873-1943), danner grundstammen i det nu afsluttede arbejde, mulig-gjort gennem bevillinger fra Augustinus Fonden og Carlsbergfondet. I denne udgave indgår desuden 18 brevttekster fra Peter Nansen til Herman Bang, de eneste, som det har været muligt at finde.

Bang-Nansen-brevene blev i 2016 publiceret i digital form på *bangsbreve.dk*. For tiden søger selskabet fondsmidler dels til en udgave af disse breve i bogform, dels til det videre udgivelsesarbejde med de fleste andre breve fra Herman Bang, der findes i Det Kgl. Biblioteks samlinger.

Den Danske Begrebsordbog

Redaktion: Sanni Nimb i samarbejde med *ordnet.dk*

Tilsynsførende: Dorthe Duncker, Liisa Theilgaard og Peter Zeeberg

Finansiering: Carlsbergfondet og Kulturministeriet

Arbejdet med at tilføje flere ord til *Den Danske Begrebsordbog* ud fra opslagsord og betydningsbeskrivelser i *Den Danske Ordbog* er fortsat i 2017. Derudover tilføjes også ord og udtryk der endnu ikke er medtaget i *Den Danske Ordbog*, hvis de er frekvente i danske tekster på internettet. De indgår efterfølgende i det ordmateriale *ordnet*-redaktørerne udvælger nye ord fra i redigeringsarbejdet.

På nuværende tidspunkt er der 11.842 flere ord i begrebsordbogens digitale manuskript end i den trykte udgave, primært udvalgt blandt opslagsord fra A til H i *Den Danske Ordbog*. Målet

er at indplacere manglende opslagsord fra hele alfabetet.

Sammenhængen mellem de to ordbøgers ordforråd er i 2017 udnyttet i en ny funktion i *Den Danske Ordbog* på internettet i form af grupper af betydningsmæssigt tætbeslægtede ord der præsenteres ved hver ordbetydning. Funktionen, kaldet *Ord i nærheden*, beregner i hvert enkelt tilfælde ud fra strukturen i begrebsordbogens manuskript hvilke ord fra hvert afsnit der er relevante at bringe, og man kan samtidig klikke sig videre til ordforklaringer i *Den Danske Ordbog*.

Den trykte begrebsordbog, der er udkommet i 4. oplag, er solgt i ca. 8.800 eksemplarer (december 2017). Ordbogen blev præsenteret på Hieronymusdagen den 30. september 2017 med temaet »Nuancer i dansk: Fornylse og/eller forarmelse«, et arrangement på Københavns

12.2 Fortælle

- 11.28 Viden, erfaring; 12.5 Fortale sig, sladre; 12.15 Tale; 12.22 Bekræfte; 12.44 Skrive, dokumentere; 12.45 Brev; 14.21 Litteratur; 19.17 Telefon, e-mail

SB • **beretning**, fortælling, udpensling • forelæggelse, fremlæggelse, fremlægning, præsentation • førstehåndsberetning • **besked**, ytring, udsagn, udtalelse, meddelelse, oplysning, orientering, bud om at ^{gl.}, information, budskab • klar besked, ren besked, rene ord, direkte tale • vink om at, anbefaling, betroelse • tilmelding, tilmeldelse, forhåndsbesked • **anmeldelse**, indberetning, beretning, rapport, efterretning, angivelse af, anvisning • anmeldelsespligt, indberetningspligt • **brev**, e-mail, sms, skrivelse, skriv ^{uform.} • **blanket**, formular, anmeldelsesblanket, tilmeldingsblanket, tilmeldingskupon • **beretter**, anmelder, forkynder, budbringer, sendebud, kurer

Universitetet for oversættere i anledning af den internationale oversætterdag.

Grupperingen af de danske verber i begrebsordbogen er i 2017 blevet anvendt til at færdiggøre det sprogteknologiske projekt *Fra begrebsordbog til FrameNet* (se s. 80-86), ledet af Anders Søgaard, Københavns Universitet, og finansieret af Carlsbergfondet. Det leksikalske arbejde i projektet er udført af Sanni Nimb, og i alt har 5.300 verber (80 % af *Den Danske Ordbogs* verber) og 6.500 verbalsubstantiver fået tildelt en eller flere semantiske rammer ud fra den internationalt anerkendte standard Berkeley FrameNet, et sprogteknologisk ordbogsprojekt der stadig videreudvikles ved University of California, Berkeley. Det danske verbum *løbe* har fx fået både rammen *Self_motion* (der beskriver verbets betydning i sætningen *han løb over vejen*) og rammen *Run_risk* (der beskriver verbets

betydning i sætningen *han løb en stor risiko*). 671 forskellige rammer er brugt til at beskrive de danske verbers betydninger. Ordbogen skal i fremtidige sprogteknologiske forskningsprojekter bruges til at håndopmærke danske tekster med rammer og roller så man efterfølgende, ud fra det opmærkede materiale, kan beregne statistisk hvad en given dansk sætning med en vis sandsynlighed handler om.

Karen Blixen. Værker

Redaktion: Nicolas Reinecke-Wilkendorff (ledende redaktør)

Udgivere: Poul Behrendt, Henrik Blicher, Charlotte Engberg, Annegret Heitmann, Lasse Horne Kjældgaard, Peter Olivarius †, Nicolas Reinecke-Wilkendorff, Benedikte F. Rostbøll og Marianne T. Stecher

Tilsynsførende: Henrik Blicher og Klaus P. Mortensen

Finansiering: Augustinus Fonden, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Dronning Margrethes og Prins Henriks Fond, Statens Kunstfonds Projektudvalg for Litteratur, Velux Fonden, Aage og Johanne Louis-Hansens Fond, Dansk Tennis Fond, Konsul George Jorck og Hustru Emma Jorck's Fond samt Moth-Lunds Fond

Karen Blixen. Værker er den første videnskabelige udgave af Karen Blixens (1885-1962) fiktive forfatterskab. Hvert bind udgives efter moderne tekstkritiske principper og rummer ud over selve teksten en kommentardel (ordforklaringer, realkommentarer, intertekstuelle noter) og en efterskrift. Hertil kommer eventuelle bilag, der kan kaste nyt lys over værket. Trykgrundlaget udgøres af førstetrykkene, som i en

række tilfælde jævnføres med det overleverede manuskriptmateriale.

Arbejdet med seriens sjette bind, *Skæbne-Anekdoter*, er i god gænge, og bindet forventes udgivet ultimo 2018. Seriens sidste bind rummen-
de *Skygger paa Græsset* og essays forventes udgivet i løbet af 2019.

Udkommet:

Den afrikanske Farm, tekstkommentar og efterskrift ved Lasse Horne Kjældgaard (2007)

Vinter-Eventyr, tekstkommentar ved Peter Olivarius † og Henrik Blicher, efterskrift ved Poul Behrendt (2010)

Syv fantastiske Fortællinger, tekstkommentar ved Nicolas Reinecke-Wilkendorff, efterskrift ved Lasse Horne Kjældgaard (2012)

Gengældelsens Veje, tekstkommentar ved Nicolas Reinecke-Wilkendorff, efterskrift ved Benedikte F. Rostbøll (2013)

Sidste Fortællinger, tekstkommentar ved Nicolas Reinecke-Wilkendorff, efterskrift ved Charlotte Engberg (2016)

Danmarks ældste lægebøger

Udgiver: Simon Skovgaard Boeck

It-udvikler: Thomas Hansen

Tilsynsførende: Anne Mette Hansen,
Ebba Hjorth og Nicolai Hartvig
Sørensen

Finansiering: Cand. Pharm. Povl M.
Assens Fond

Dette projekt samler 15 digitale udgaver af lægebøger fra Henrik Harpestreng (død 1244) til Niels Mikkelsen Aalborg (1562-1645). Konkret udgives følgende tekster, der foreligger i forskellige stadier:

1. Henrik Harpestrengs urte-, sten- og kogebog i håndskriftet NKS 66, 8° fra ca. 1300
2. Harpestrengs urtebog i håndskriftet Stockholm K48 fra ca. 1300
3. Harpestrengs kogebog i håndskriftet NKS 70R, 8° fra 1350-1400
4. Harpestrengs stenbog i håndskriftet Stockholm K4 fra ca. 1480-1485
5. Lægebog fra top til tå i håndskriftet Uppsala D600 fra 1450-1500
6. Åreladningsregler i håndskriftet GKS 3656, 8° fra ca. 1450-1500
7. Lægebog i håndskriftet GKS 3487, 8° fra ca. 1475-1500
8. Lægeråd i håndskriftet AM 819, 4° fra ca. 1500-1515
9. Åreladningsregler i håndskriftet AM 819, 4° fra ca. 1500-1515
10. En hestelægebog i håndskriftet AM 819, 4° fra 1514

11. Kvinders Rosengård i håndskriftet GKS 3487, 8° fra ca. 1513-1525
12. Kvinders Urtegård i håndskriftet Thott 245, 8° fra ca. 1513-1525
13. Christiern Pedersen: *En nøttelig Legebog* (Malmø 1533)
14. Henrik Smith: *Lægebog I-VI* (København 1577)
15. N.M. Aalborg: *Medicin- og Lege-bog* (København 1633)

I modsætning til først planlagt kommer projektets tekster ikke til at ligge på en selvstændig hjemmeside, men som del af *middelalder-tekster.dk's* mange tekster. En mindre afvigelse fra det planlagte er det desuden at N.M. Aalborgs *Medicin- og Lege-bog* udgives i uddrag, ikke komplet. Der er konstateret nogle korrekturfejl og problemer ved de digitale teksters struktur som redaktionen arbejder på at udbedre.

Alle teksterne ligger nu på Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs testserver. Tilsynet har haft lejlighed til at orientere sig på sitet og i teksterne, og den første respons herpå har givet anledning til nogle tekniske forandringer. Projektet forventes afsluttet i den nærmeste fremtid.

Dansk Sproghistorie

Redaktion: Laurids Kristian Fahl, Ebba Hjorth (ledende redaktør), Birgitte Jacobsen, Henrik Galberg Jacobsen, Bent Jørgensen og Merete K. Jørgensen

Studentermedhjælp: Andrea Stengaard

Tilsynsførende: Bente Holmberg og Allan Karker †

Finansiering: Carlsbergfondet

Dansk Sproghistorie publiceres som et 6-binds bogværk (i alt ca. 2.400 sider) suppleret med en webside. Bogvær-

et og uddannelse. Bind 5, *Dansk i samspil*, beskriver *Dansk i Verden* og *Andre sprog i Danmark*. Bind 6, *Forfatternes dansk*, afslutter værket med afsnittene *Sprog og stil* samt *Forfattersprog*.

Websiden (*danskspoghistorie.dk*) rummer dokumentations- og illustrationsmateriale der af pladshensyn må udelades af bogen, og webmediets særlige muligheder for lyd- og billedoptagelser udnyttes.

ket udgives i samarbejde med Aarhus Universitetsforlag.

Første bind, *Dansk tager form*, indeholder følgende hovedafsnit: *Kilderne*, *Historie og sprog*, *Sprogbeskrivelser* samt *Skrift*. Bind 2, *Ord for ord for ord*, har hovedtemaerne *Ortografi*, *Tegnsætning*, *Udtale*, *Ordforråd* og *Ord fra andre sprog*. Bind 3, *Bøjning og bygning*, fortsætter de klassiske sproghistoriediscipliner med *Bøjning* og *Syntaks*. Desuden behandles *Dialekter* og *Sociolekter*. I fjerde bind, *Dansk i brug*, er afsnittene *Lov*, *bibel og salmer*, *Viser*, *sange og ord-sprog*, *Sprog og medier*, og der afsluttes med *Dannelse*

Redaktionen har i det forgangne år arbejdet med at gøre artikler og illustrationsmateriale til især bind 2 og 3 klar til forlaget. Bind 2 udkommer i dette forår, og bind 3 ventes at udkomme sidst i 2018.

Udkommet:

Dansk Sproghistorie. Bind 1: *Dansk tager form* (2016)

Danske Klassikere

Redaktion: Camilla Zacho Larsen og Jesper Gehlert Nielsen (ledende redaktør)

Studentermehjælp: Frederik Hasager, Lasse Stein Holst og Andrea Stengaard

Klassikerudvalg: Søren Peter Hansen, Lasse Horne Kjældgaard, Johnny Kondrup, Birthe Melgård, Jesper Gehlert Nielsen og Søren Schou

Finansiering: Statens Kunstfonds Projektudvalg for Litteratur

Danske Klassikere er en fortløbende serie af litterære hovedværker, der spænder over de sidste fire århundreder – foreløbig fra Thomas Kingo (1634-1703) til Hans Scherfig (1905-1979). Der er udgivet knap 100 titler i serien, hvis formål er at give læseverdenen mulighed for at erhverve billige, holdbare og pålidelige udgaver, hvor teksterne er eftergået kritisk og forsynet med oplysende kommentarer og efterskrifter. Titlerne lagerføres i 15 år.

Danske Klassikere omfatter en række hovedstykker i den danske digtekunsts historie – og nogle, som burde være det. Serien udgøres således ikke kun af guldrandede glansnumre, men også af værker, der i dag er ukendte, selv om de i samtiden nød ganske stor anerkendelse. Hovedvægten i titlernes antal ligger på 1800-tallet, især på de sidste årtier, mens titlerne

fra før 1800 er langt færre. Som noget forholdsvis nyt omfatter serien tillige værker fra efter 1920. Det er redaktionens ønske, at titler fra det 20. århundrede med tiden vil udgøre en markant del af *Danske Klassikere*. Ikke kun ud fra litteraturhistoriske kriterier, men mest af alt fordi bøgerne er værd at læse, har en kvalitet, der gør dem til en udfordring for læsere netop nu, samtidig med at de gør indtryk som stemmer fra en anden tid.

Redaktionens arbejde har i det forløbne år været koncentreret om den fortsatte afvikling af igangværende udgivelsesprojekter, dog med igangsættelse af enkelte nye. Hertil kommer de genoptryk, som løbende forberedes, førstkommande Knud Sønderbys to romaner *Midt i en Jazztid* og *To Mennesker mødes*, der i juni 2018 udkommer i 2. udgave i seriens 'nye' udstyr.

Planlægningen af kommende titler foregår med skyldig hensyntagen til uligevægten i titlernes kronologi-

ske fordeling, til den skæve kønsfordeling og til åbenlyse mangler, hvad angår forfattere og værker, eksempelvis den sparsomme repræsentation af titler fra guldalderen (Adam Oehlenschläger: *Digte*, 1803), N.F.S. Grundtvigs forfatterskab (*Nyaars-Morgen*, 1824) eller savnede titler som Fr. Paludan-Müllers versroman *Adam Homo* (1842-1849) og Amalie Skrams *Forraadt* fra 1892. Sideløbende hermed bringes serien ind i nyere tid med udgivelsen af Sonja Haubergs *Syv Aar for Lea* fra 1944, Paul la Cours *Fragmenter af en Dagbog* fra 1948, Anders Bodelsens novellsamlinger *Drivhuset* og *Rama Sama* fra henholdsvis 1965 og 1967 samt to bind med Klaus Rifbjergs tidligste digte.

Arbejdet med seriens hjemmeside (*danskeklassikere.dk*) er genoptaget, og designet skal bringes i overensstemmelse med selskabets nye hjemmeside. *Danske Klassikers* hjemmeside vil meddele nyheder om igangværende udgivelsesarbejder, nyudgivelser og genoptryk.

Den Danske Ordbog og ordnet.dk

Redaktion: Jørg Asmussen, Jonas Jensen, Kjeld Kristensen, Henrik Lorentzen, Sanni Nimb, Mette-Marie Møller Svendsen, Nicolai Hartvig Sørensen, Lars Trap-Jensen (ledende redaktør) og Thomas Troelsgård
Studentermedhjælp: Ida Hauerberg Wolthers

Tilsynsførende: Dorthe Duncker, Liisa Theilgaard og Peter Zeeberg

Finansiering: Augustinus Fonden, Carlsbergfondet og Kulturministeriet samt Skibsreder Carsten Brebøls Almennyttige Fond

Ordnnet.dk er Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs websted for moderne ord-bøger og tekstkorpora. Hjemmesiden giver adgang til digitale versioner af *Den Danske Ordbog* og *Ordbog over det danske Sprog* med supplement og til selskabets digitale og søgbare tekstsamlinger i *KorpusDK*. *Ordnnet.dk* indeholder desuden en række sider om resurserne, et ordspil, mulighed for at indberette nye ord samt et udvalg af sproglige spørgsmål som redaktionen løbende modtager og besvarer.

Den Danske Ordbog har udviklet sig til at være danskernes foretrukne sted når de har brug for at konsultere en moderne dansk betydningsordbog. *Den Danske Ordbog* er den eneste frit tilgængelige netordbog af denne slags og er den brugere først støder på når de søger efter et ord ved hjælp af Google. Siden lanceringen på nettet i 2008 har *ordnet.dk* haft et stigende antal besøgende og har i januar 2018

Betydninger

skriftlig eller mundtlig redegørelse for det forløbne års gang inden for fx en forening, en virksomhed eller en organisation

SE OGSÅ årsrapport

ORD I NÆRHEDEN^{NYT}

BOGHOLDERI, REGNSKAB

regnskab, bogholderi, status, aktiver og passiver, resultatopgørelse, statusopgørelse • driftsregnskab, lønregnskab, momsregnskab • koncernregnskab, byggeregnskab, kørselsregnskab • årsregnskab, årsopgørelse, årsberetning, halvårsregnskab, kvartalsregnskab • budget, budgetoversigt, driftsbudget, udgiftsbudget

fra *Den Danske Begrebsordbog*, kapitel 20

haft 131.803 besøg og 314.183 sidevisninger i gennemsnit pr. dag. Det giver *ordnet.dk* en stabil placering blandt de 100 mest besøgte hjemmesider i Danmark.

Økonomisk er projektet sikret bevilling frem til 1. januar 2020 hos Kulturministeriet og frem til 1. januar 2022 hos Carlsbergfondet. I 2017 blev der redigeret 3.148 nye opslagsord og revideret 429 eksisterende artikler i *Den Danske Ordbog*. Levering, opmærkning og klarlægning af korpustekster er fortsat planmæssigt i året, og i den redaktionsinterne version af korpusværktøjet har redaktørerne adgang til et korpus på mere end 1 mia. løbende ord. Samme værktøj får desuden løbende tilføjet relevante ordlister der hjælper redaktørerne med at udvælge opslagsord til redigering. Yderligere funktioner udvikles så korpusværktøjet kan bruges til at udvælge

nye opslagsord og holde styr på de ord der redigeres i *Den Danske Ordbog*.

På *ordnet.dk's* hjemmeside er elementerne *Dagens ord* og *Sprogligt* på forsiden af *Den Danske Ordbog* løbende blevet vedligeholdt. Redaktørerne har jævnligt optrådt i medierne, fx som medvirkende i DR's sprogprogram *Klog på Sprog* på P1, og redaktionen oplever betydelig medieinteresse i forbindelse med opdateringer af *Den Danske Ordbog*, hvilket er sket to gange i 2017. Flere redaktører har i den forbindelse medvirket i radio- og tv-indslag og bidraget til avisartikler. Redaktionen kommunikerer desuden løbende med ordbogens brugere på Twitter.

En ny funktion i *Den Danske Ordbog* er *Ord i nærheden*, der erstatter *Beslægtede ord* og viser synonymer og nærsynonymer fra *Den Danske Begrebsordbog* under de enkelte betydninger.

Der arbejdes på at få den sidste del af supplementet til *Ordbog over det danske Sprog* publiceret på hjemmesiden. Det drejer sig om den del af supplementet der indeholder ændringer og tilføjelser til eksisterende artikler i *Ordbog over det danske Sprog*, og som hidtil ikke har kunnet vises. Takket være en særbevilling fra Skibsreder Carsten Brébøls Almennyttige Fond er det blevet muligt at prioritere dette arbejde sådan at alt indhold fra den trykte ordbog inklusive supplement bliver tilgængeligt på *ordnet.dk*. Resultatet publiceres marts 2018.

Der arbejdes løbende på at udvikle den tekniske side af driften til at håndtere den stigende trafik.

Flere af *ordnet.dk*'s redaktører indgår i andre af selskabets projekter. Derved sikres at erhvervet viden og kompetence kommer andre projekter til nytte, og at fx valgte it-løsninger er kompatible og omkostningseffektive. Eksempelvis benyttes ordbogsplatformen til visning af andre ordbøger i selskabets portefølje, ligesom flere af *ordnets* redaktører indgår i et fælles EU-projekt, *ELEXIS* (se beskrivelse s. 47-48).

Digitale Hovedstrømninger

Redaktion: Jeppe Barnwell, Jens Bjerring-Hansen (ledende redaktør), Elise Luul, Lasse Horne Kjældgaard (projektleder), Gert Posselt og Nicolas Reinecke-Wilkendorff

Postdoc: Monica Wenusch

It-udvikling: Thomas Hansen, Jonas Nielsen og Nicolai Hartvig Sørensen

Studentermedhjælp: Gustav Valdemar Strange

Tilsynsførende: Flemming Lundgreen-Nielsen og Per Øhrgaard

Finansiering: Carlsbergfondet

Det Danske Sprog- og Litteraturselskab påbegyndte i juni 2016 arbejdet med at tilvejebringe en ny udgave af Georg Brandes' *Hovedstrømninger i det 19de Aarhundredes Litteratur (1872-1890)*. Det drejer sig om en digital, tekstkritisk og kommenteret udgave. Førsteudgaverne af de seks bind danner tekstgrundlag, og udgaven bliver forsynet med et selektivt variantapparat, der skal afspejle de ændringer teksten undergik i senere udgaver fra Brandes' levetid. Nogle af disse ændringer havde rod i de tidlige oversatte udgaver af værkerne, og disse oversættelser vil også blive inddraget i udgivelsesarbejdet. Udgaven indgår i et forskningsprojekt om *Hovedstrømninger* som transnational begivenhed. Til at formidle denne tekstdynamik udvikles der en visningsmulighed som illustrerer de historiske tekstlag. Det som udgangspunkt krævende kommenteringsarbejde, der udmønter sig i tekstkritiske noter, real- og verbalkommentarer, gribes pragmatisk

an. Realkommentaren begrænser sig først og fremmest til personer, værker og citater. I samarbejde med Center for Sprogteknologi, Københavns Universitet, vil teksten blive linket til den digitale udgave af *Ordbog over det danske Sprog*. Et klik på et ord i Brandes' tekst vil således udløse opslag i ordbogen.

Projektets litteratur- og kulturvidenskabelige forskning kommer ikke mindst til udtryk i de syv introduktioner til de enkelte bind af *Hovedstrømninger* og til værket som sådan. Introduktionerne forfattes i dialog med redaktionen af et hold eksterne skribenter med dansk, tysk, fransk hhv. engelsk litteratur- og kulturhistorie som ekspertiseområder (Anders Engberg-Pedersen, Torben Jelsbak, Anna Sandberg, Robert Rix, Carsten Meiner, Adam Paulsen og Per Dahl). Introduktionerne skal redegøre for teksternes tilblivelse, indhold og modtagelse. Det sidste punkt er centralt med tanke på teksternes transmission ud i verden og op i det 20. og 21. århundrede.

Projektet ledes af Lasse Horne Kjældgaard med Jens

Bjerring-Hansen som ledende redaktør og viceleder. Selve udgivelses- og kommenteringsarbejdet vil ligesom it- og sprogteknologiske opgaver blive varetaget af Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs redaktioner. Endvidere er der etableret et advisory board med deltagelse af både danske og udenlandske eksperter (Narve Fulsås, Mads Rosen-dahl Thomsen, Martin Zerlang og Timothy Tangherlini).

Status på projektet pr. 1. februar er, at to bind af *Hovedstrømninger* (1 og 2) er tekstkritisk behandlet, kommenteret og registeropmærket (for så vidt angår personer, værker, litterære karakterer og steder). Tre yderligere bind (4, 5 og 6) skal – ligesom selvbiografien *Levned 1-3* og *Forklaring og Forsvar* – være klar inden 1. juli. I løbet af foråret 2018 går en testversion af *georg-brandes.dk* i luften med basal tekstvisning og funktionalitet. I samarbejde med Center for Sprogteknologi iværksættes samtidig den automatiske linkning af tekst og ordbog.

Diplomatarium Danicum og Danmarks Riges Breve

Redaktion: Jonathan Adams, Maria Eva Arvidsson, Sebastian Møller Bak, Peter Bruun Hansen, Markus Hedemann (ledende redaktør), Finn Gredal Jensen, Anders Leegaard Knudsen og Peter Zeeberg

Tilsynsførende: Bent Jørgensen, Rikke Agnete Olsen, Chr. Gorm Tortzen og Helle Vogt

Finansiering: Carlsbergfondet

Ved et middelalderligt diplom forstås enhver form for retsstiftende dokument, fx pavelige udnævnelser af danske gejstlige, krigserklæringer, fredstraktater, lejekontrakter, pantebreve, domme etc.

Diplomatarium Danicum

har eksisteret siden 1932. Den trykte del udgør 35 tekstbind og dækker årene 789-1400. Den digitale del, *diplomatarium.dk*, dækker årene 1401-1412 fuldstændigt; redaktionen arbejder p.t. med udgivelse af materialet dækkende perioden 1413-1439, hvor 1439 tillige udgør

slutåret for projektet som sådan. Året 1439 er valgt, da det danske rigsråds afsættelse af Erik af Pommern som konge dette år er en afgørende cæsur i Danmarks og Nordens politiske historie. Det er målet for perioden 1413-1439 at tilvejebringe en fuldkommen udgave af hele materialet, dvs. alle de i Diplomatariets kartotek registrerede diplomer. Dette mål vil efter aftale med Carlsbergfondet blive nået medio 2021. For at nå målsætningen har det været nødvendigt at skære oversættelserne til moderne dansk bort; hver tekst vil dog blive forsynet med en fyldig regest med beskrivelse af tekstens indhold.

Diplomatarium Danicum arbejder i serier, således at hver redaktør publicerer ensartet materiale strækken-de sig over hele perioden 1413-1439. Arbejdet går som planlagt. Således var 22,5 % af materialet blevet udarbejdet ved årsskiftet.

Gammeldansk Ordbog

Redaktion: Marita Akhøj Nielsen
(ledende redaktør)

Dateringvistik: Nicolai Hartvig
Sørensen og Thomas Troelsgård

Tilsynsførende: Dorthe Duncker,
Britta Olrik Frederiksen og Henrik
Galberg Jacobsen

Finansiering: Kulturministeriet og
Velux Fonden

og stavemåder, gammel-
danske og fremmedsproglige
paralleller samt fordeling
på genrer, perioder og
geografiske områder. Ord-
bogens omfattende seddel-
samling er digitaliseret og frit
tilgængelig på *gammeldansk-
seddelsamling.dk*.

abedarium sb.

KENDT SIDEN 1488

Betydning

- lærebog i stavning og skrivning

hwn skulle skriffwe herne eth Abedarium, thet er een lithell skriffth, thet bogstaffwe teghnes vthi Mariager leg. 390,33

ETYMOLOGI *afledt af: abcd*

Andre ressourcer for gammeldansk

Slå **abedarium** op i Gammeldansk Seddelsamling

Gå til Gammeldansk Kildefortegnelse

Ordet er uddødt

Rapportér et problem

fra Gammeldansk Ordbog

Gammeldansk Ordbog er en ordbog over middelalderens danske sprog. Den dækker perioden fra ca. 1100 til 1515, altså næsten halvdelen af den periode, hvor vi har kilder på dansk. Sproget undergik voldsomme ændringer i løbet af de 400 år, *Gammeldansk Ordbog* dækker, og det er ordbogens ambition at give et indtryk af denne udvikling. Alle bevarede dansksprogede tekster fra middelalderen skal ideelt set behandles i gennemdokumenterede ordbogsartikler, der foruden ordenes betydninger også fremlægger bøjningsformer

Ludvig Holbergs Skrifter

Finansiering: Augustinus Fonden, Kulturministeriet, Statens Kunstfonds Projektudvalg for Litteratur; den norske del blev primært finansieret af Universitetet i Bergen

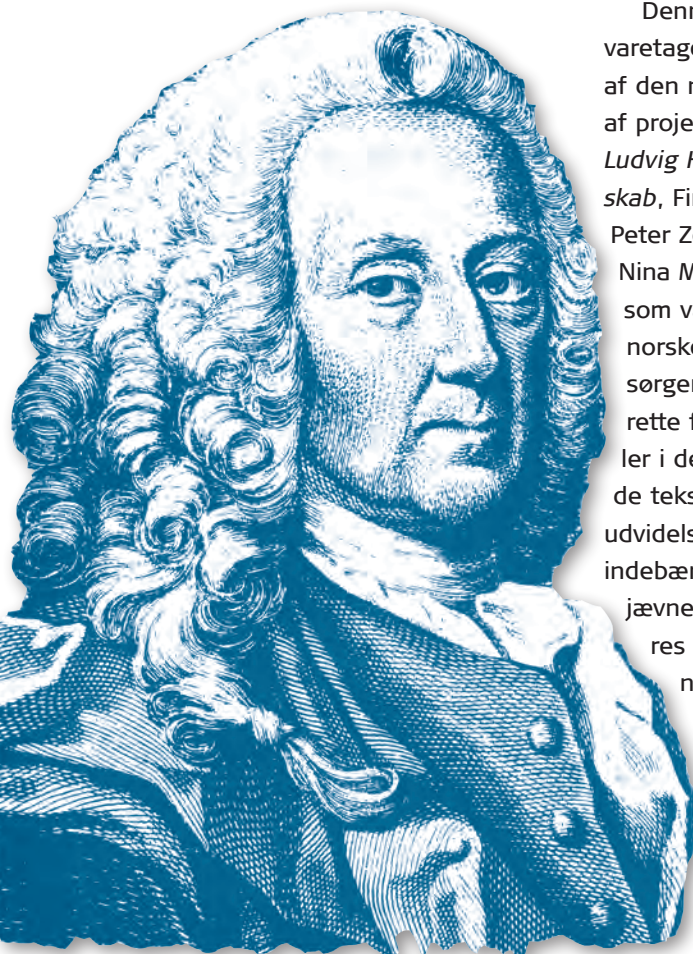
Det store dansk-norske projekt *Ludvig Holbergs Skrifter* blev afsluttet i sommeren 2015. Arbejdet var et samarbejde mellem Universitetet i Bergen og Det Danske Sprog- og Litteraturselskab.

Projektets hovedresultat var den digitale udgave, som blev offentliggjort på adresserne holbergsskrifter.dk/holbergsskrifter.no. Udgaven huses af Universitetsbiblioteket i Bergen, der også står for den tekniske vedligeholdelse og udvikling.

Der foretages en daglig spejling (kopi) til Det Kgl. Bibliotek.

Udgaven vil fremover blive suppleret med nyt materiale. Der er nedsat en redaktionsgruppe til at varetage denne opgave med repræsentation af Universitetet i Bergen, herunder Universitetsbiblioteket i Bergen, og Det Danske Sprog- og Litteraturselskab. I første omgang udvides udgaven med de tekster der udarbejdes som led i projektet *Formidling af Ludvig Holbergs forfatterskab*. Det gælder både de moderniserede versioner af Holbergs dansksprogede tekster og de nye oversættelser af Holbergs latinske Levnedsbreve og Epigrammer (se s. 37).

Denne løbende udvidelse varetages af to medlemmer af den nuværende redaktion af projektet *Formidling af Ludvig Holbergs forfatterskab*, Finn Gredal Jensen og Peter Zeeberg. Sammen med Nina M. Evensen (Oslo), som var medlem af den norske Holbergredaktion, sørger de desuden for at rette fejl og afbøde mangler i det allerede eksisterende tekstkorpus. De løbende udvidelser og justeringer indebærer at udgaven med jævne mellemrum opdateres og offentliggøres i en ny version. For hver ny version offentliggøres en liste over de ændringer der er foretaget.

Formidling af Ludvig Holbergs forfatterskab

Redaktion: Henrik Andersson †, Laurids Kristian Fahl (ledende redaktør), Finn Gredal Jensen, Camilla Zacho Larsen og Peter Zeeberg (ledende redaktør)

Studentermehhjælp: Rikke Hørring Christensen og Sarah Elizabeth Toftager

Tilsynsførende: Jens Bjerring-Hansen, Dorthe Duncker, Henrik Galberg Jacobsen, Minna Skafte Jensen, Esther Schat Kielberg, Patrick Kragelund og Chr. Gorm Tortzen

Finansiering: Augustinus Fonden og A.P. Møller og Hustru Chastine Mc-Kinney Møllers Fond til almene Formaal

Kernen i dette projekt, som er en forlængelse af projektet *Ludvig Holbergs Skrifter* (se s. 36), er dels ortografisk bearbejdning af et bredt udvalg af Holbergs dansksprogede tekster, dels nyoversættelse af to centrale latinsksprogede værker, Levnedsbrevene og Epigrammerne.

Selv om webudgaven *Ludvig Holbergs Skrifter* i vidt omfang tilbyder sproglig hjælp, er der ingen tvivl om at originalteksternes skriftbillede udgør en alvorlig barriere for nutidens læsere. Det er derfor hensigten, som et supplement til den tekstkritiske udgave, at fremstille nænsomt moderniserede versioner af udvalgte tekster. Redaktionen har udformet et sæt detaljerede retningslinjer for en bearbejdning af Holbergs dansk hvor grundprincippet er at ortografi, interpunktion og afsnitsinddeling normaliseres, men ordvalg og syntaks lades urørt.

De udvalgte tekster der bearbejdes, er: komedierne, de moralfilosofiske essays, *Peder Paars*, Skæmte digtene, *Natur- og Folkeretten* samt dele af Danmarkshistorien. De normaliserede tekster skal sammen med oversættelser af *Niels Klim* og Epigrammerne (ved Peter Zeeberg) samt Levnedsbrevene (ved Ole Thomsen) publiceres i to former, dels som del af webudgaven, *Ludvig Holbergs Skrifter*, hvor de både vil kunne læses for sig og parallelt med originalteksterne, dels i bogform. I webudgaven vil de bearbejdede tekster have samme adgang til punktcommentarer som originalteksterne. I bogudgaven vil hvert bind være udstyret med en gloseliste og diverse appendikser med realoplysninger.

Bogudgivelsen, *Holberg · Ludvig Holbergs hovedværker*, kommer til at omfatte 22 bind samt en særudgave med udvalgte tekster i ét bind og udgives i samarbejde med Aarhus Universitetsforlag, der som del af projektet endvidere vil stå for diverse formidlende aktiviteter, herunder udarbejdelse af undervisningsmateriale til brug i gymnasiet samt foredrag m.m. i Folkeuniversitetets regi.

De 22 bind udkommer med ét bind om måneden til og med august 2018. Carl-Henrik Zakrisson og Tod Alan Spoerl (Polytype) har stået for layout og ombrydning af indholdet, mens Camilla Jørgensen (Trefold) står bag bøgernes omslag.

Redaktionen har i det forløbne år færdiggjort såvel moderniseringen som oversættelserne af de latinske tekster.

Ud over arbejdet med selve moderniseringen er der også i det forløbne år lagt et stort arbejde i den teknisk såvel som redaktionelt krævende opgave at konvertere de godt 32.000 real- og verbalkommentarer som findes på holbergsskrifter.dk, til bogversionens ordlister og oversættelser af fremmedsprogede passager. Her har redaktionen nydt overordentlig godt af sine hårdtarbejdende og dedikerede studenter. Sideløbende hermed har forlaget og redaktionen i samarbejde bearbejdet indledningerne fra netversionen til brug i bogversionen.

Udkommet:

Holberg · Ludvig Holbergs hovedværker

Bind 1-2: *Komedier 1-2* (november 2016)

Bind 3-7: *Komedier 3-7* (januar-maj 2017)

Bind 8-10: *Danmarks riges historie 1-3* (juni-august 2017)

Bind 11-14: *Epistler 1-4* (september-december 2017)

Bind 15: *Epistler 5* (januar 2018)

Bind 16: *Niels Klim* (februar 2018)

Bind 17: *Moralske tanker* (marts 2018)

It-drift

Medarbejdere: Thomas Hansen (it-ansvarlig) og Jonas Nielsen (udvikler)
Studentermhjælp: René Johansen og Anders Jørgensen

It-afdelingen varetager drifts-, udviklings- og supportopgaver for selskabets administration og projekter. Desuden koordineres Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs digitale produktion herfra i samarbejde med de ansatte ved projekterne. For at sikre en hensigtsmæssig fordeling af selskabets it-ressourcer afholdes faste koordineringsmøder med projektlederne.

I årets løb er der iværksat tiltag for at indføre såkaldt *container*-teknologi. Hermed isoleres servicer, som hidtil ofte har krævet selvstændige virtuelle servere, i processer, hvis antal og kapacitet automatisk forøges i takt med belastningen. Således vil man bedre kunne håndtere det

pres på ordbogsressourcerne, der viser sig i eksamensperioder. På længere sigt vil teknologien gøre det muligt at henlægge driften af den slags servicer til eksterne udbydere og dermed reducere omkostningerne ved selv at drive og vedligeholde en serverinfrastruktur.

I samarbejde med webbureauet Kathart har afdelingen varetaget redesign af selskabets hjemmeside, som blev lanceret den 1. februar. Der arbejdes videre med at indføre sikkerhedsstandarder ISO/IEC 27001:2013, således at selskabet bl.a. imødekommer kravene i EU's persondataforordning, som træder i kraft i 2018.

Den 1. oktober blev studerende ved Københavns Erhvervsakademi, René Johansen, ansat som studentermhjælp. Han afløser Anders Jørgensen, der efter endt uddannelse som cand.polyt. fratræder afdelingen pr. 28. februar.

Jensen & Goldschmidt: Latinsk-dansk Ordbog

Redaktion: Jonas Nielsen, Mette-Marie Møller Svendsen, Nicolai Hartvig Sørensen (projektleder), Niels Grotum Sørensen, Chr. Gorm Tortzen og Thomas Troelsgård

Tilsynsførende: Sten Ebbesen, Erik Petersen og Liisa Theilgaard

Finansiering: Augustinus Fonden

J.Th. Jensen & M.J. Goldschmidts *Latinsk-dansk Ordbog*, der udkom første gang i årene 1881-1886, er den helt centrale latinsk-danske ordbog. Projektet går ud på at revitalisere denne vigtige ordbog ved at udgive den digitalt og inkorporere den i selskabets store digitale ordbogsplatform, der bl.a. omfatter *Den Danske Ordbog*, *Ordbog over det danske Sprog* og *Moths Ordbog*.

Arbejdet blev påbegyndt i juni 2016, og ordbogen blev lanceret i en betaversion på adressen *latinskordbog.dk* den 30. december 2016. Dataarbejdet gik i vid udstrækning ud på at opmærke opslagsordenes ordklasser,

gøre side- og underopslagsord søgbare og henvisninger klikbare samt løse strukturelle problemer mht. homografer og variantformer som var til stede i den digitale version af ordbogen der ligger til grund for udgaven.

Omfattende korrekturlæsning af hele ordbogen forestået af frivillige latinkyndige blev påbegyndt den 1. februar 2017 under ledelse af Chr. Gorm Tortzen og Bent Christensen. Grundet et uventet højt antal fundne fejl blev arbejdet med at indføje rettelserne først tilendebragt i december 2017, og det blev besluttet at udføre ekstra konsekvenskontrol af data. I den forbindelse har Bent Christensen igen leveret en uvurderlig bistand.

Projektet forventes afsluttet med en opdatering af onlineordbogen i løbet af foråret 2018, og en trykt version vil efterfølgende udkomme på Gyldendal, men denne er ikke en del af selskabets opgave.

liber -bri, m.

1) bast.

2) en bog, et skrift, *l. Platonis legere; ll. Sibyllini (fatales el. blot ll.); ll. Etruscorum religionsbøger; liber caerimoniarum en ritualbog; ll. belli Germanici*. Heraf

a) en bog som en afdeling af et skrift, *tres ll. perfecti sunt de natura deorum*.

b) (*sen.*) en tale, *l. apud centumviros dictus*.

c) en fortegnelse, katalog, et register.

d) et brev, en skrivelse.

e) (*sen.*) et reskript, *l. principis*.

Johannes Jørgensen: Mit Livs Legende

Udgivere: Elise luul og Henrik Wivel
Studentermehjælp: Ida Edel Salling-Jensen

Tilsynsførende: Finn Gredal Jensen og Sebastian Olden-Jørgensen

Finansiering: Augustinus Fonden og Velux Fonden

Forfatteren Johannes Jørgensen (1866-1956) erindringsværk *Mit Livs Legende* består af syv bøger med titlerne: *Den røde Stjerne* (1916), *Taarnet* (1916), *Vælskland* (1917), *Det usyrede Brød* (1918), *Ved den skønne Tempeldør* (1918), *Guds Kværn* (1919) og *Over de valske Mile* (1928). Udgaven er baseret på førsteudgaverne og forsynet med kommentarer, efterskrift m.m. for at åbne op for det kulturhistoriske rum, Johannes Jørgensen skrev sig ind i og selv var med til at definere som central figur i symbolismen.

Mit Livs Legende er på den ene side et vidnesbyrd om kulturlivet omkring år 1900 med et rigt dansk, nordisk og europæisk værk- og persongalleri og på den anden side en selvbiografi, der beskriver Johannes Jørgensen, fra han som 16-årig kommer fra barndomsbyen Svendborg til København, til han i 1913 forlader kone og børn og går i eksil først i Siena, senere i Assisi. Frem for alt er værket dog et bekendelsesskrift i en lang religiøs og selvbiografisk tradition med en skånselsløs selvudlevering. Helt central er Johannes Jørgensen konversion til katolicismen i

1896 og det brud, den medfører, dels i forhold til hans ungdoms forbillede Georg Brandes og hans kreds, dels i forhold til hans kolleger omkring tidsskriftet *Taarnet* (1893-1894) med Sophus Claussen, Ingeborg og Viggo Stuckenberg og maleren og designeren Mogens Ballin som de centrale figurer.

Mit Livs Legende er delvis baseret på Johannes Jørgensen ca. 1.200 dag- og notesbøger, der indtil for nylig var båndlagte. I en sammenligning af dagbøgerne med citaterne i erindringsværket afdækkes i den tekstkritiske udgave forfatterens selviscenesættelse gennem egne justeringer og fiktioniseringer.

Arbejdet med den tekstkritiske udgave indledtes i september 2015. Etableringen af teksten, udarbejdelsen af et tekstkritisk apparat samt efterskrift, selvbiografiske tillæg – herunder hustruens, Amalie Ewalds, erindringer – bibliografi og publikations- og personindeks er tæt på at være afsluttet og sendt til tilsynet. Udgivelsesarbejdet forventes endeligt afsluttet i 2018.

Latinsk hyrde- digtning i Danmark på Frederik 2.s tid

Udgivere: Trine Johanne Arlund
Hass, Karsten Friis-Jensen † og Peter
Zeeberg (projektleder)

Tilsynsførende: Minna Skafte Jensen
og Patrick Kragelund

Finansiering: Carlsbergfondet

Tekstkritisk udgivelse med
paralleloversættelse, indled-
ning og noter af et repræsen-
tativt udvalg af danske la-
tinsksprogede hyrdedigte fra
perioden 1560-1580: Erasmus
Lætus: *Bucolica* (1560), Hans
Philipsen Pratensis: *Daphnis*

fælde udgives i deres fulde
omfang.

De udvalgte værker er alle
skrevet inden for Frederik 2.s
regeringstid og repræsenterer
et bredt spektrum af de te-
maer, der behandles i tidens
latindigtning. Udgivelsen vil
være den første omfattende
moderne udgave af dansk
latindigtning fra renæssan-
cen. En enkelt af teksterne,
Niels Pedersens *Dialogismos*,
er aldrig tidligere behandlet.
Det er et hidtil ukendt stykke
dansk latinlitteratur, som i
2003 er dukket op i et nord-
tysk herregårdsbibliotek.

(1563), Hans Lauridsen Ame-
rinus: *Ecloga de pacis foedere*
(1573), Peder Jacobsen Flem-
løse: *Ecloga de eclipsi solari*
(1574), Zacharias Widing:
Iolas (1577), Hans Hansen
Stage: *Ecloga in obitum*
Catharinae Hasebard (1578)
og Niels Pedersen: *Dialogis-
mos* (1580). De oprindelige
publikationer skal i alle til-

De fleste af teksterne er til-
gængelige på latin og i dansk
oversættelse som del af tekst-
basen renaessancesprog.dk.
Der arbejdes på en separat
netudgave af det samlede
materiale med indledninger,
noter og kritisk apparat.

Peter Seebergs romaner, noveller og kortprosa

Redaktion: Jeppe Barnwell, Jesper Gehlert Nielsen og Anders Juhl Rasmussen

Udgivere: Anders Thyrring Andersen, Lotte Thyrring Andersen, Jørn Erslev Andersen, Jeppe Barnwell, Knud Bjarne Gjesing, Jonas Holst, Marianne Juhl, Steen Klitgård Povlsen, Anders Juhl Rasmussen, Bjarne Sandstrøm og Erik Skyum-Nielsen

Studentermedhjælp: Asger Beier Berndsen

Tilsynsførende: Ebba Hjorth, Lasse Horne Kjældgaard og Erik Skyum-Nielsen

Finansiering: Velux Fonden

Peter Seeberg (1925-1999) var en af de betydeligste danske forfattere i anden halvdel af det 20. århundrede, og interessen for hans forfatterskab er stadig voksende. Det var længe et ønske at få iværksat en tekstkritisk, kommenteret udgave af hans værker på grundlag af førsteudgaver og manuskripter og i tillæg hertil samle de tekster, der hidtil kun har været tilgængelige i mindre publikationer eller som manuskript. Seebergs

trykte produktion består af ca. 500 publikationer fordelt på romaner, noveller, kortprosa, dramatik, børne- og ungdomslitteratur foruden et omfattende faglitterært forfatterskab. Udgivelsen gælder de fire romaner, seks novelle- og kortprosasamlinger samt en række tekster uden for samlingerne.

Arbejdet med udgaven er i det væsentlige afsluttet. De næste to bind forventes planmæssigt at udkomme i juni 2018.

Udkommet:

Eftersøgningen og andre noveller, tekstudgivelse og noter ved Jeppe Barnwell, efterskrift ved Bjarne Sandstrøm (2017)

Dinosaurusens sene eftermiddag, tekstudgivelse og noter ved Jeppe Barnwell, efterskrift ved Erik Skyum-Nielsen (2017)

Argumenter for benådning, tekstudgivelse og noter ved Jeppe Barnwell, efterskrift ved Marianne Juhl (2017)

Om fjorten dage, tekstudgivelse og noter ved Jeppe Barnwell, efterskrift ved Steen Klitgård Povlsen (2017)

sproget.dk

Redaktion: Laurids Kristian Fahl (ledende redaktør) og Nicolai Hartvig Sørensen

It-udvikler: Jonas Nielsen

Studentermedhjælp: Ida Edel Salling-Jensen, Andrea Stengaard og Sarah Elizabeth Toftager

Samarbejdspartner: Ida Elisabeth Mørch (Dansk Sprognævn)

Tilsynsførende: Jørg Asmussen og Lars Trap-Jensen

Finansiering: Kulturministeriet

Sproget.dk er det sted på internettet hvor man finder vejledning, oplysning og svar på spørgsmål om det danske sprog og sprogforhold i Danmark – en hjælp i det daglige arbejde for sprogbrugere af alle slags og et søgeredskab af høj kvalitet der giver adgang til officielle og autoritative ordbøger og opslagsværker og tilbyder professionel sproglig hjælp. *Sproget.dk* drives i samarbejde med Dansk Sprognævn.

Fra søgefeltet får man bl.a. adgang til *Retskrivningsordbogen*, *Den Danske Ordbog*, *Ordbog over det danske Sprog*, *Nye ord i dansk* og Schultz' *Dansk Synonymordbog*; man finder svar på sproglige spørgsmål stillet til Dansk Sprognævn og *ordnet*-redaktionen, oplys-

nyttige ordlister m.v., og man kan gå i dybden med sproglige temaer som *Dialekter*, *Udtale*, *Etymologi*, *Ordsprog* m.fl. I små og sjove quizzes kan man derudover teste sin viden om typiske retskrivningsproblemer, gamle ord og ordsprog, ord fra vore nabosprog, pendulord m.v.

Grundet Laurids Kristian Fahls fortsatte engagement i andre af husets projekter har selskabets redaktionelle indsats på *sproget.dk* også i det forløbne år været mindre end normalt. Bl.a. af den grund, men også for generelt at styrke den redaktionelle indsats på *sproget.dk*, er Nicolai Hartvig Sørensen fra den 1. januar 2018 blevet tilknyttet redaktionen.

Mandag den 23. oktober 2017 fyldte *sproget.dk* 10 år, hvilket redaktionen fejrede ved at invitere alle nuværende og fremtidige brugere til øl og lagkage på Café Nutid i København, hvor hjemmesiden bl.a. blev hyldet med en optræden af forfatter og poetryslammer Erling Nørkær Nielsen og en fødselsdagstale ved forfatter og oversætter Pia Juul.

#sprogetdk10år

Indgangen til det danske sprog

ninger om retskrivningsregler, typiske sproglige problemer med tilhørende øvelser,

Interessen for *sproget.dk* på de sociale medier er fortsat støt stigende – hvilket ikke

mindst skyldes *sproget.dk's* altid hårdtarbejdende, dedikerede og energiske studentermedhjælpere fra både Det Danske Sprog- og Litteraturselskab og Dansk Sprognævn. Siden januar 2017 er *sproget.dk's* følgerskare på Facebook således steget fra knap 5.100 til små 6.800 følgere. Indholdet i de 4 ugentlige Facebookopslag spænder vidt, men især opslag om danske dialekter, typiske sproglige problemer og ny sprogbrug hitter fortsat. De 'almindelige' opslag når i gennemsnit ud til godt 4.000 følgere, hvilket omtrent er en fordobling i forhold til sidste år.

I de ca. 2 ugentlige opslag på Instagram fokuseres der på sproget i det offentlige rum, fx skilte med sjove sprogfejl eller eksempler på kreativ, humoristisk eller nytænkende sprogbrug. I

begyndelsen af 2017 fulgte i alt 3.650 brugere *sproget.dk* på Instagram, i dag er tallet mere end fordoblet med i alt 7.960 følgere. Mange af disse deler deres egne billeder af sprog og sprogbrug med os, og *sproget.dk* på Instagram er således i høj grad et samarbejde mellem redaktionen og følgerne.

De mange nye følgere på de sociale medier afspejler sig også i antallet af brugere på selve hjemmesiden. Den 8. marts 2017 besøgte således 26.577 brugere *sproget.dk*, hvilket er godt 4 % flere end sidste års besøgsrekord, idet der ses bort fra den 4. maj 2017, hvor der var skriftlige eksamener i dansk.

Hans Svanings Danmarkshistorie

Udgiver: Peter Zeeberg

Tilsynsførende: Esben Albrechtsen og
Karen Skovgaard-Petersen

Finansiering: Carlsbergfondet

Hans Svaning (ca. 1500-1584) var uofficiel kongelig historieskriver i Danmark i anden halvdel af 1500-tallet. Hans hovedværk var en fuldstændig Danmarkshistorie på latin, som lå færdig i 1579. Den blev aldrig trykt i sin helhed, men manuskriptet blev flittigt brugt af de efterfølgende historikere – indtil det gik tabt ved Københavns brand i 1728.

Inden da var to længere uddrag af værket dog blevet trykt, og andre dele afskrevet af forskellige forskere, så man stadig i dag kan få et indtryk af det omfattende værk: et bredt fortællende historieværk i den klassiske retoriske tradition og med sans for den rammende anekdote. De bevarede dele af denne Danmarkshistorie bliver nu udgivet på latin med dansk paralleltekst.

Den afsluttende revision af manuskriptet pågår.

ELEXIS

Projektleder: Simon Krek (Jožef Stefan-Institutet, Ljubljana)

Styregruppe: repræsentanter for de 17 partnerinstitutioner, fra Det Danske Sprog- og Litteraturselskab: Sanni Nimb

Redaktion: Sanni Nimb, Nicolai Hartvig Sørensen, Thomas Troelsgård; i mindre omfang desuden flere af de øvrige medlemmer af *ordnet*-redaktionen

Finansiering: EU, Horizon 2020

ELEXIS er et fireårigt (2018-2022) projekt under EU's forsknings- og innovationsprogram *Horizon 2020*. Projektets fulde navn er *European Lexicographic Infrastructure*, og der deltager 17 institutioner fra 15 lande (13 EU-lande samt Serbien og Israel). Fra Danmark deltager Center for Sprogteknologi ved Københavns Universitet samt Det Danske Sprog- og Litteraturselskab. *ELEXIS* er delvist udsprunget af et andet EU-projekt, ENeL (European Network of e-Lexicography), der blev afviklet under programmet COST og sluttede i 2017. I dette projekt var selskabet også repræsenteret, primært ved Henrik Lorentzen og Lars Trap-Jensen.

ELEXIS rummer en række 'arbejdspakker', dvs. delprojekter, der alle stiler mod de overordnede mål:

- at harmonisere og tilgængeliggøre ordbogsdata (moderne og historiske) for forskellige sprog, så de effektivt kan udnyttes af flere, herunder også af forskningsprojekter med begrænset erfaring inden for sprogteknologi eller med begrænset adgang til kvalitetsdata
- på baggrund af sådanne data at udvikle standarder, resurser og værktøjer til brug inden for digital humaniora og sprogteknologi, f.eks. til automatisk strukturering og linkning af store mængder af ordbogsdata.

Endelig er der inden for projektets rammer også afsat midler til at understøtte europæisk samarbejde på området, f.eks. i form af tilbud om efteruddannelse og om forskningsophold hos de deltagende institutioner.

Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs opgaver i projektet kommer primært til at ligge inden for to områder:

- strukturering og levering af ordbogsdata fra selskabets ordbøger og fra sprogteknologiske resurser udviklet i samarbejde med Center for Sprogteknologi
- udvikling af et værktøj til semiautomatisk linkning af betydninger på tværs af ordbøger. Denne opgave udføres i samarbejde med andre *ELEXIS*-partnere, bl.a. Center for Sprogteknologi.

Sidstnævnte opgave vil forhåbentlig give Det Danske Sprog- og Litteraturselskab en direkte sidegevinst, idet der konkret arbejdes med data fra *Den Danske Ordbog* og *Ordbog over det danske Sprog*; vi vil således som 'biprodukt' af udviklingsarbejdet stå med prototypen til en model for linkning på betydningsniveau mellem *Den Danske Ordbog* og *Ordbog over det danske Sprog* for cirka 5.000 ord fra det centrale ordforråd i dansk – en linkning der åbner nye muligheder for udnyttelsen af selskabets ordbogsresurser, f.eks. på *ordnet.dk*.

Læs mere om projektet på hjemmesiden: *elex.is*.

Andersens Udvalgte Håndskrifter

Projektleder: ph.d., postdoc Ane Grum-Schwensen (H.C. Andersen Centret, Syddansk Universitet)

It-udvikler: It-filolog Holger Berg (Grundtvig Centeret, Aarhus Universitet)

Styregruppe: centerleder Johs. Nørregaard Frandsen (H.C. Andersen Centret), direktør Karen Skovgaard-Petersen (Det Danske Sprog- og Litteraturselskab), afdelingschef Jens Toftgaard (Odense Bys Museer)

Redaktionsgruppe: overinspektør Ejnar Stig Askgaard (Odense Bys Museer), Holger Berg (Grundtvig Centeret), Ane Grum-Schwensen (H.C. Andersen Centret), seniorredaktør Finn Gredal Jensen (Det Danske Sprog- og Litteraturselskab), postdoc Mads Sohl Jessen (H.C. Andersen Centret), professor Johnny Kondrup (Københavns Universitet), datalog Kasten Kynde (tidl. Søren Kierkegaard Forskningscenteret), professor Klaus Müller-Wille (Universität Zürich) samt en repræsentant fra Det Kgl. Bibliotek

Finansiering: Augustinus Fonden, Møllerens Fond og Syddansk Universitet

Pilotprojektet *Andersens Udvalgte Håndskrifter – en digital dokumentation af H.C. Andersens kreative processer* er et samarbejde mellem H.C. Andersen Centret ved Syddansk Universitet, Grundtvig Centeret, Odense Bys Museer og Det Danske Sprog- og Litteraturselskab. H.C. Andersen Centret ved Syddansk Universitet udgiver fra 2017 til 2019 de håndskrevne forarbejder til H.C. Andersens eventyr »Ilsjomfruen« fra 1861. Denne forundersøgelse skal etablere en model for et større, fremtidigt projekt: en digital, videnskabelig

dokumentation af H.C. Andersens samlede, håndskrevne forarbejder til (i første omgang) hans eventyr og historier. Den videnskabelige dokumentation består i at transskribere, opmærke og publicere materialet i en digital udgave med udvidede søgemuligheder. Forundersøgelsen tager sigte på at etablere forskningsinfrastrukturen, mens en formidlingsdimension vil blive integreret i det fremtidige større projekt. Opmærkningen vil følge TEI-standarder, og udgaven forsynes med faksimiler og variantapparat.

Den væsentligste grund til at indlede en digitalisering af H.C. Andersens litterære forarbejder er at studier heri kan belyse sammenhænge i

forfatterskabet som helhed. Det kan de i kraft af hvad de håndskrevne manuskripter fortæller om teksternes tilblivelse og den kreative proces. En digitalisering af det litterære arkiv vil ved tilgængeliggørelsen danne basis for nye studier, også i det internationale forskningsmiljø, med vægt på fx sproglige, stilistiske, narratologiske og litteraturhistoriske analyser. Hidtil er det i overvejende grad de personalhistoriske manuskripter der er blevet gjort tilgængelige (dagbøgerne, almanakken, brevvekslinger), men kun i begrænset omfang det omfattende litterære materiale. En udgivelse vil gøre H.C. Andersens litterære manuskripter tilgængelige for både fag- og lægfolk.

dit Levern tilbage, eller skal jeg bringe jer det til
 gavn med det bered, ~~for~~ for den der ikke er med! —

Den mand Madam paa Gader, kaldt paa
 sin Gud og bad til sin Gud: "Giv mig ikke, for
 jeg bader med den Helligsomme og den bedste! Giv mig
 ikke! Giv mig ikke!"

Og sin brøder fik Gode med i sit Øje. ~~Men~~ med
 Gode Mand med beredte Mand, det var der i sin
 Gud Gud; og Solen paa Gader paa Enderen, det var
 i sin Gud ind, og da Madam paa Gader, med
 sin i sin lille Gud; Løden i beredte Gud, som var
 faldt til Gode med Gud, og Gud med Gud Gud.
 Madam kaldte sin Gud, kaldt paa Gud Gud
 paa beredte Gud og Gud: "Giv mig ikke!"

Og Gud med Gud Gud ind i det Gud Gud Gud
 Gud Gud Gud Gud.

Tale ved Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskabs 275-årsjubilæum, Det Kgl. Bibliotek, Dronningesalen, den 13. november 2017.

Da Sigmund Freud skulle finde et navn til en psykologisk struktur, som han mente at iagttage hos nogle af sine patienter, kaldte han den »Ødipus-komplekset«: Han hentede navnet i oldtidens litteratur. Da Karl Marx skulle beskrive pengenes væsen, citerede han til indledning Shakespeares *Timon fra Athen* og Goethes *Faust*, den sidste var godt nok samtidig, men det var den første ikke. Mange af vore talemåder og bevingede ord er meget gamle, og mange af dem kommer fra litteraturen, fra den brug af sproget, der er så prægnant, at den bliver sidende i hukommelsen – hvis man vel at mærke får lov at stifte bekendtskab med den. Læser man selvbiografier af tidligere generationers statsmænd eller andre prominente, kan man blive slået af, hvor ofte de refererer til litterære værker som noget, der åbnede deres øjne, viste dem, hvor de skulle lægge deres indsats.

Alt det fortæller meget om litteraturens – kunstens i det hele taget, men nu er det litteratur, jeg ved noget om – altså om litteraturens betydning for meget andet end sig selv. Men hvad er det, der gør kunst så speciel, at den kan række hen over århundreder og 'have noget at sige os', os som på næsten ingen områder deler levevilkår med dem, der skrev den, eller deres datidige publikum? Og hvad betyder det for den videnskabelige beskæftigelse med emnet?

Der er mindst to spor i alt det. Det første er det, som den tyske litteraturforsker Peter Szondi i en berømt artikel kaldte de gamle værkers aktualitet. Han skrev, at det særegne ved litteraturvidenskaben var »selv de ældste teksters uformindskede aktualitet. Hvor historievidenskaben skal og kan hente sin genstand, den fortidige begivenhed, frem fra den fjerne fortid og ind i den aktuelle viden, uden for hvilken den ikke er til stede, så er kunstværkets aktualitet altid givet på forhånd for den filologiske viden, som altid på ny skal stå sin prøve over for dette kunstværk«. En fortidig begivenhed eksisterer nu engang ikke, den er jo fortid. Et nok så gammelt kunstværk eksisterer her og nu i det øjeblik, vi læser det – hvad der ikke betyder, at det ikke er nyttigt med forkundskaber.

Imidlertid kan de meget vel være ubevidste. Og det er her, det andet spor kommer ind i billedet. Jeg strejfede det, da jeg talte om mange talemåders høje alder: Teksterne, værkerne, har været med til at forme vores oplevemåde og vort verdensbillede. Vi er sådan set en del af deres virkningshistorie – også hvis vi ikke selv har læst dem, for formidlingen kan ske meget indirekte, gennem skole, gennem adaptationer i nyere medier etc. etc. Og selv i en traditionsløs skole siver fortiden ind i nutiden.

En anden tysker, Hans Magnus Enzensberger, har gemytligt sammenlignet kunstens virkning i verden med en brusetablet: Når den har bruset af, ligger der kun et meget lille bundfald i glasset – men drik vandet, så skal I bare se. I hvert fald indtil for nylig har litteraturen været med til at danne vort menneskebillede, ligesom generationers landskabsmalerier spøger i baggrunden, når vi betragter naturen. Og hvis det ikke længere er malerkunsten, så er det naturfilm og turistreklamer, som fortæller os, hvad vi skal finde smukt og betagende – og det gør vi så.

Vi oplever aldrig kunst helt forudsætningsløst. Der har ganske vist i tidens løb været gjort diverse forsøg på at trænge det subjektive element ud af kunstanalysen: at tilnærme sig et naturvidenskabeligt ideal om objektivitet og kontrolmulighed, men de har aldrig kunnet sætte sig igennem. For tiden er der nye forsøg med kvantitative metoder og store datamængder, de kaldes især *distant reading*, fordi det ikke drejer sig om den *close reading*-fordybelse i værkerne, som tidligere var udbredt. Med den slags metoder kan man bestemt finde ud af et og andet, men efter min mening ikke det væsentlige. I det hele taget kan naturvidenskaben ikke være et ideal for humanvidenskaben; objekterne for vort studium er så forskellige, at der også må blive tale om forskellige fremgangsmåder. Hvor naturvidenskaben først og fremmest søger årsager, søger beskæftigelsen med kunsten – altså in casu litteraturen – at fortolke *mening*. For en sådan er nedlagt i al menneskelig aktivitet, og kunsten er en menneskelig aktivitet.

Anderledes sagt: Vore objekter er selv subjekter, eller for igen at tale med Peter Szondi: Det kunstværk, vi studerer, er ikke et *eksemplar*, men et *individ*. Naturligvis kan man finde love og regler og fællestræk for flere værker, men der er ingen given *lovmæssighed*. Ingen af kunstens love er naturgivne, og ingen af dem er universelle. De er blevet til i historien, de kan forsvinde i historien. Og de er ikke blevet til af sig selv, men formuleret af nogen. En versform som blankverset tog vi – i en periode – til os fra Shakespeare, mens vi aldrig tog den franske alexandriner til os fra Corneille eller Racine, den gjorde Wessel tværtimod grin med i *Kierlighed uden Strømper*, og i dag er ingen af formerne levende, men der er kommet andre.

Blandt andet af den grund kan resultaterne af vores beskæftigelse vanskeligt instrumentaliseres; vi kan ikke uden videre overføre det, vi mener at have fundet ud af om ét kunstværk, til studiet af alle de andre – eller vi kan kun gøre det på et så generelt plan, at det ikke siger så meget. Vi bliver klogere på noget, men sjældent i en form, som kan 'anvendes'. Vi forstår noget bedre, eller dog anderledes, end før, men vi kan ikke altid lægge den tidligere forståelse bag os, krydse den af som overstået. I vores videnskab afløser en ny viden ikke nødvendigvis den gamle, men træder i dialog med den. Det er

en af grundene til, at vi skal bruge store biblioteker, hvad det bliver stadig vanskeligere at opnå forståelse for. Hvis det alene handlede om lovmæssigheder, behøvede vi jo ikke at have mere end et enkelt kærlighedsdigt, men vi har som bekendt ganske mange, og der kommer dagligt flere til – som alle er individer.

Og fordi værkerne er individer, er vores udforskning af dem en dialog: De taler selv, de henvender sig til os. Den dialog kalder vi hermeneutik, fortolkningslære, fordi guden Hermes var budbringeren mellem guderne og menneskene, altså en slags oversætter eller tolk. Hermeneutik er en proces, som firkantet fortalt søger at nærme samtalepartnerne – værket og fortolkeren – til hinanden, vel vidende, at de aldrig bliver ét kød. I den proces finder der en vekselvirkning sted mellem subjekt og objekt, og subjektet, fortolkeren, sætter også sig selv på spil. En af den moderne hermeneutiks centrale filosoffer, Hans-Georg Gadamer, taler om en »sammensmeltning af horisonter«. Den ene horisont er værkets, dets tid og sted, den anden er fortolkerens, hans eller hendes tid og sted og dermed forudsætnin-

ger. En slags forhåndsforbindelse mellem værk og fortolker er der altid – ellers kunne vi jo slet ingenting forstå. Men der er også altid en distance – ellers havde vi ikke brug for at fortolke noget. Afstanden kan være stor eller lille, rumlig eller tidslig eller begge dele, men den er der altid. Arbejdet kan tilsvarende være stort eller lille, og undertiden mærker man det slet ikke. Der findes i sproget masser af tilfælde, hvor man forstår noget 'umiddelbart' og ikke behøver at tænke over det. Var det ikke sådan, kunne vi slet ikke orientere os i vores daglige verden. Men det, vi kalder 'umiddelbart', er i realiteten vanens magt. Og det er de tilfælde, hvor vi må forlade vanerne, som kaster lys over, hvordan forståelse i det hele taget etableres – selv når den synes selvfølgelig.

I den hermeneutiske praksis taler man om en cirkel: For at forstå en detalje må man have en forestilling om helheden, for ellers er detaljen meningsløs – og for at forstå helheden må man have fået et indtryk gennem mange detaljer, ellers ville man ikke fornemme, at der er en helhed. Måske ville det være bedre at tale om en spiral: Fortolkningen kører ikke blot i ring, den inddrager – forhåbentlig da! – stadig flere elementer, samler sig til en stadig mere omfattende forståelse af sit objekt, værket. Samtalen skrider frem, og på et eller andet tidspunkt kan lige de to, der taler sammen, dette værk og denne fortolker, ikke komme længere – og så skriver man sin bog eller sin artikel eller holder sit foredrag. Så kommer andre og taler med værket, og det viser sig, at værket kan sige noget andet til dem, uden at det behøver at annullere den foregående samtale. Derfor de stadig nye fortolkninger af værker, som allerede er blevet vendt og drejet i tusindvis af gange – Shakespeare bliver ikke blot oversat til alverdens sprog, og igen og igen, men hans dramaer spilles også alle vegne på stadig nye måder, som afspejler en ny forståelse uden at dementere alle tidligere.

Nuvel – taler vi så overhovedet om videnskab? Er alt det her ikke bare en hobby for nogle nørdere, som resten af verden kan negligere? Ser man på nutidens videnskabspolitik, kan man godt få indtryk af, at i hvert fald nogle beslutningstagere mener det. Men hermeneutik går naturligvis lige så metodisk frem som enhver anden form for forskning, eller granskning, som det hed engang. Når man fortolker, opstiller man en hypotese om, at dette og hint skal forstås på den og den måde, og så studerer man sit objekt, sin tekst, så grundigt, som man kan, for at se, om hypotesen holder, om den skal modificeres, eller om den eventuelt helt skal forkastes og erstattes af en anden. Som i al anden videnskab gælder, at man kan verificere eller falsificere delresultater, men at den overordnede fortolkning aldrig kan verificeres endegyldigt, derimod nok falsificeres. Hvordan det?

Også fortolkningsteknikken har sine kriterier for rigtigt og forkert. Et vigtigt kriterium er fortolkningens evne til at være omfattende – altså til at inddrage så mange aspekter af det

studerede værk som muligt. Så kan det godt være, at denne inddragelse fører til opdagelsen af, at det er tvetydighederne i værket, det uopløselige, det der står og stritter, som er det virkelige spændende og det, som for alvor bringer vores forståelse videre. Men selv den pointe, at regnestykket ikke går op, forudsætter en slags forestilling om et regnestykke, der *går* op. Under alle omstændigheder er kriterierne for en lødig fortolkning for det første, at man ikke bilder sig ind, at man har forstået *alt*, at man altså ikke tror, at ens fortolkning nu kan træde i stedet for værket selv – det ville jo, hvis vi bliver i samtalebilledet, betyde, at den ene part i samtalen slog den anden ihjel – og for det andet, at fortolkeren kan artikulere sig sammenhængende, i hele sætninger så at sige, og på den måde gøre sin fortolkning plausibel. Længere end til plausibiliteten eller evidensen kan man ikke nå – men det er faktisk også temmelig langt og kræver ganske meget arbejde.

Alligevel kan den mindre velvillige tilhører spørge: Hvad stiller man op med dette faktum videnskabeligt set? Behøver man overhovedet al den fortolkning? Bliver vi klogere af at analysere et kunstværk i stedet for at nøjes med det umiddelbare indtryk? – Ja, naturligvis, ganske som vi bliver klogere af at udforske naturen i stedet for at lade os nøje med at se solen gå op og ned. Derfor kan vi alligevel godt glæde os over både en solopgang og en solnedgang. Men som den citerede Szondi bemærker, er det ikke uden betydning, at litteraturvidenskab på engelsk oftest hedder *literary criticism*, og at *humanities* ikke hedder science, men f.eks. som i navnet på vort Selskab *letters* – medens man på dansk og tysk godt kan tale om human- eller åndsvidenskab. De engelske begreber betoner, som Szondi siger, »den kritiske aktivitet, bedømmelsen og afgørelsen«. Man kan godt tale om litteraturforskning, men egentlig holder jeg ikke så meget af ordet. Det kan suggerere, at processen består i, at man identificerer et problem, som man søger at løse, at man prøver at hitte ud af noget, og når man har hittet ud af det, er den potte ude, og man kan gå videre. Men i de hermeneutiske videnskaber (der er jo andre end min) drejer det sig ikke om en søgen efter noget, som findes, men som vi blot ikke har fundet endnu, men om erkendelse og forståelse af det, vi har for os – og den forståelse etablerer en ny virkelighed, fordi vi på både subjekt- og objektsiden har at gøre med menneskeskabte fænomener. De hermeneutiske videnskabers fortolkninger kan, om end oftest indirekte, være mere 'adfærdsregulerende' end mange andre videnskabers. Tænk blot på samfundsteoriens betydning for både politik og daglig adfærd.

Jeg siger vel at mærke *ikke*, at mine kolleger inden for andre områder ikke har vide perspektiver i deres virke; jeg taler om den dagligdags sprogbrug og om den opfattelse, den skaber hos publikum og for så vidt også hos dem, som skal bestemme, om vi får praktiske muligheder for at drive vores videnskab. Det er

derfor, jeg foretrækker ordet videnskab og er glad for, at det selskab, vi fejrer i dag, hedder Det Kongelige Danske Videnskaberne Selskab og ikke Foreningen af danske Forskere. Med navnet lægges vægten på selve *tænkningen* frem for *problemløsningen*, herunder også tænkningen over de såkaldt 'evige' problemer, som ikke har noget målbart resultat, fordi problemerne netop er evige og derfor aldrig bliver løst. Ordet problem er græsk og betyder ikke kun noget, der står i vejen og skal elimineres, men også simpelt hen noget, der er stillet til diskussion og vedbliver at være det.

Hverken fortolker eller tekst er helt faste størrelser, sagde jeg. Både subjekt og objekt er indlejret i historien, og der eksisterer for hermeneutikeren ingen forståelse af en tekst, som er uafhængig af tid og sted, eller som kan sætte sig ud over sine forudsætninger – kunsten er at gøre sig dem bevidst og at gøre dem frugtbare. Faktisk ville det slet ikke give mening at ønske sig forudsætningerne væk, fordi forståelse netop opstår i mødet mellem dem og objektet og ofte på den måde, at noget 'går

op for en' snarere end at man 'finder ud af noget'. Forståelse kræver forudsætninger: For at kunne møde det meningsfulde er man nødt til at bidrage med meningsfuld forventning. Og ny mening opstår altid i forhold til noget, jeg i forvejen ved eller forstår. Det er derfor, der ikke eksisterer nogen endegyldig, absolut fortolkning af en tekst, og i den forstand er også selve teksten foranderlig, skønt det hele tiden er de samme bogstaver, der står på papiret. Enhver tid og enhver fortolker vil læse teksten med sine forudsætninger, og enhver videnskabelig læser af en tekst vil have tidligere læsninger af den med i sine forudsætninger.

Endelig: Når visse værker er blevet kanoniseret, er blevet *klassiske*, er det ikke fordi de gjorde sig fri af deres tid og bevægede sig op i noget abstrakt tidløst. Tværtimod optog de deres tid i sig, samlede dens tendenser i en symbolsk fremstilling, fortættede den så at sige. De store græske tragedier er skrevet i en dramatisk periode af oldtidens historie, Shakespeares dramaer i en ikke mindre bevæget i den engelske historie, Dantes *Guddommelige Komædie* er fuld af aktuelle referencer. Det samme gælder noget så tilsyneladende verdensfjernt som anden del af Goethes *Faust* og noget så fjernt fra vores tid som Bibelen. I nyere tid behøver vi blot at henvise til Charles Dickens' skildringer af London, Honoré de Balzacs af Paris eller endnu senere James Joyces af Dublin eller Günter Grass' af Danzig. Det er netop *fordi* mesterværkerne er så forankret i tid og sted, fordi de står med begge ben på jorden, at de kan række næsten til himlen. De er symbolske i den forstand, Goethe engang definerede begrebet: Symbolet er sagen selv uden at være sagen selv og dog sagen selv.

Det lyder som det rene vrøvl, men det er det ikke: Det symbolske sprog er det, der bevæger sig på flere planer samtidig, som betyder 'det, der står', men samtidig også noget andet og mere. Det, der står, er hentet her og nu (set fra forfatteren), det andet og mere kan udfolde sig både i samtiden og senere, eller som Goethe sagde om sin *Faust*: Senere læsere kan finde mere, end jeg gav. – Jeg drister mig til en jævnføring med Werner Heisenbergs berømte ubestemthedsrelation – den, der siger, at det ikke er muligt at bestemme en partikels position og impuls samtidig med samme nøjagtighed: Man må vælge, hvad der skal være mest præcis. Det symbolske sprog er det sprog, der kan begge dele, som kan rumme komplementariteten i sig – og som derfor ikke kan oversættes til noget fagsprog, fordi intet fagsprog kan mere end en af delene. Sagen selv, ikke sagen selv og alligevel sagen selv. Eller overført til værkernes historicitet: De er nærværende, men dog fjerne, men dog stedse nærværende.

Og de værker, vi kalder klassiske, er jo dem, som var banebrydende og altså lige præcis *ikke* klassiske, da de blev til. Tværtimod var de ofte provokerende. Goethes roman om den unge Werthers lidelser var en skandale, da den udkom i 1774,

oversættelsen af den til dansk blev ligefrem forbudt; og James Joyces *Ulysses* kunne ikke sælges i England i mange år efter sin udgivelse i 1922, for blot at nævne nogle få eksempler. Her var der tale om en moralsk fordømmelse, men der kan lige så vel være tale om, at samtiden ganske enkelt ikke forstår det anvendte formsprog, sådan som det skal have været tilfældet med Beethovens sene strygekvartetter, der om noget er blevet klassiske. De værker derimod, som var klassiske med det samme, er dem, som eftertiden har oplevet som epigonale – epigon betyder det sildefødte, medens de 'rigtige' klassikere er de førstefødte. Det er dem, der til stadighed giver os både oplevelser og stof til eftertanke.

Men man *kan* naturligvis også sige som overlærer Jochumsen i Sophus Bauditz' for længst glemte roman *Krøniker fra Garnisonsbyen* fra 1892 siger om poesien: »Noget, som De selv ved er noget Vaas, men som alligevel har en egen Tiltrækning« ...

Per Øhrgaard

Thomas Bartholin d.æ.s breve

Udgiver: Niels W. Bruun

Tilsynsførende: Chr. Gorm Tortzen og
Peter Zeeberg

Finansiering: Carlsbergfondet

Thomas Bartholins (1616-1680) forfatterskab blev i sin tid af Odin Wolff betegnet som »den Skat af Kundskaber og Underretninger om Naturen, Mennesket og Tidsalderens Egenheder hiemme hos os, hvilken findes nedlagt i vor Landsmand Thomas Bartholins Skrifter«. Denne præcise karakteristik er også dækkende for Bartholins korrespondance, som han i redigeret form selv udgav i årene 1663-1667. Hertil kommer så de breve, der findes i andre trykte kilder, eller som udgiveren har fundet i danske og udenlandske arkiver.

Den kritiske udgave af de Bartholinske breve omfatter hele dette materiale samt en engelsk oversættelse heraf. Den latinske tekst er etableret, men er under revision, og samtlige breve er oversat. Der pågår nu en afsluttende redaktion af den engelske oversættelse.

Thorkild Bjørnvigs lyrik

Udgiver: Benedikte F. Rostbøll

Tilsynsførende: Per Dahl og Keld
Zeruneith

Thorkild Bjørnvig (1918-2004) står som den centrale lyriker i tiden lige efter 2. Verdenskrig, en brobygger mellem en traditionsbevidst poesi og den senere modernisme. Han har status af en nyklassiker, der ikke er til at komme uden om i dansk digtning. Alligevel findes hans digte ikke i en videnskabelig udgave med grundige kommentarer, der kan gøre dem tilgængelige for et større publikum.

Bjørnvigs lyriske forfatterskab, der omfatter 14 digtsamlinger og en række digte offentliggjort i tidskrifter, aviser m.v., falder i to hovedfaser: (1) 1947-1968; (2) 1968-1993. Den første fase rummer fem store digtsamlinger. Disse fem samlinger udgør hver især et højdepunkt i Bjørnvigs forfatterskab og i periodens poesi. De udgør tillige en tematisk helhed, hvilket hidtil ikke er blevet belyst. Det er derfor i første omgang mest presserende at udgive disse fem digtsamlinger i en pålidelig, videnskabelig udgave med titlen *Thorkild Bjørnvig 1947-1968*, men projektet kan med fordel tilrettelægges således, at det vil kunne følges op af *Thorkild Bjørnvig 1968-1993* siden hen. Det er også hensigten at trykke dels en række manuskriptbaserede digte, dels en række digte fra perioden 1947-1968, som ikke

Anders Bording: Samlede Skrifter

Udgivere: Paul Ries og Erik Sønderholm †

Tilsynsførende: Steffen Heiberg

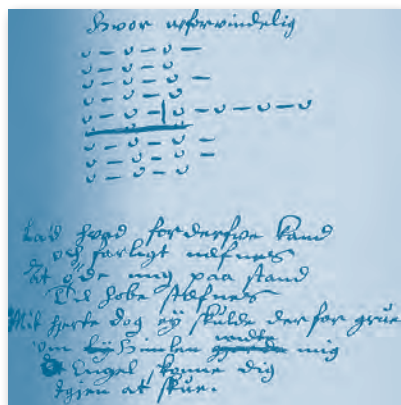
Finansiering: Forskningsrådet for Kultur og Kommunikation

er optaget i digtsamlingerne, men udelukkende trykt i tidskrifter og aviser.

Bjørnvigs digte går i dialog med et stort og ofte vanskeligt stof, der kalder på kommentarer og forklaringer. Han trækker på en lang mytologisk og filosofisk tradition, der inkluderer antik, bibelsk og nordisk mytologi. Bjørnvig indskriver sig derudover i en tyskorienteret romantisk, symbolistisk lyriktradition. Mange af digtene har også en interessant og delvis uudforsket tilblivelseshistorie, som bør kortlægges. Han rettede i vid udstrækning i sine digte, ikke kun mellem manuskript og førsteudgave, men også ved senere udgaver.

Der er i beretningsåret ikke arbejdet på projektet.

Da Peder Terpæger og Hans Gram med støtte fra Frederik Rostgaard i 1735 udsendte deres udgave af Anders Bordings (1619-1677) samlede skrifter, lod de digtene og den versificerede månedsavis *Den Danske Mercurius* fremtræde i en moderniseret sprogdragt, ligesom Hans Gram forsøgte at gøre

værkerne tilgængelige for »enhver vittig Læser« ved at forsyne dem med »fornødene Opløsninger ved flere stæder, hvor Meeningen formedelst visse Historiske Omstændigheder er ikke lige klar for alle, i det mindste ikke saa aabenbar, som den var paa de Tider, da Versene skreves«.

Mens Erik Sønderholm genoplivede digtene, og faksimilegengivelsen af *Den Danske Mercurius* automatisk genskabte avisen, arbejdes der stadig på det fjerde bind,

kommentaren til *Den Danske Mercurius*, den del af Bordings produktion, hvori han efter Grams mening bedst viste sin »Poëtiske Opfinding og Artighed, eller hans Rigdom og Overflødighed i Talen«. Formålet med kommentaren, der har form af et leksikon af sprogligt, geografisk, biografisk og alment kulturelt indhold, er derfor at gøre avisen tilgængelig for en nutidslæser som et værk, hvis forfatter ikke blot beskrev, men også fortolkede sin egen og sin samtids verden.

På grund af sygdom ser udgiveren sig ikke i stand til at færdiggøre arbejdet. Bestyrelsen foreslår, at arbejdet med det fjerde bind foreløbig stilles i bero.

Udkommet:

Anders Bording: *Digte* (1984)

Anders Bording: *Den Danske*

Mercurius (1984)

Kommentar til Anders Bordings digte (1986)

Georg Brandes: Berlin som tysk Rigshovedstad

Udgivere: Per Dahl og Per Øhrgaard
Tilsynsførende: Uffe Andreasen og Steffen Heiberg

Berlin som tysk Rigshovedstad (1885) er ordnet i 67 tematiske kapitler, der opsamler Georg Brandes' (1842-1927) erindringer og indtryk fra årene i Berlin 1877-1883, oprindeligt publiceret i danske, norske og svenske dagblade og tidsskrifter.

Udgaven, der følger førsteudgaven, men gør rede for forholdet til de underliggende artikler og senere ændringer, gengiver de oprindelige illustrationer, der blev udeladt ved optrykket i *Samlede Skrifter*. Bogens godt 500 siders tekst foreligger opsat og er under korrekturlæsning. Kommentarer, tekstkritik og registre er under fortsat bearbejdning. Manus forventes afsluttet i en første form medio 2018, således at det undervejs kan forelægges til synet. Færdigt manus forventes at foreligge ultimo 2018.

Georg Brandes' Correspondance, 2e Série

Udgivere: Zsuzsanna Bjørn Andersen † (den ungarske brevveksling), Klaus Bohnen (den tysk-østrigske brevveksling), Per Dahl (den tysk-østrigske brevveksling), NN (den russiske brevveksling) og NN (den polske brevveksling)

Tilsynsførende: Jens Bjerring-Hansen (den ungarske brevveksling) og Lars Peter Rømhild

Finansiering: Brandt-Brandtved Fonden, Lillian og Dan Finks Fond, Else Marie Moth-Lunds Fond samt Politiken-Fonden

Bindene med Georg Brandes' (1842-1927) brevvekslinger med ungarske, tysk-østrigske, russiske og polske kulturpersonligheder indgår i udgaven af *Georg Brandes' Correspondance*. Den første serie udkom 1952-1966 og medtog kun få, meget store brevvekslinger med udvalgte forfattere. Anden serie sigter bredere og omfatter derfor flere korrespondenter og litterære miljøer, der dokumenterer Georg Brandes' internationale indflydelse.

Den ungarske brevveksling: I samarbejde med Prof. Dr. András Masát, Andrassy Universitæt Budapest, er manuskriptet revideret. Transkriberingen af brevene er gennemgået i samarbejde med Dr. Eike Nebelin. Manuskriptet er under redaktionel behandling og forventes udgivet ultimo 2018.

Den tysk-østrigske brevveksling: På grund af udgavernes øvrige arbejde og sygdom

skrider arbejdet langsomt frem, men kan forhåbentlig afsluttes i 2019.

Den russiske brevveksling: Brevvekslingen er midlertidigt taget af programmet.

Den polske brevveksling: Brevvekslingen er midlertidigt taget af programmet.

Udkommet:

Correspondance de Georg Brandes

I: *La France et L'Italie* (1952)

II: *L'Angleterre et La Russie* (1956)

III: *L'Allemagne* (1966)

IV: *Notes et Références* (1966)

Georg Brandes' Nietzscheforelæsninger 1888

Udgivere: Per Dahl og Gert Posselt

Tilsynsførende: Carl Henrik Koch

Finansiering: Carlsbergfondet

Projektet omfatter en udgivelse af manuskriptet til Georg Brandes' (1842-1927) fem banebrydende forelæsninger ved Københavns Universitet i foråret 1888 over den tyske filosof Friedrich Nietzsche (1844-1900) og af de deraf afledte artikler om »Aristokratisk Radikalisme«, der tryktes i hhv. *Tilskueren* og *Deutsche Rundschau* 1889 og 1890. På grund af den internationale

interesse for forelæsningerne publiceres de i en dansk-tysk paralleludgave på det schweiziske forlag Schwabe & Co., Basel, i serien *Beiträge zu Friedrich Nietzsche*.

Teksten er ledsaget af en fyldig indledning og oplysende noter; den danske tekst desuden af et tekstkritisk apparat, mens apparatet i den tyske oversættelse rummer henvisninger til de refererede steder i Nietzsches værker.

Manuskript og layoutarbejde er afsluttet, og selskabet forhandler for tiden en forlagskontrakt med det schweiziske forlag.

P.O. Brøndsteds dagbøger fra ungdomsrejsen

Udgiver: Gorm Schou-Rode

Tilsynsførende: Ivan Boserup

Konsulent: Bodil Bundgaard

Rasmussen (Nationalmuseet)

Finansiering: C.L. Davids Fond

De bevarede rejse-dagbøger fra P.O. Brøndsteds (1780-1842) ungdomsår 1806-1812 rummer et mangesidet begavet menneskes levende beskrivelse af tidens Europa. Skildringen af rejsen i Det Osmanniske Rige er et unikt dokument, men også optegnelserne fra det forberedende ophold i Paris rummer meget værdifuldt materiale. Stemningen i verdens hovedstad, Napoleons Paris, er fint skildret, og der bringes mange detaljer om livet i den tysk-danske koloni i byen. Tilblivelsen af Adam Oehlenschlägers værker følges, såvel som digterens gensyn med kollegaen Jens Baggesen. Der er talrige oplysninger til belysning af den almindelige lærdomshistorie, men ikke mindst musik-, kunst- og teaterhistorikere vil finde megen ny information.

Korrekturlæsningen af de tre tekstbind er godt i vej, redaktion af kommentarbindet forventes afsluttet hen over sommeren. Fra C.L. Davids Fond er der i august 2014 bevilget fuld støtte til publikationen, som forventes udgivet ultimo 2018.

Corpus Philosophorum Danicorum Medii Aevi I-XV

Redaktion: Sten Ebbesen, Alfred Otto †, Jan Pinborg † og Heinrich Roos †

Tilsynsførende: Erik Petersen

Finansiering: Carlsbergfondet

Corpus Philosophorum Danicorum er en samlet udgave af videnskabelige arbejder fra middelalderen, som har danske forfattere. Alle værker er på latin, og de fleste har filosofisk indhold. Første bind fremkom i 1955, bind XIII i 1998 (bind IX var imidlertid oversprunget). Bind XIV, indeholdende Boethius de Dacias kvæstioner til Aristoteles' *De anima* og nogle anonyme kvæstioner til *Metafysikken*, som står i afhængighedsforhold til Boethius', udkom i 2009.

Næste forudsete udgivelse er bind IX, som vil indeholde en samling af logiske og grammatiske afhandlinger, hvortil også Boethius de Dacia har bidraget (Boethii aliorumque sophismata). Bindet udgives af Sten Ebbesen og Irène Rosier-Catach (Paris). Arbejdet har ligget stille nogle år, men nu er udgiveren blevet pensioneret og har fået tid til at tage fat på opgaven igen. Manus forventes at foreligge medio 2018.

Udkommet:

I,1-2: *Johannis Daci Opera* (1955)

II: *Martini de Dacia Opera* (1961)

III: *Simonis Daci Opera* (1963)

IV: *Boethii Daci Modi significandi* (1969)

CORPUS PHILOSOPH DANICORUM MEDII AEVI

CONSILIO ET AUSPICIIS
SOCIETATIS LINGUAE & LITTERARUM
DANICARUM
EDIDERUNT
ALFREDUS OTTO & HENRICUS

I

HAUNIAE MCMLV
TYPIS FR. BAGGE

V,1: *Boethii Daci De generatione* (1972)

V,2: *Boethii Daci Physica* (1974)

VI,1: *Boethii Daci Topica* (1976)

VI,2: *Boethii Daci Opuscula* (1976)

VII: *Incertorum Auctorum Quaestiones super Sophisticos Elenchos* (1977)

VIII: *Boethii Daci Quaestiones super IV librum Meteorologicorum* (1979)

X,1: *Petri Philomenae de Dacia Opera quadrivalia* (1983)

X,2: *Petri de S. Audomaro Opera quadrivalia* (1984)

XI,1-2: *Andreae Sunonis filii Hexaëmeron* (1985)

XII: *Nicolai Drukken De Dacia Opera* (1998)

XIII: *Thuonis De Vibergia Opera* (1998)

XIV: *Boethii Daci Quaestiones Super Librum De Anima – Anonymi Boethio Daco Usi Quaestiones Metaphysicae* (2009)

Danmarks gamle Ordsprog I-VIII

Udgivere: Simon Skovgaard Boeck, Iver Kjær † og John Kousgård Sørensen †

Tilsynsførende: Allan Karker †

Finansiering: Augustinus Fonden (bind I-III), Carlsbergfondet og Forskningsrådet for Kultur og Kommunikation

Danmarks gamle Ordsprog er den videnskabelige standardudgave af danske ordsprog. I sit anlæg adskiller den sig fra andre udgaver ved at lægge samlinger af ordsprog til grund for udgivelsen, hvor andre værker har valgt det enkelte ordsprog som udgangspunkt. I alt 27 samlinger fra perioden 1500-1700 udgives i bogform (i nytryk eller faksimile); det samlede antal ordsprog er ca.

33.000. Den valgte form giver forskeren mulighed for at undersøge de enkelte samlinger, men det betyder også, at et register bliver en uundværlig indgang til værket, hvis man fx vil se, hvordan et ordsprog har ændret sig gennem tiden.

For at projektet kan afsluttes, mangler indledningen til bind III (Ribekredsens ordsprogssamlinger) og bind VIII

(registre). Manuskript til bind III har passeret tilsynet. Det har vist sig nødvendigt at supplere udgivelsesarbejdet med det stykke af håndskriftet Rostgaard 48, 8°, der indeholder Peder Syvs afskrift af Anders Sørensen Vedels samling; dette arbejde er påbegyndt.

Udkommet:

- I,1-2: Peder Låles Ordsprog (1979)
- II: »Hans Thomissøns Ordsprog« & Poul Enevoldsen: *Farrago* (1977)
- IV: *Problemata et Proverbia moralia* & Hans Chr. Sthens Ordsprog (1987)
- V: Daniel Matras: *Proverbes* (1981)
- VI: Samlinger fra 17. århundrede (1980)
- VII,1-2: Peder Syv: *Aldmindelige Danske Ordsproge* (1983-1988)

Holger Drachmann – Amanda Nilsson (»Edith«). En brevveksling

Udgiver: Henk van der Liet

Tilsynsførende: Lars Peter Rømhild

Det Kgl. Bibliotek erhvervede i 1947 ca. 850 breve fra digteren Holger Drachmann (1846-1908) til »Edith«, dvs. Amanda Nilsson, senere Gerlach (1866-1953). Siden har der været et stort behov for en kommenteret udgave af dette brevmateriale, ikke mindst fordi Morten Borups *Breve fra og til Holger Drachmann I-IV* (1968-1970), ligeledes udgivet af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, forbigår disse breve. Forklaringen er, at Borup ikke mente, at brevene til og fra »Edith« havde tilstrækkelig litteraturhistorisk betydning. Til trods for dette synspunkt

gør han i forordet opmærksom på, at »Udgivelsen af et udvalg af breve, der belyser digterens privatliv, kunne ligeledes være ønskelig«. »Edith« spillede en central rolle i Drachmanns modne forfatter-skab, dvs. fra ca. 1887 til ca. 1898. Fhv. overbibliotekar og tidl. tilsynsførende på denne udgave, Torben Nielsen, har i *Magasin fra Det Kongelige Bibliotek* gjort opmærksom på, at »Amanda Gerlachs papirer udgør et værdifuldt tilskud til vort kendskab til Drachmann i »Edith«-perioden, og ikke mindst til Amanda Nilsson selv som den fine og hengivne kvinde, hvis tab han [Drachmann] aldrig rigtigt forvandt«.

Transskriptionen og kommenteringen af brevene er p.t. stillet i bero pga. andre gøremål.

Peder Hegelund: Susanna

Udgiver: Flemming Lundgreen-Nielsen
Tilsynsførende: Marita Akhøj Nielsen

I versdramaet *Susanna* gengiver Peder Hegelund (1542-1614) en apokryf bibelsk beretning om den ærbare ægte-hustru Susanna, som eftertragtes af to vellystninge. Den gode får sin belønning, og de onde får deres vel-fortjente straf, begge dele takket være profeten Daniel. Undervejs indlægger Hege-lund på egen hånd en om-fangsrig monolog fra kvinde-skikkelsen *Calumnia*, der i mange detaljer analyserer fænomenet bagtalelse. Hege-lund stammede fra Ribe, og med udgivelsen af dette værk vil den påbegyndte række af gamle skolekomedier rimeligt dække de danske landsdele.

På grund af udgiverens øvrige forpligtelser er der i beretningsåret ikke sket fremskridt.

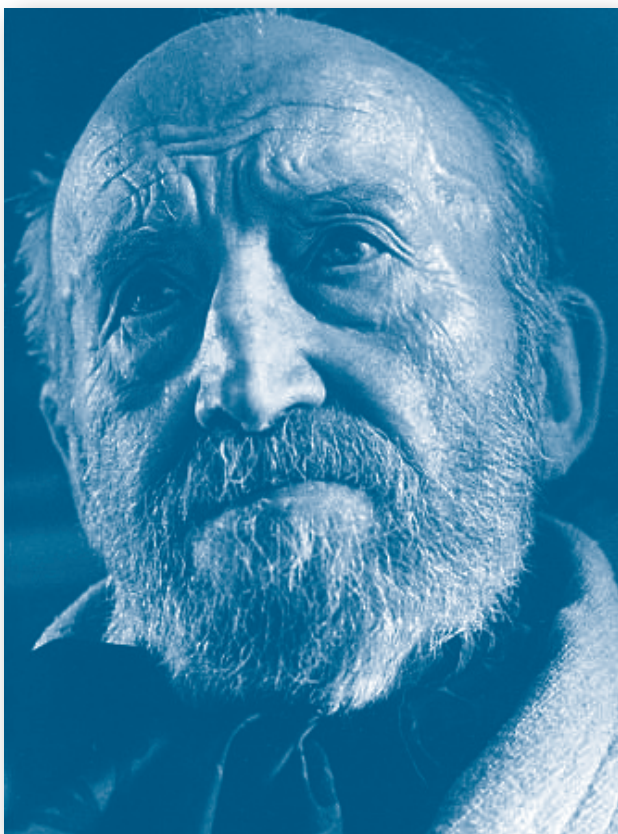
William Heinesens breve. Et udvalg

Udgiver: Bergur Rønne Moberg under medvirken af Esther Schat Kielberg

Tilsynsførende: Jørgen Schack

Finansiering: Velux Fonden og Granskingarråd Føroya

William Heinesens (1900-1991) lange brevskrivningsperiode omfatter årene 1917-1990, dvs. fra før debuten i 1921 til efter udgivelsen af hans sidste fiktionsværk i 1985. Der foreligger tre brevsamlinger af William Heinesen: For det første det arkiv, som Heinesen selv overdrog til Det Kgl. Bibliotek (UT 677), og som bl.a. indeholder en brevkorrespondance mellem William Heinesen og Jørgen-Frantz Jacobsen. Dernæst breve fra Heinesen til Ebba Hentze, som ligeledes er opbevaret på Det Kgl. Bibliotek, og endelig et nyetableret arkiv opbevaret hos Heinesen-familien i Tórshavn. Brevudgaven kommer fortrinsvis til at indeholde breve fra førstnævnte arkiv og vil byde på eksempler på Heinesens brevkunst gennem ca. 70 år. Langt de fleste af Heinesens breve tilhører den traditionelle vennebrevsgenre, men udvalget rummer også det, Heinesen kaldte »afhandlingsbreve«, der mere ligner essays end egentlige breve. Udvalget består af ca. 90 breve svarende til ca. 500 sider eksklusive kommentarer, registre etc. Arbejdet med at kommentere brevene er færdigt i løbet af foråret, hvorefter der foretages de endelige gennemlæsninger og

skrifter og i en international litteraturhistorie. Fortolkningsmæssigt åbner et bredt brevudvalg for en undersøgelse af brevene som et samlet grundlag for og en samlet samtale med forfatterskabet på dets vej gennem størstedelen af det 20. århundrede. I overensstemmelse med udvalget dækker artiklerne over forskellige perioder og væsentlige aspekter i værkt-

korrekturlæsninger af manuskriptet.

Som en del af brevudvalget registreres hele materialet i UT 677, som er det væsentligste Heinesen-arkiv. Dette rent empiriske arbejde består i forskellige former for registerdata, først og fremmest registreringen af selve arkivmaterialet med henblik på afsender, modtager, datering og evt. materialegenskaber som tegninger. Derudover forefindes personregister og emneregister, liste over modtagere m.m.

Foruden udgivelsesarbejdet består Bergur Rønne Mobergs postdoc-projekt af en fortolkning af brevene som værktøblivelse, der i første omgang udgives som fem artikler i videnskabelige nordiske tids-

tilblivelsen, der både kan betyde enkeltværker og dele af forfatterskabet. Brevenes værktøblivelsesdimension tilgodeses ved at undersøge dem dels som en kontinuerlig sideløbende refleksion over forfatterskabet, dels som en gennemspilning af udvalgte temaer.

Brevudgaven forventes udgivet i 2019.

Johannes V. Jensen: Den gotiske Renaissance

Udgivere: Aage Jørgensen og Monica Wenusch

Tilsynsførende: Jesper Gehlert Nielsen og Sven Hakon Rossel

I 1901 udgav Johannes V. Jensen (1873-1950) to betydelige bøger: *Vinteren (Kongens Fald, 3. del)*, en kunstnerisk tribut til og måske også afsked med 1890'er-dekadenen, og *Den gotiske Renaissance*, en fanfareagtig velkomsthilsen til modernitetens og teknikkens nye århundrede. Sidstnævnte er en art sammenskrivning af avisreportager hjemsendt fra Spanien, hvor Jensen i sommeren 1898 dækkede den Spansk-Amerikanske Krig (eller rettere: den sociale turbulens på hjemmefronten, som krigshandlingerne i filippinske og cubanske farvande gav anledning til), samt fra Paris, hvor han i sommeren 1900 dækkede den store Verdensudstilling, opfattet som et gennembrud for den »gotiskhed«, som hans spanske oplevelser ikke havde rummet forvarslers om, men som de nordisk-angelsaksiske befolkninger havde gjort sig klar til.

Den gotiske Renaissance har da på forunderlig vis den modsætning indbygget i sig, som den programmatisk viser ud over. Den er således langt mere litteraturhistorisk interessant, end udgivelseshistorien antyder: ét optryk, gengivet efter originalen,

men ukommenteret og knap nok korrekturlæst.

Hertil kommer, at selve forholdet mellem de oprindelige avisartikler og den 'endelige', redigerede tekst fordrer en opmærksomhed, som det endnu dårligt har fået. Udgaven vil følgelig omfatte *Den gotiske Renaissance* fra 1901 som grundtekst, suppleret med de originale avisartikler fra *Social-Demokraten* og *Politiken*, og med tilføjelse af kommentarer og efterskrift. Tillige vil udgaven medtage et par 'spanske' artikler, som ikke blev tilgodeset ved redaktionsprocessen i 1901.

Manuskriptet revideres efter tilsynets gennemlæsning; arbejdet forventes færdiggjort ultimo 2018.

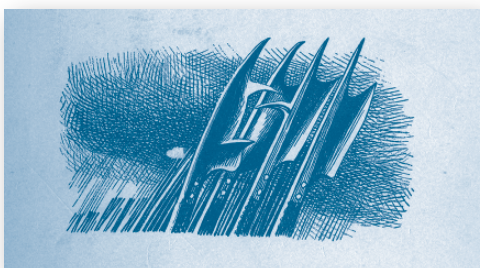
Johannes V. Jensen: Kongens Fald

Udgivere: Jesper Gehlert Nielsen og Sven Hakon Rossel

Tilsynsførende: Flemming Lundgreen-Nielsen

Kongens Fald (1900-1901) er et hovedværk ikke blot inden for Johannes V. Jensens (1873-1950) forfatterskab, men i dansk litteratur overhovedet og er da også ved flere rundspørger blevet udnævnt til det 20. århundredes danske roman. En manuskriptudgave af teksten vil være af uvurderlig betydning for Jensen-forskningen, idet den giver mulighed for at kigge forfatteren over skulderen og følge selve skabelsesprocessen skridt for skridt. Denne kan følges ved hjælp af et letforståeligt notationssystem. Udgaven er yderligere enestående derved, at der kun er ganske få forarbejder bevaret fra Jensens hånd.

Manuskriptgengivelsen opstilles synoptisk med en kritisk gengivelse af førsteudgaven. Førsteudgavens tekst er etableret (med angivelse af varianter i forhold til andenudgaven), og der arbejdes på kommentaren. Arbejdet forventes tilendebragt i løbet af 2018.

Leonora Christina: Jammers Minde

Udgivere: Poul Lindegård Hjorth † og Marita Akhøj Nielsen

Tilsynsførende: Flemming Lundgreen-Nielsen

Finansiering: Carlsbergfondet

Leonora Christinas (1621-1698) *Jammers Minde* er et af de mest bevægende dokumenter, der er overleveret os fra Danmarkshistorien. Den stolte kongedatters beretning om de mere end 21 år, hun måtte henleve som fange i Blåtårn under uhumske og ydmygende forhold, omgivet af hoverende, rå vogtere, frataget muligheden for meningsfuld beskæftigelse, er umiddelbart gribende. Sin usvækkede charme får værket fra det præcist sansede, uretoucheret realistiske billede af det myldrende lille samfund, der udfolder sit mangfoldige liv inden for Blåtårns mure.

Bind 2 vil falde i tre hovedafsnit: (1) sproglige og reale kommentarer til *Jammers Minde*, (2) en beskrivelse af værkets sprog og (3) et tillæg bestående af Leonora Christinas bevarede egenhændige danske skrivelser og andre aktstykker, hvoraf flere aldrig har været udgivet. Der arbejdes i første omgang med tillægget, da udgivelsen af Leonora Christinas egenhændige dansksprogede breve og aktstykker vil være en væsentlig forudsætning for sprogbeskrivelsen.

Udkommet:

Leonora Christinas Jammers Minde.
Diplomatarisk udgave (1998)

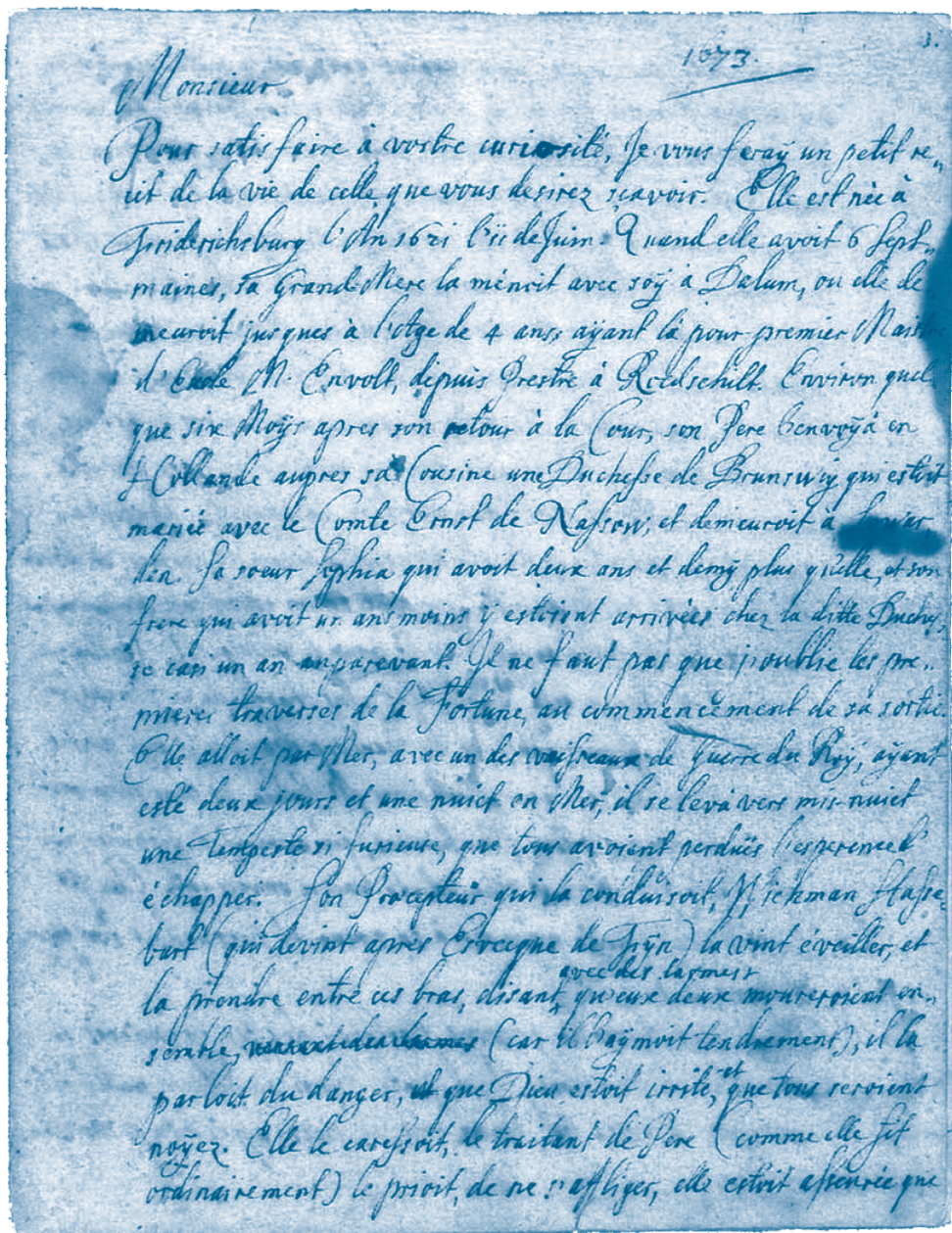
Leonora Christinas franske selvbiografi

Udgivere: Marita Akhøj Nielsen og
Lene Schøsler

Tilsynsførende: Steffen Heiberg og
Sanni Nimb

Leonora Christinas franske selvbiografi blev skrevet i maj 1673 i Blåtårn. En af Ulfeldt-parrets nære venner, lægen Otto Sperling, sad også fængslet i Blåtårn, og hans søn, Otto Sperling d.y., drog til København efter Frederik 3.s død i 1670 med det formål at få løsladt både

sin far og Leonora Christina. I 1673 gav han op, men fik dem begge til at skrive en levnedsskildring, som han formentlig ville bruge til at påvirke opinionen i Europa og derigennem lægge pres på den danske regering. Det er utvivlsomt det formål, der har fået Leonora Christina til at udforme sin levnedsskildring på fransk, det internationale diplomatiske sprog; sædvanligvis korresponderede hun med Sperling på dansk. Han arbejdede på et værk om lærde kvinder, hvori

hendes oplysninger efter planen skulle indgå.

Originalhåndskriftet blev smuglet ud fra Blåtårn og afskrevet af danske historikere, som udnyttede det i flere sammenhænge. Efter en del år forsvandt det, og man antog længe, at det var gået tabt. Derfor måtte Sophus Birket Smith lægge en afskrift til grund, da han i 1871 som den første udgav værket. På basis af hans udgave blev værket oversat til dansk af C.O. Bøggild-Andersen i en arkaiserende sprogform, der antagelig fungerede godt i 1949, da den blev udgivet af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab som en del af Leonora Christina: *Jammers Minde og andre selvbiografiske Skildringer*, hvori de danske skrifter er lempeligt moderniseret. I 1952 dukkede originalhåndskriftet mirakuløst op på et gymnasiebibliotek i Altona og blev købt af en dansk samler. Han tog initiativ til en faksimileudgave, *Leonora Christina Grevinde Ulfeldts franske Levnedsskildring 1673* fra 1958. Faksimileudgaven ledsages af Bøggild-Andersens oversættelse, der følger samme principper som hans tidligere oversættelse af afskriften. I 1961 genudsendte Rosenkilde og Bagger selskabets 1949-udgave med oversættelsen fra 1958. Denne oversættelse er siden blevet genudgivet i moderniseret form.

Som det fremgår af dette korte overblik, er originalhåndskriftet kun blevet udgivet

som faksimile. Der mangler altså en videnskabelig udgave. Bøggild-Andersens oversættelse er stort set korrekt, men forekommer i dag tung, svært forståelig og meget fjern fra det ganske jævne stilleje, som Leonora Christina valgte til de berettede afsnit; kun i bredt skildrede situationer med talrige replikker demonstrerer hun sin beherskelse af hofstilen. Der er altså behov for en ny oversættelse. Leonora Christinas beherskelse af fransk er blevet bedømt meget forskelligt, men først med Lene Schøslers undersøgelser videnskabeligt funderet.

Da selvbiografien på én gang er en vigtig kilde til en central kvindeskikkelse i Danmarkshistorien, et fascinerende menneskeligt dokument og et raffineret litterært værk, er det en oplagt opgave for Det Danske Sprog- og Litteraturselskab at publicere en videnskabelig udgave af originalteksten jævnsides med en oversættelse til letforståeligt moderne dansk og med en lingvistisk, historisk og litteraturhistorisk indledning, foruden realkommentar og registre. I første omgang påtænkes en trykt udgave, siden en digital udgave, hvor også Det Kgl. Biblioteks faksimiler skal kunne vises.

I beretningsperioden er der ikke blevet arbejdet på udgaven, men indledning og kommentarer forventes færdiggjort i den kommende periode.

Poul Martin Møllers Skrifter

Udgivere: Finn Gredal Jensen, Karsten Kynde og Kim Steen Ravn

Tilsynsførende: Minna Skaftø Jensen, Carl Henrik Koch og Flemming Lundgreen-Nielsen

Poul Martin Møllers (1794-1838) forfatterskab har ikke siden guldalderens *Efterladte Skrifter*, der udkom i tre udgaver 1839-1856, været udgivet i sin vidtfavnende helhed. I sin korte levetid offentliggjorde Møller meget lidt; en stor del af forfatter-skabet foreligger alene i ofte vanskelige manuskripter med talrige varianter. Den nye kritiske, kommenterede udgave er planlagt til at omfatte fem bind. Første bind vil rumme alle de poetiske tekster, både Møllers egne digte og hans Homeroversættelser, andet bind hovedværket *En dansk Stu-*

dents Eventyr (1824) samt den øvrige prosadigtning. De følgende to bind vil omfatte 'strøtankerne' samt de filosofiske afhandlinger og forelæsninger. I femte bind vil man finde Møllers anmeldelser, hans polemiske indlæg samt endelig et supplement til Morten Borups brevgave, *Poul Møller og hans Familie i Breve* (1976).

Udgavens digitale version findes på pmm.dsl.dk. I det forløbne år er der tilføjet nye tekster og kommentarer, og funktionaliteten er blevet udbygget. På hjemmesiden er nu i alt 187 tekster tilgængelige, hvoraf 131 er kommenteret og afleveret til tilsynet.

Peter Nansens brevvekslinger med Edvard og Georg Brandes

Udgiver: Karin Bang

Tilsynsførende: Sten Rasmussen

Finansiering: Augustinus Fonden og
Statens Kunstfonds Projektudvalg for
Litteratur

Peter Nansens (1861-1918) brevvekslinger med Edvard og Georg Brandes udgør særdeles vigtige kilder til dansk kulturhistorie. Det Kgl. Bibliotek opbevarer foruden 201 breve fra Peter Nansen til Edvard Brandes og 188 til Georg Brandes også 398 breve fra Edvard og 205 fra Georg Brandes til Peter Nansen. Kun et fåtal af brevene har tidligere været offentliggjort, men rummer bl.a. et stykke pressehistorie fra *Politikens* første tid og følger produktionen af brevskrivernes bøger tæt – diskussioner og overvejelser undervejs – oplagsstal, salgstal, opgørelser osv.

Brevvekslingerne er meget forskellige. Mens Peter Nansen og Edvard Brandes forholdsvis hurtigt blev dus, blev dette aldrig tilfældet mellem Nansen og Georg Brandes. Læsere af brevdugaven kan især glæde sig til den øgede intensitet i brevvekslingen mellem Peter Nansen og Edvard Brandes, der varer fra det tidspunkt i sommeren 1894, da Brandes tager beslutning om at flytte til Oslo med sin familie, til han i foråret 1897 vender tilbage til København. Med brevene, der blev længere og hyppigere, holdt de hinanden fast i

et tæt arbejdsfællesskab og venskab, selv om brevene giver udtryk for stort savn og tydeligt ikke kan erstatte det fysiske samvær og samtalen. Man får det indtryk, at der mellem dem er et bånd, som ikke kan brydes. Alligevel kommer det til et ærgerligt brud, dokumenteret af breve fra efteråret 1903. I brevvekslingen mellem Peter Nansen og Georg Brandes er det især samarbejdet om udgivelsen af Brandes' værker, der bliver grundigt belyst. Langsomt kommer de tættere på hinanden, har gode litterære og politiske diskussioner og knytter især fra sommeren 1915, hvor de på Brandes' opfordring lægger titlerne bort, et varmt venskab mellem sig.

Det redaktionelle arbejde med manuskriptet er indledt, og der søges sideløbende om midler til trykning.

Erik Pontoppidan: Grammatica Danica

Udgiver: Sten Ebbesen

Tilsynsførende: Henrik Galberg
Jacobsen, Marita Akhøj Nielsen og
Chr. Gorm Tortzen

Finansiering: Privat donation

Den første rigtige grammatik over det danske sprog, Erik Pontoppidans *Grammatica Danica* fra 1668, findes stadig ikke på dansk. Det er en mangel.

Projektet har til formål at styrke interessen for dansk ved at etablere forbindelse til det historiske aspekt i arbejdet med sproget.

Sten Ebbesen har i 2016 overtaget hvervet som oversætter og kommentator. Han har udarbejdet et foreløbigt regelsæt for oversættelsen, lavet en præliminær oversættelse af godt 10 % af den knap 400 sider lange tekst og lavet udkast til kommentar til det oversatte. Sonde-

ringerne har vist at selv en forholdsvis spartansk kommentar nødvendigvis må blive ganske lang, da Pontoppidan (1) forudsætter en betydelig viden som ikke længere er almenviden, (2) videregiver en del forældet information om etymologi o.l. som må både forklares og rektificeres, (3) arbejder med grammatiske kategorier som kun delvis har overlevet til vore dage, og (4) bringer mange eksempelord som enten helt er gledet ud af sproget eller kun vanskeligt er genkendelige for en moderne læser. Nøjere regler for oversættelse og kommentar må fastsættes i samarbejde med tilsynet.

Da udgiveren i den nærmeste fremtid arbejder på færdiggørelsen af det sidste bind i *Corpus Philosophorum Danicorum Medii Aevi*, kan *Grammatica Danica* næppe blive klar til offentliggørelse før tidligst om to år.

Klaus Rifbjergs digte

Udgivere: Elise luul og Torben Jelsbak
Tilsynsførende: Uffe Andreasen,
 Søren Peter Hansen og Jørn Lund

Klaus Rifbjerg (1931-2015) indtager en særstatus som en af de mest markante og

produktive forfattere i efterkrigstidens danske litteratur.

Rifbjerg debuterede som lyriker i 1956 med digtsamlingen *Under vejr med mig selv* og har siden udgivet op imod 150 bøger inden for en mangfoldighed af genrer: lyrik, romaner, noveller, revy, skuespil, essays m.m. Toneangivende blev han især som lyriker med digtsamlingen *Konfrontation* (1960), som var med til at indvarsle modernismen i dansk litteratur. Rifbjergs gennembrud som forfatter falder sammen med opbygningen af den danske velfærdsstat og foregår i tæt kontakt med den hastige medievikling i perioden inden for både den trykte presse, radio, film og tv-mediet, som alle har sat deres tydelige præg på forfatterskabet. Igenem hele sit virke har Rifbjerg været en markant og kritisk stemme i den danske kultur- og samfundsdebat, således at forfatterskabet også kan ses som en stor løbende krønike over efterkrigstidens Danmark.

I samarbejde med forlaget Gyldendal planlægges en samlet, tekstkritisk og

kommenteret udgave af hele Klaus Rifbjergs lyriske forfatterskab til udgivelse i fem bind. Udgaven vil inkludere alle digte, der indgår i Rifbjergs til dato 36 digtsamlinger i bogform. Et eventuelt supplerende bind vil senere kunne inkludere det betydelige antal digte, som forfatteren gennem hele karrieren har ladet publicere uden for samlingerne – i tidsskrifter, dagblade og antologier. Hvert bind vil være forsynet med en kommentar, som rummer oplysninger om de forskellige tekstkilder (manuskripter, tidligere og senere tryk) til de optrykte og kritisk gennemsete digte, noter til forklaringskrævende ord og realforhold og et afsluttende efterskrift, som vil sætte de forskellige perioder i Rifbjergs lyriske forfatterskab ind i en større litteratur- og kulturhistorisk sammenhæng. Det Kgl. Bibliotek råder over et lydarkiv med Klaus Rifbjergs oplæsning af egne digte (indtalt, da han var adjungeret professor på Danmarks Lærerhøjskole). Hvis det viser sig muligt, vil udgivelsen blive ledsaget af disse lydfiler.

Det er i første omgang ikke lykkedes at tilvejebringe finansiering af udgivelsen. Udgiverne arbejder imidlertid videre med en delvis realisering af projektet i form af en udgave af Rifbjergs tidlige lyrik (de første ni samlinger fra *Under vejr med mig selv* til *Fædrelandssange* fra 1967) i serien *Danske Klassikere* (se s. 29).

Ole Rømers Triduum- observationer

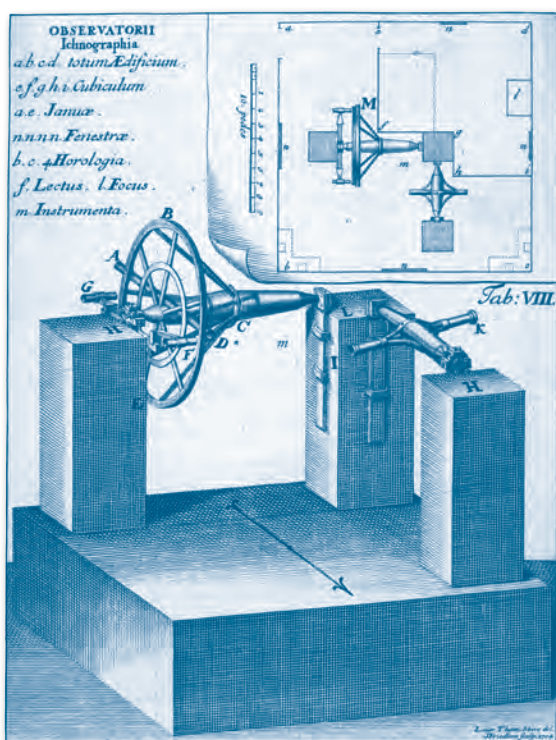
Udgivere: Claus Fabricius, Per Friedrichsen †, Niels Therkel Jørgensen og Chr. Gorm Tortzen

Tilsynsførende: Steffen Heiberg og Peter Zeeberg

Ole Rømers (1644-1710) astronomiske Triduum-observationer blev foretaget i dagene 20.-23. oktober 1706 på Rømers landobservatorium, Observatorium Tusculanum, med hans epokegørende instrument Meridiankredsen, Rota meridiana, der blev prototypen for alle senere observatoriers instrumenter. Resultatet af observationsrækken, Triduum, er kulminationen på Rømers livslange indsats for at forbedre såvel instrumenter som observationsteknik og overgår mht. præcision alle samtidige astronomer. I kort begreb

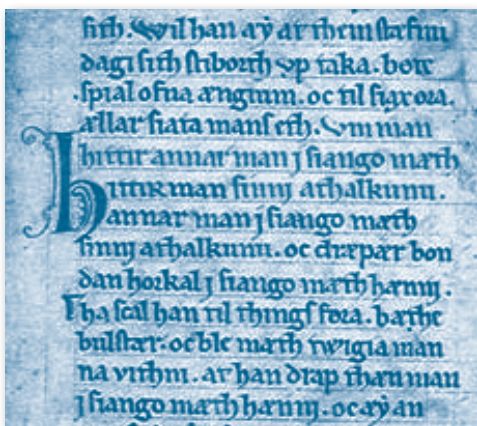
drejer det sig om et stjerne-katalog en miniature.

Arbejdet med udgaven, som skal foreligge på engelsk, er ved at tage endelig form. Manuskriptet på Det Kgl. Bibliotek er skannet, og teksten/observationerne er sammenlignet med foreliggende trykte udgaver, bl.a. den seneste på området: *Hipparcos-kataloget*. Projektet er udvidet, således at udgaven vil komme til at indeholde den latinske tekst til og en fuldstændig oversættelse af Peder Horrebows *Basis Astronomiæ*, der er den eneste grundige samtidige beskrivelse af Rømers mål, midler og metoder samt landobservatoriets indretning og beliggenhed. Manuskriptet er for tiden i den indledende fase af den vanskelige layoutproces.

B74 af Skånske Lov og Skånske Kirkelov

Udgiver: Britta Olrik Frederiksen
Tilsynsførende: Esben Albrechtsen og Merete K. Jørgensen

Stockholm B74 af *Skånske Lov* og *Skånske Kirkelov* er det ældste kendte dansksprogede håndskrift (ca. 1250, snarere lidt før end lidt efter) og derfor selvskrevet til udgivelse. Alligevel har det hidtil kun foreligget i en faksimileudgave beregnet for kendere af ældre skrift. Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs udgave vil bringe teksterne dels i bogstavret afskrift til brug for sprogforskningen, dels i moderne dansk oversættelse. Oversættelsen vil blive den første, der gælder et håndskrift af *Skånske Lov* på lovens formentlig ældste teksttrin.

Afskriften er færdig, og oversættelsen foreligger i udkast. Det resterende arbejde hviler på grund af udgiverens andre opgaver.

Peder Syvs auktionskatalog

Udgivere: Karsten Christensen, Iver Kjær † og John Kousgård Sørensen †
Tilsynsførende: Marita Akhøj Nielsen og Karen Skovgaard-Petersen

Peder Syvs (1631-1702) omfattende sprogvidenskabelige, litterære og lærdomshistoriske virksomhed, der for det meste udfoldede sig fra præstegården i Hellested langt fra offentlige biblioteker og ligesindede, gør det interessant at stifte nærmere bekendtskab med hans læsning, herunder indholdet af hans efter omstændighederne ret store bibliotek, der i samtiden især var berømt for dets indhold af ældre danske tryk. Hans bøger blev solgt på auktion i København i 1702 efter en ret slet affattet katalog, der godt kunne trænge til bibliografisk bearbejdelse. Initiativet til udgivelsen blev taget af Iver Kjær. Der foreligger nogle forarbejder af John Kousgård Sørensen, der udgør grundlaget for en færdiggørelse.

Der sigtes mod en faksimileudgave af katalogen med fornøden indledning og en selektiv bibliografisk identifikation af de ca. 1.700 numre, herunder alle de danske tryk.

Arbejdet er i fremdrift, men påregnes ikke færdiggjort i 2018.

Anders Sørensen Vedels Antichristus romanus

Udgiver: Marita Akhøj Nielsen

Tilsynsførende: Esben Albrechtsen

ANTICHRISTVS ROMANVS.

Romske Paffuers Ieffnede oc gerninger udkom for første og hidtil eneste gang i 1571. Værket er en rimet pavekrønike på dansk, bygget op af monologer, hvor hver pave fortæller sin egen historie. Monotonien i biografierne brydes af en rammefortælling om en ung dansker, der er rejst til Rom og gerne vil høre sandheden om paveregimet. Utvungent forenes den historiske fremstilling med en polemisk luthersk forkyndelse, og i sin indignerede afsløring af de pavelige excesser er digtet ikke sjældent djærvt humoristisk. Anders Sørensen Vedels (1542-1616) andel i værket har været omdiskuteret; selv meddeler han i fortalen, at han har omarbejdet og fuldført en rimet pavekrønike af Århusbispen Mads Lang, som hidtil har været anset for tabt.

Teksten skal ledsages af kommentar og tekstkritik. Indledningen skal bl.a. gøre rede for værkets kilder, særlig

et manuskript i Karen Brahes Bibliotek, som efter al sandsynlighed er en afskrift af Mads Langs rimkrønike.

Anders Sørensen Vedels udvalgte historiografiske skrifter

Udgiver: Sebastian Olden-Jørgensen (på grundlag af forarbejder af Flemming Lundgreen-Nielsen, Lars Boje Mortensen og Karen Skovgaard-Petersen)

Tilsynsførende: Allan Karker † og Marita Akhøj Nielsen

Anders Sørensen Vedels (1542-1616) litterære karriere er ét langt tilløb til den *Danske Krønike*, han af forskellige grunde aldrig fik skrevet. Udgaven samler de teoretiske

skrifter i tilknytning til den aldrig realiserede *Krønike* og supplerer dem med en række andre programmatisk tekst, som han faktisk fik trykt. Tilsammen giver de ikke kun et billede af Vedels historieteori og en profil af hans historiske forfatterskab, men spejler samtidig tidens humanistiske idealer og Vedels forsøg på at omsætte dem til en dansk sammenhæng.

Udgaven omfatter Anders Sørensen Vedels vigtigste historiografiske skrifter, for de latinske teksters vedkommende med parallel oversættelse. Det drejer sig om følgende: (1) *Om den danske krønike at beskrive* (1578-1581; latinsk

udkast med oversættelse og afvigende dansk version), (2) indledningen til Saxo-oversættelsen (1575 + efterord), (3) indledningen til Adam af Bremen-udgaven (1579), (4) *Oratio panegyrica* (1580), (5) fortalen til *Den Danske Krønike* (efter 1580), (6) breve og indholdsoversigter til *Den Danske Krønike* og *Den Danske Kirkekrønike*.

Arbejdet med indledning og redigering af 1-3 + 5-6 er påbegyndt. Arbejdet med 4 udskydes foreløbig.

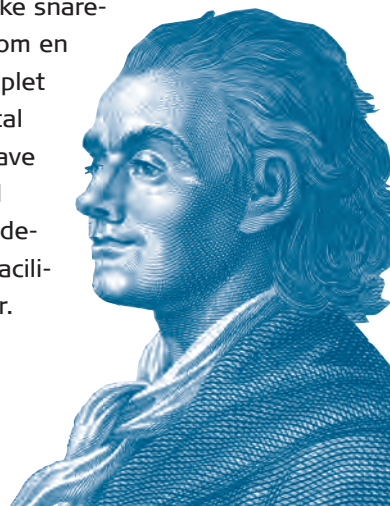
Johan Herman Wessels samlede skrifter

Udgiver: Henrik Andersson † og Henrik Blicher

Tilsynsførende: Finn Gredal Jensen og Liv Bliksrud (Det norske sprog- og litteraturselskab)

Johan Herman Wessels (1742-1785) forfatterskab er det hyppigst udgivne i det 19. århundrede, men det har aldrig foreligget i en samlet kritisk og grundigt kommenteret udgave. Det har betydet, at de dramatiske arbejder *Lykken bedre end Forstanden* (1776) og *Anno 7603* (1785) er lidet kendte og næsten oversete. Dette forhold vil den nye udgave rette op på. Dertil vil den forsyne alle værker med så rigelige kommentarer, at de bliver tilgængelige også for et publikum, der ellers står fremmed over for det 18. århundredes sprog og kultur.

Projektet blev overtaget efter Henrik Andersson sidste år og er stadig i den sonderende fase med henblik på at afklare det format, hvori opgaven skal realiseres: måske inden for rammerne af *Danske Klassikere*, men da nødvendigvis i udvalg, eller måske snarere som en komplet digital udgave med udvidefaciliteter.

En sprogteknologisk ordbog til brug for forskning i automatisk betydningsanalyse

Det Danske Sprog- og Litteraturselskab har i adskillige år udviklet ikke kun almindelige ordbøger men også sprogteknologiske ordbøger i form af lister med formaliserede oplysninger om danske ords ordklasser og bøjningsformer. Sprogteknologiske ordbøger udgør, sammen med træningsmateriale i form af håndopmærkede sætninger hvor ordbogens kategorier er angivet på de enkelte ord i sætningen, de grundlæggende data når man udvikler korpusværktøjer til automatisk analyse af danske tekster. I dag er man ved hjælp af sådanne it-værktøjer i stand til at genkende lemmaer (dvs. opslagsord svarende til dem som er beskrevet i den anvendte sprogteknologiske ordbog) med forholdsvis stor nøjagtighed i tekster. Teknikken anvendes i alle former for sprogteknologisk analyse og tekstbearbejdning, fx i maskinoversættelse, men også i de korpusværktøjer leksikograferne i Det Danske Sprog- og Litteraturselskab flittigt bruger når de redigerer ordbøger. Man kan fx bede værktøjet om at præsentere sætninger der indeholder verbet *røre* i en række danske tekster og undgå at få eksempler med substantiverne *røre* (uro, postyr) eller *rør* (fx jernrør) med i det udvalg af sætninger der præsenteres.

Det næste store, men meget vanskelige skridt inden for sprogteknologi er at blive i stand til at udvikle værktøjer der kan genkende ikke kun de enkelte opslagsord, men også opslagsordenes betydninger i sætninger så man fx kan udtrække præcis de forekomster af verbet *røre* der betyder 'lægge hånden på', og samtidig undgå at få de forekomster hvor ordet betyder 'berøre følelsesmæssigt' (som i fx *røre nogen dybt*). Inden for ordbogsarbejde ville et værktøj til automatisk betydningsanalyse være en stor landvinding, fx ville det muliggøre at både leksikografen og brugeren af en onlineordbog kan klikke sig frem til alle eksempler på et givet ords betydning i et tilknyttet tekstkorpus, og både i maskinoversættelse og i alle former for computerprogrammer, fx inden for digital humaniora, hvor man ønsker at kunne stille intelligente spørgsmål til teksters indhold (hvad handler teksten om, og hvem gør hvad i denne tekst?), er analyser af selve ordbetydningerne en afgørende del.

For at kunne udvikle værktøjer til automatisk betydningsanalyse har man stadig brug for megen grundlæggende viden, og der forskes både internationalt og i Danmark inden for fagområdet. Man har fx brug for at opnå viden om hvilke formelle betydningskategorier det overhovedet er muligt at operere med i praksis, og man har brug for en masse data i form af håndopmærkede sætninger som bagefter kan indgå som træningsmateriale når man udvikler algoritmer – og først derefter værktøjer – til genkendelse af betydningsmønstre i tekster. Endelig, og

ikke mindst, er der behov for sprogteknologiske ordbøger der ikke blot oplyser om ordklasser og bøjningsformer, men også bringer formaliseret information om ordenes betydning, i første omgang til brug for den påkrævede håndopmærkning af data.

I løbet af 2017 har man i Det Danske Sprog- og Litteraturselskab færdiggjort en sådan sprogteknologisk ordbog til brug for den forskning inden for automatisk betydningsanalyse der finder sted ved Københavns Universitet i disse år. Ordbogen indeholder formaliserede oplysninger om en lang række danske verbers og substantivers betydninger og er stillet frit til rådighed på selskabets hjemmeside. Det Danske Sprog- og Litteraturselskab arbejder i øvrigt på at gøre ikke kun den, men også selskabets øvrige sprogteknologiske ordbøger og digitale tekstsamlinger tilgængelige for både forskningsverdenen og kommercielle aktører på en fælles platform.

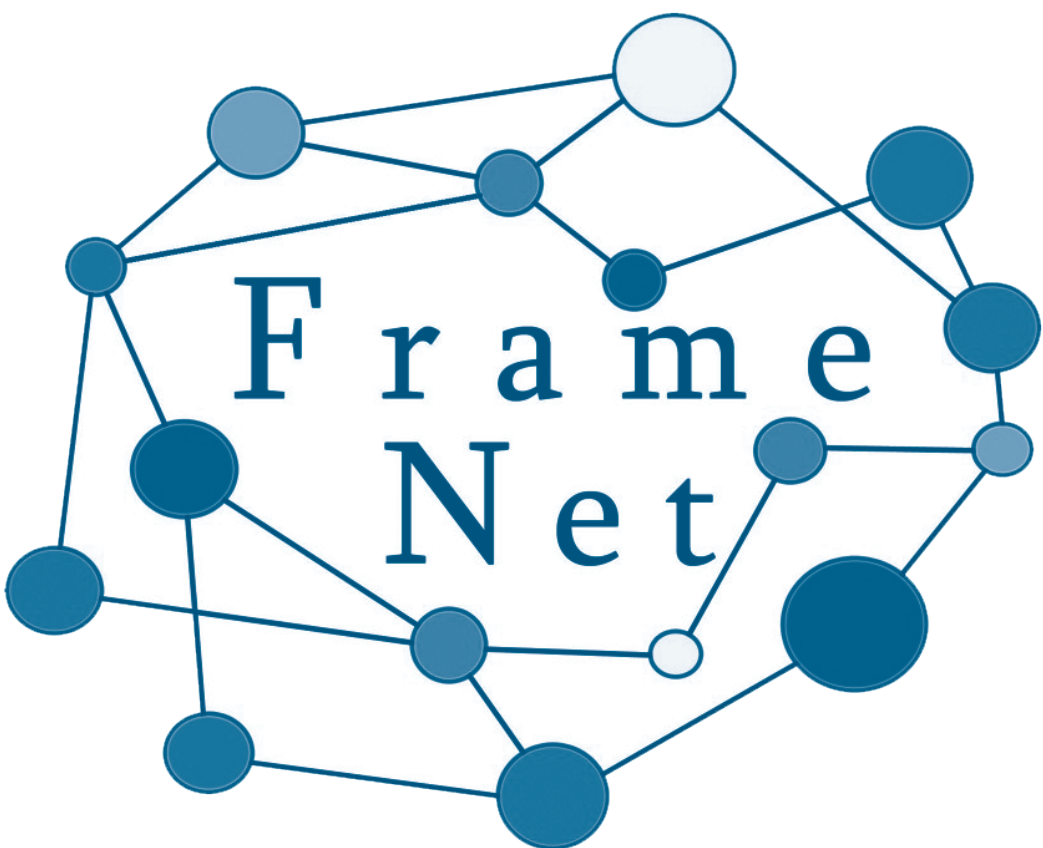
Ordenes betydning er i den nye sprogteknologiske ordbog angivet med præcise kategorier i form af engelske *frames*, på dansk *rammer*, ud fra en international standard udarbejdet ved projektet *FrameNet*, University of California, Berkeley. *FrameNet* opererer med 1.071 formelle betydningskategorier med særligt henblik på at dække handlinger og hændelser i sproget. Verbet *løbe* har i den nye rammeordbog bl.a. rammerne *Self_motion* og *Fluidic_motion* svarende til betydningerne 'bevæge sig hurtigt fremad til fods' og 'vedvarende flyde i dråbeform eller i en jævn strøm (om væske)' i *Den Danske Ordbog*.

Rammeordbogen indeholder udover enkeltord som *løbe* også en lang række flerordsforbindelser, fx *løbe en risiko* (med rammen *Run_risk*), *løbe fra et løfte* (med rammen *Going_back_on_a_commitment*), *løbe i vejret* (med rammen *Expansion*) og *løbe hornene af sig* (med rammen *Personal_relationship*). Alle ord og udtryk stammer fra *Den Danske Begrebsordbog*, og dermed oprindeligt fra *Den Danske Ordbog* hvis ordforråd og betydningsbeskrivelser begrebsordbogen bygger på, og dens ordbeskrivelser udgør som sagt en vigtig brik i bestræbelserne på at lære computere at 'forstå' hvad en dansk sætning handler om.

FrameNet

Inden for forskning i automatisk tolkning af sætningsbetydninger vha. en computer har *FrameNet*-projektet, som den nye sprogteknologiske ordbog altså er baseret på, gennem de senere år spillet en stor rolle. Projektet baserer sig på en lingvistisk teori, »Frame Semantics«, der er udviklet af nu afdøde professor i lingvistik ved University of California, Berkeley, Charles Fillmore, og det videreudvikles stadig ved samme universitet.

FrameNet beskriver på en fuldstændig formaliseret måde handlinger som fx *at sælge* navngivet med en rammebetegnelse (i dette tilfælde *Commerce_sell*), og de aktører og elementer der indgår i rammen, i dette tilfælde den person der sælger, den

person der køber og den vare der sælges. Aktører og elementer har navngivne semantiske roller, her *Seller*, *Buyer* og *Goods*, og rammen er nøje beskrevet i et formaliseret skema. Forskerne bag *FrameNet* angiver selv at modellen på mange måder kan opfattes som en form for formaliseret begrebsordbog. De 1.071 forskellige rammer der er forbundet i et netværk, beskriver det engelske sprog vha. et forholdsvis afgrænset antal roller. Samtidig er en række engelske korpussætninger opmærket med de forskellige rammer og roller, og en ordbog over de verber der 'udløser' de forskellige rammer i de opmærkede sætninger, er opstillet. De mange *FrameNet*-data kan ses på <https://frame-netz.icsi.berkeley.edu>. Man kan fx slå op i den tilhørende ordbog og se hvilke forskellige rammer et bestemt engelsk verbum er i stand til at 'udløse' i en sætning – eller med andre ord hvilke betydninger, i *FrameNet* angivet som en ramme, det engelske verbum kan have. Verbet *to sell* kan fx, udover *Commerce_sell*, også have betydningen *Suasion* med de tilknyttede roller *Speaker*, *Addressee* og *Content*, nemlig i udtrykket *to sell (on)*, i øvrigt parallelt med det danske verbum *sælge*, der også kan betyde 'overbevise nogen om fordelene ved noget'.

Der ligger mange års arbejde bag de data der udgør det engelske *FrameNet*. Ideelt set skulle man for hvert nyt sprog som man ønsker at kunne analysere automatisk, således også for dansk, etablere et skræddersyet *FrameNet* med egne rammebeskrivelser og roller, men det er meget tidskrævende og omkostningstungt.

Forskning i automatisk betydningsanalyse på Københavns Universitet

Også på Københavns Universitet forsker man ihærdigt i disse år i at beregne betydning i tekster vha. maskinlæring og *FrameNet*-modellen. Under ledelse af professor Anders Søgaard, Datalogisk Institut, eksperimenteres der bl.a. med at træne modeller for mindre sprog ud fra engelske data, idet man udnytter de resultater der allerede er opnået inden for det engelske sprogområde, hvor man med en vis succes er i stand til automatisk at udlede hvad en engelsk sætning handler om.

For at forbedre resultaterne for dansk er der behov for mere præcise danske ordbeskrivelser. Når lingvister skal håndopmærke de danske sætninger der skal bruges i de efterfølgende maskinlæringseksperimenter, maskinoversætter man i øjeblikket verberne i sætningerne til engelsk og giver herefter lingvisten mulighed for at vælge en af de rammer der er beskrevet for det engelske verbum i *FrameNet*. Men meget ofte er udvalget af rammer slet ikke dækkende. Det står efterhånden klart at hvis man skal opmærke korrekt og opnå de data der er påkrævet i eksperimenterne med maskinlæring og identificering af betydningsmønstre i netop danske tekster, er der brug for en ordbog der beskriver de danske verbers mulige rammer.

Netop fordi *Den Danske Begrebsordbog* og *FrameNet* har en del lighedstræk, var det derfor oplagt at forsøge at forbedre de danske forskningsresultater ved at lave en dækkende dansk rammeordbog ud fra begrebsordbogen.

Metode til udvikling af den danske rammeordbog

Både *Den Danske Begrebsordbog* og *FrameNet* grupperer ord og udtryk i sproget ud fra en række overordnede kategorier som fx 'Bevægelse' og 'Følelser' inden for et præcist opstillet hierarki, i begrebsordbogen i form af 888 navngivne afsnit, i *FrameNet* i form af de 1.071 navngivne rammer.

I begrebsordbogens grundmanuskript er de enkelte ordgrupper inden for et afsnit desuden opmærket med oplysninger vedrørende deres overordnede semantiske type ('person', 'dyr', 'genstand', 'handling', 'hændelse' osv.). Dette muliggjorde at netop den del af det danske ordforråd der omfatter handlinger og hændelser, ca. 1/5 af det samlede ordforråd i begrebsordbogen, kunne identificeres. Disse grupper blev udtrukket og udgjorde den liste af over 40.000 lemmaer og flerordsforbindelser der skulle 'oversættes' til en engelsk ramme fra *FrameNet*.

Som del af forskningsprojektet *Semantic Processing across Domains* eksperimenterede jeg herefter med kun at lave en rammeordbog for udvalgte afsnit af begrebsordbogen. I dette forskningsprojekt (som var et samarbejdsprojekt mellem Det Danske Sprog- og Litteraturselskab og Københavns Universitet ledet af professor Bolette S. Pedersen og professor Anders Søgaard og støttet af Forskningsrådet for Kultur og Kommu-

nikation i årene 2013-2017) ønskede vi dels at undersøge om den leksikalske metode jeg havde valgt, var brugbar, dels at finde ud af i hvor høj grad den ordbog jeg opbyggede, nu også var dækkende når man skulle opmærke et udvalg af danske sætninger med rammer og roller. Vi blev bekræftet i at metoden var effektiv fordi man ofte havde brug for meget få rammer fra *FrameNet* for at dække alle verberne og verbalsubstantiverne i et bestemt afsnit i begrebsordbogen, og det stod også klart at det littede den efterfølgende opmærkning af teksteksempler betydeligt at man kunne slå op og se hvilke rammer (i gennemsnit 3-4) det pågældende danske verbum typisk er i stand til at udløse. Desuden viste det sig også at det var uproblematisk at bruge den engelske sprogmodel. I alle tilfælde kunne man direkte overføre de engelske rollebeskrivelser når man opmærkede roller i danske sætninger. Det er fx også i en dansk sætning med verbet *sælge*, der i ordbogen har rammen *Commerce_sell*, meget relevant at opmærke rollerne *Seller*, *Buyer* og *Goods*.

Endelig eksperimenterede man efterfølgende på Københavns Universitet med at bruge de danske opmærkninger som grundlag for at identificere betydninger automatisk i danske sætninger, og det var tydeligt at resultaterne blev bedre end uden opmærkningerne, også selvom der ikke var særligt mange opmærkede sætninger at gå ud fra.

Ud fra de gode resultater og med større viden om hvilke problemer vi skulle være opmærksomme på, besluttede vi at det var oplagt at udvide rammeordbogen til at omfatte alle verber og verbalsubstantiver fra begrebsordbogen, og Carlsbergfondet bevilgede penge til arbejdet.

Den danske rammeordbogs indhold

Den samlede rammeordbog blev færdig i 2017 og rummer i alt 12.142 danske lemmaer fra *Den Danske Ordbog*. Den dækker 12.354 verbalbetydninger fra 5.300 verber samt 8.372 substantivbetydninger fra 6.490 substantiver. Dermed er 80 % af *Den Danske Ordbogs* verber repræsenteret. I alt er der brugt 671 forskellige engelske rammer til at beskrive de danske ord (de øvrige rammer i *FrameNet* beskriver andre områder af sproget

sætte i løb, tage tilløb, tage et spring, hoppe af sted • løbe, løbe af sted, komme løbende, jogge, rende af sted, storke af sted, galopere, pile af sted, fise af sted ^{uform.}, haste af sted, komme susende, komme springende, ile, fare, fræse af sted, drøne af sted, drøne derudad, tordne, flintre, fløjte, pifte, piske, lyne, race, rase, ræse, sprinte, spæne, storme • feje, flagre, svæve af sted, myldre ud/ind, strømme ind, stimle, summe, strømme til • passere, fare forbi, suse forbi, haste forbi, haste videre, krydse grænsen, krydse gaden, runde • tilbagelægge (nær: lægge (bven, skoven...)) bag sig

end handlinger og hændelser). Når man tæller flerordsforbindelserne med, indeholder ordbogen i alt 33.930 forskellige ord og udtryk med påsatte rammer. Alle ord og udtryk indeholder desuden numre der svarer til grupperingen i *Den Danske Begrebsordbogs* kapitler og afsnit. Det betyder at man kan sortere ord og udtryk i rammeordbogen ikke kun ud fra rammer, men også ud fra begrebsordbogens inddeling af ordforrådet. I tabellen nedenfor ses et lille udsnit af rammeordbogen.

Gruppenummer	Ord eller udtryk	Verbum	Ramme
553	<i>løbe</i>	<i>løbe</i>	<i>Fluidic_motion</i>
571	<i>løbe</i>	<i>løbe</i>	<i>Self_motion</i>
1368	<i>løbe</i>	<i>løbe</i>	<i>Exercising</i>
272	<i>løbe af med</i>	<i>løbe</i>	<i>Getting</i>
924	<i>løbe af med</i>	<i>løbe</i>	<i>Forming_relationships</i>
828	<i>løbe af med én</i>	<i>løbe</i>	<i>Stimulate_emotion</i>
1362	<i>løbe af med sejren</i>	<i>løbe</i>	<i>Beat_opponent</i>
776	<i>løbe af sporet</i>	<i>løbe</i>	<i>Successful_action</i>
405	<i>løbe af stablen</i>	<i>løbe</i>	<i>Event</i>
611	<i>løbe af sted</i>	<i>løbe</i>	<i>Self_motion</i>
611	<i>løbe alt hvad man kan</i>	<i>løbe</i>	<i>Self_motion</i>
553	<i>løbe i vand</i>	<i>løbe</i>	<i>Excreting</i>

Hvis man kigger nærmere på de mange rammer der er brugt til at beskrive det danske ordforråd, er den mest anvendte ramme *Self_motion* som er brugt til at beskrive 2 % af alle ord og udtryk. Det indikerer at vi i dansk har et forholdsvis stort vokalabular til at udtrykke hvordan mennesker bevæger sig, fx *gå, liste, trave, spankulere, stavre, stolpe, vakle, kredse, cirkulere* osv. Også ord og udtryk der beskriver hvordan vi føler over for det vi møder i vores omgivelser (*kunne lide, hade, elske, irritere, imponere* osv.), er hyppige i dansk; det samme er ord vedrørende kommunikation, især når det drejer sig om ord og udtryk der betyder 'oplyse eller meddele noget' (*forkynde, fastslå, fatte sig i korthed, fastholde, fastslå, forelægge, erklære* osv.), samt ord og udtryk der vedrører negativ kritik eller (mere sjældent) ros, fx *beskyldte, besudle, bitche, brokke sig, hænge ud, skyde med skarpt, hånle; hylde og hædre* samt *juble, lovprise* og *skamrose*. Endelig er det ordforråd i dansk der omfatter betydningen 'at tænke' også varieret, fx *koncentrere sig, kortlægge, kæde sammen, lade tankerne vandre, fordøje, fordybe sig, følge med* og *få associationer*, for blot at nævne nogle.

Den danske rammeordbog er frit tilgængelig som en fil der kan downloades fra GitHub (<https://github.com/dsldk/dansk-frame-net>), og den er allerede præsenteret ved flere internationale konferencer. Vi håber at ordbogen vil finde anvendelse i fremtidige sprogteknologiske forsknings- og udviklingsprojekter der beskæftiger sig med at beregne hvad danske sætninger egentlig handler om, til brug i fx maskinoversættelse, spørgsmål-svar-systemer og andre former for intelligent sprogteknologi. Dermed vil den kunne bidrage til at sikre at dette vigtige område ikke kun udvikler sig til at kunne håndtere store sprog som engelsk og tysk, men også går en dansksproget fremtid i møde.

Sanni Nimb

C. Berg: Græsk-dansk Ordbog

Udgivere: Finn Gredal Jensen, Nicolai Hartvig Sørensen og Chr. Gorm Tortzen

Finansiering: G.E.C. Gads Fond

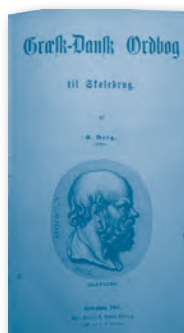
I 1800-tallet udkom flere græsk-danske ordbøger (Arnesen 1830, Berg 1864, Berg 1885), alle beregnet på gymnasieskolens og universitetets undervisning i oldgræsk. Den sidste udgave af Berg er blevet den dansk-norske standardordbog og er genoptrykt adskillige gange. Bergs ordbog blev til i den grundige tyske ordbogstradition, som alle moderne ordbøger er udsprunget af. 1.-udgaven er mere omfangsrig end 2.-udgaven, som nu har tjent skole og universitet godt i 130 år. Ordbogen bruges i dag dels i gymnasiet, dels på universiteterne af studerende i græsk, latin, oldtidkundskab, klassisk arkæologi, teologi og religionshistorie, foruden i en række andre fag herunder filosofi.

Imidlertid har Gyldendal besluttet ikke mere at genoptrykke ordbøger, og forlaget finder, at Bergs ordbog ikke har kommerciel interesse på de digitale medier. Dette vil betyde, at man blandt danske elever og studerende derefter vil være henvist til fx græsk-engelske ordbøger. Al pædagogisk erfaring viser, at det er vanskeligere at lære et fremmedsprog gennem et andet. Desuden kan oversættere og andre, der arbejder med oldgræsk og dansk, have

god brug for en pålidelig ordbog med mange synonymmer.

Ved årsmødet i 2003 fik bestyrelsen bemyndigelse til at indlede et samarbejde med det italienske forlag Loescher om en fordanskning af den netop udgivne græsk-italienske udgave, der som den første i verden var digitalt baseret. Samarbejdet måtte af forskellige årsager opgives, men i mellemtiden har teknologiske fremskridt gjort det muligt at digitalisere ældre ordbøger, som derved får nyt liv. Siden sidste årsmøde er der på baggrund af en bevilling fra Gads Fond arbejdet videre på forundersøgelserne, og der er udarbejdet et budget for projektet baseret på beregninger fra en indisk samarbejdspartner om indtastning af ordbogen i 1. udgave (1864) og på udgifterne til den videre behandling i selskabets regi. Gyldendal har som ved den digitale udgivelse af Jensen & Goldschmidts *Latinsk-dansk Ordbog* ytret ønske om at trykke en ny udgave på baggrund af Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs opdaterede digitale udgave. Støttebehovet herfor er ved at blive beregnet, og det endelige budget kan først forelægges omkring 1. april.

Bestyrelsen indstiller projektet til årsmødets vedtagelse med Finn Gredal Jensen, Nicolai Hartvig Sørensen og Chr. Gorm Tortzen som udgivere, Sten Ebbesen og Liisa Theilgaard som tilsynsførende.

Tycho Brahe, netudgave

Udgivere: Finn Gredal Jensen og Peter Zeeberg

Tycho Brahes (1546-1601) samlede værker blev 1913-1929 udgivet af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab i *Tychonis Brahe Dani Opera Omnia* ved J.L.E. Dreyer, med bidrag af Hans Ræder. De 15 bind omfatter ud over de videnskabelige værker: digte, observationer, korrespondance, arkivalia m.m. Dreyers udgave er glimrende, men vanskelig at anvende for moderne brugere eftersom den ikke omfatter oversættelser, og alle indledninger og kommentarer er affattet på latin. En netudgave der inkluderer oversættelser og kommentarer på et moderne sprog, vil derfor være særdeles velkommen og vil kunne få et meget stort publikum.

En nyudgivelse og oversættelse af hele det vældige materiale ligger dog uden for de realistiske muligheder. I stedet er det tanken at fremstille en netudgave i flere 'lag': Som basis fremstilles en søgbar, men ubearbejdet digitalisering af hele Dreyers udgave. Denne skal suppleres med udvalgte hovedværker i moderne tekstkritisk netudgivelse på grundlag af Dreyers udgave, med paralleloversættelse og kommentarer. Udgaven skal tilrettelægges så den efterfølgende kan suppleres med flere værker og med oversættelser til flere sprog. Udgaven skal omfatte fire

værker der alle har såvel videnskabshistorisk som kulturhistorisk betydning: bogen om den nye stjerne (*De nova stella*, 1573), tale om de matematiske fag (*De disciplinis mathematicis oratio*, 1574), de astronomiske breve (*Epistolarum astronomicarum liber I*, 1596) og instrumentbogen (*Astronomiæ instauratæ mechanica*, 1598). Hertil kommer et omfattende udvalg af latinske digte. En del af materialet foreligger allerede i danske oversættelser der vil kunne anvendes i udgaven, evt. i revideret form.

Tycho Brahes tekster er genstand for meget stor interesse såvel i den videnskabelige verden som i bredere videnskabeligt og historisk interesserede kredse. Det er derfor hensigten at supplere udgaven med en pædagogisk portal primært beregnet på brug i gymnasiet. Til udarbejdelsen af dette 'tredje lag' er der samlet en arbejdsgruppe bestående af gymnasielærere i astronomi og fysik og andre med kompetence inden for naturfaglig formidling.

Bestyrelsen søger bemyndigelse til fortsat at arbejde videre med projektet.

Christian 3.s danske Bibel på nettet

Redaktion: Marita Akhøj Nielsen

It-udvikling og hjemmeside: Thomas Hansen og Jonas Nielsen

Finansiering: Dronning Margrethes og Prins Henriks Fond, G.E.C. Gads Fond

Ved Martin Luthers opgør med den katolske kirke blev Bibelen vigtigere for hver eneste kristen end nogensinde før. Danmark fik sin første oversættelse af hele Bibelen i 1550. Christian 3.s danske Bibel, som storværket kaldes, er en af de største bedrifter i det danske sprogs historie. Den fastlagde normen for det danske skriftsprog for lang tid og har fået varig betydning ikke alene kirkeligt, men også for det dansk, vi taler den dag i dag. Mange udtryk bruger vi stadig, som de blev formuleret i Christian 3.s danske Bibel, fx »Du skal elske din næste som dig selv«, »Man tænder ikke et lys og

sætter det under en skæppe«, »Øje for øje; tand for tand«.

Det Danske Sprog- og Litteraturselskab udgiver nu Christian 3.s Bibel på nettet, så den kan blive kendt af et stort og bredt publikum. For at formidle den gamle tekst bliver den forsynet med en indledning, der dels placerer den i dens historiske, religiøse og kulturelle sammenhæng, dels opridses dens betydning for senere tider. Nok så vigtigt: Udgaven bliver forsynet med løbende ordforklaringer, som læseren kan få frem ved et enkelt klik.

Også boghistorisk er Christian 3.s Bibel et prægtigt værk. Over for hele Europa skulle den nye store Bibel vise, at Danmark-Norge var en førende magt i det lutherske Nordeuropa. Den kom til at koste det samme som en god ko, så den blev ikke hvermandseje. Det var en kirkebibel, som skulle ligge i hver eneste kirke i den danske konges rige, lænket til degnens stol, så ingen kunne løbe med det trykte Guds ord. For at formidle indtrykket af originalens pragt bliver den moderne afskrift på nettet ledsaget af digitale faksimiler af den oprindelige udgave.

Bestyrelsen indstiller projektet til årsmødets vedtagelse med Marita Akhøj Nielsen som udgiver, Ebba Hjorth og Anne Mette Hansen som tilsynsførende.

Christian 4.s latinske brevstile

Udgivere: Bent Christensen og Chr. Gorm Tortzen

Christian 4. fik en meget grundig skolegang, som begyndte, da han fyldte seks, og fortsatte indtil hans

len både på dansk og latin), to-tre afleveringer om ugen. Nogle opgaver er formuleret som genfortællinger af et opgivet emne (fx den kristne fyrstes pligter), andre er skrevet som breve til skolekammerater, til lillebror Ulrik, til læreren magister Hans Mikkelsen og til en række andre kendte og ukendte personer.

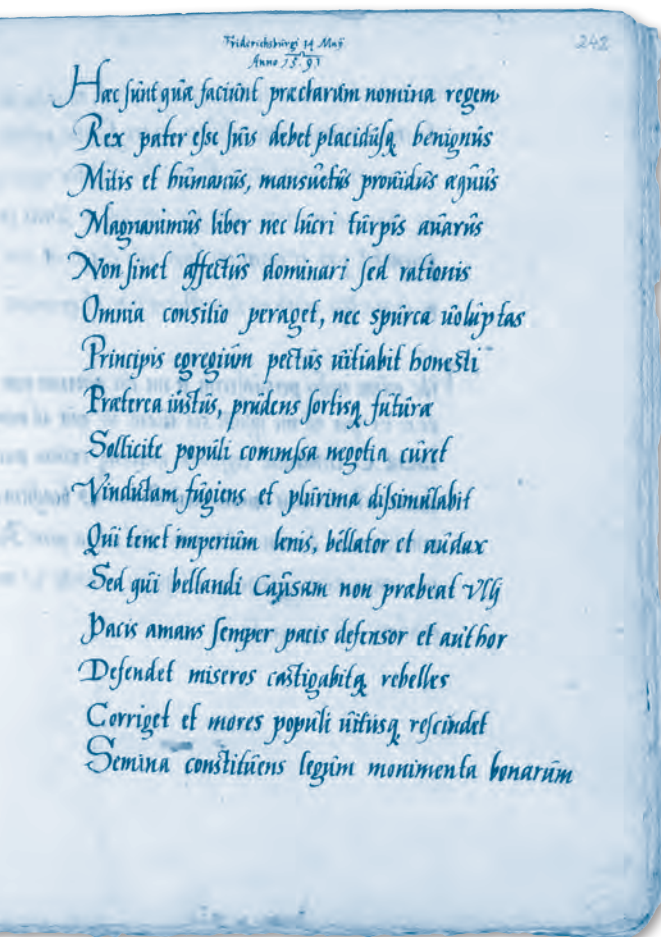
Det store og varierede materiale er aldrig udgivet i sin helhed og er siden en artikel fra 1850 kun sporadisk benyttet i forskningen.

Den foreslåede udgave tænkes at være digital i sit udgangspunkt, men med mulighed for en senere trykt udgave af dele af materialet. Udgaven vil foruden faksimiler af stilebøgerne fremlægge diplomatariske transskriptioner af den danske og den latinske tekst (sidstnævnte i to versioner: Christians afleverede stil og magister Mikkelsens rettede

sekstende år. I modsætning til de øvrige skolefag er undervisningen i latinsk samtale og korrespondance veldokumenteret, fordi nogen gemte drengens indbundne stilebøger, som er bevaret for eftertiden: En kalligrafibog med hyppigt gentagne latinske og danske sentenser og to stilebøger (fra 1584-1593), hvori prinsen har skrevet ca. 840 opgaver (knap halvde-

udgave), en oversættelse af alle breve til moderne dansk og til engelsk, en regest over hele korpus, et index over personer og steder, en ordkonkordans og en indledning, der sætter stilebøgerne ind i en bredere pædagogisk ramme.

Hans Mikkelsen havde i sin ungdom studeret hos den berømte reformpædagog Johannes Sturm i Strasbourg,

havde senere været præceptor for Huitfeldt-brødrene og blev i 1583 som rektor for Herlufsholm kaldet af Frederik 2. til at være præceptor for den seksårige prins Christian.

Som det fremgår af Sturms pædagogiske skrifter, var hans tanker om undervisning og om latinens rolle i den banebrydende. Bl.a. fremhæver han, at læreren skal udvikle elevens evne til selvstændig tænkning og formulering af egne tanker gennem frie opgaver, gerne i brev- eller referatstil. Sturm lægger også vægt på vigtigheden af en smuk håndskrift, og det er ganske indlysende, at Mikkelsen har bragt disse tanker med i sin mere end tiårige lærergerning rundt om på de kongelige slotte, hvor Christian og en lille flok andre drenge fik undervisning.

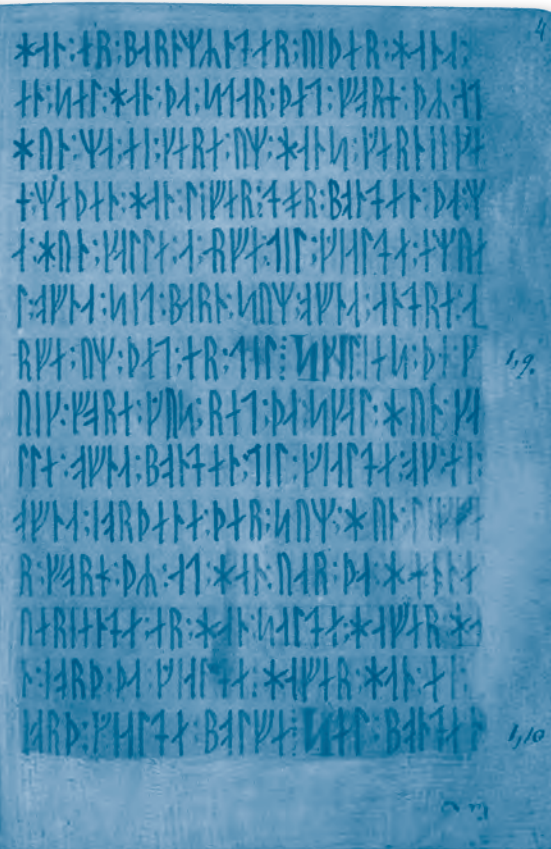
Prins Christians stilebøger giver et helt enestående indblik i drengens tankeverden og i omgivelsernes krav og forventninger til ham. Sprog- og pædagogikhistorisk er stilene en guldgrube, og samtidig er stilene et helt unikt dokument til belysning af de værdier, som kom til at præge den kommende konges begrebsverden.

Bestyrelsen indstiller projektet til årsmødets vedtagelse med Bent Christensen og Chr. Gorm Tortzen som udgivere, Steffen Heiberg, Bent Jørgensen, Sebastian Olden-Jørgensen og Peter Zeeberg som tilsynsførende.

Danmarks gamle love på moderne dansk

Den seneste oversættelse af *Danmarks gamle Landskabslove med Kirkelovene* er Erik Kroman og Stig Iuuls *Danmarks gamle Love paa Nutidsdansk I-III* fra 1945-1948, som omfatter landskabs- og kirkelovene. Oversættelsen, der er ledsaget af en retshistorisk indledning, kommentarer og sageregister, trænger til en afløser. Selve oversættelsen er holdt i en let arkaiserende stil, og sproget skaber unødige forståelsesproblemer for et moderne publikum. Dertil kommer, at værket afspejler datidens opfattelse af den middelalderlige tekstproduktion, af teksternes indbyrdes forhold, deres alder og baggrund i retspraksis.

På Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs hjemmeside middelaldertekster.dk findes tekstkritiske udgaver af landskabslovene og kirkelovene efter nogle af de bedste håndskrifter, og den påtænkte oversættelse vil have disse udgaver som sit udgangspunkt. I forhold til Kroman og Iuul udvides tekstudvalget med Thords artikler, som er vigtige kilder til senmiddelalderens retsopfattelse, og med tre af de vigtigste stadsretter, Flensborg, Ribe og København. Oversættelsen af Flensborg Stadsret vil bygge på den ældste danske tekst, som er udgivet på middelaldertekster.dk, mens

Frederik Christian Eilschovs skrifter

Frederik Christian Eilschov (1725-1750), der var samtidig med Ludvig Holberg, blev kun 25 år, men efterlod sig et omfangsrigt forfatterskab, der vidner om et fuldt modent filosofisk talent og gør ham til en af oplysningstidens originaleste danske tænkere. Hans vel berømteste værk er *Forsøg til en Fruentimmer-Philosophie* (1749-50), hvori kvinders ret til filosofisk og videnskabelig uddannelse godtgøres. Værket er skrevet som en munter dialog mellem en mandlig lærer og en kvindelig elev og kan både læses som et tidligt dokument for ligestillingens historie i Danmark og som en endnu frisk og medrivende indføring i filosofien, for mænd såvel som for kvinder.

Hele forfatterskabet igennem forsvarer Eilschov kvinders ret til uddannelse og fri udøvelse af tænkningen, og en samlet udgivelse af Eilschovs skrifter er derfor vigtig, for at både forskere og almene læsere kan danne sig et indtryk af Eilschovs mangfoldige og ofte overraskende progressive tanker på dette område.

Eilschov fremførte desuden, som den første i Danmark, stringente argumenter imod dyremishandling og advokerede for en begrænsning af kødspisen, ansøret såvel af etiske overvejelser som af den store kvægepest, der ramte Danmark i 1740'erne. Eilschovs skrifter udgør

oversættelsesgrundlaget for de to øvrige stadsretter endnu ikke er fastlagt.

Oversættelsen vil blive rettet til et bredt publikum. Projektet kolliderer derfor ikke med selskabets plan om en udgivelse og oversættelse af det ældste bevarede dansksprogede håndskrift, Stockholm B74 af *Skånske Lov* og *Skånske Kirkelov*.

Initiativet til det påtænkte projekt udgår fra retshistorikeren, professor, dr.jur. et phil. Ditlev Tamm, og fra Det Danske Sprog- og Litteraturselskab vil Marita Akhøj Nielsen deltage i arbejdet. De to vil i fællesskab udarbejde oversættelser, indledninger og kommentarer.

Bestyrelsen søger årsmødet om bemyndigelse til at arbejde videre med sagen.

således også en milepæl i historien om dyrevelfærd i Danmark og er, som bidrag til spørgsmålet om hvorvidt vi – også i dag – kan forsvare vores behandling af dyr, ikke kun af historisk interesse.

Eilschov skrev på dansk i en tid, hvor latin endnu var det alment benyttede akademiske sprog, og hvor det danske sprog manglede ord for mange akademiske begreber. De fleste akademiske afhandlinger blev skrevet på latin, og de, der blev skrevet på dansk, var gennemsyret af latinske og græske fremmedord. Eilschov leverede herimod både argumenter for nødvendigheden af at filosofere på dansk og anvisninger til, hvordan dette kunne gøres. Hans disputats (på latin) indeholder 897 motiverede oversættelser til dansk af de latinske fagord. Med denne indsats satte Eilschov et blivende aftryk på det danske sprog, idet han indførte en række ord, der i dag er gængse, som f.eks.: sandsynlighed, personlighed, selvstændighed, sædelighed, og sindsbevægelse. Alene af den grund er Eilschovs forfatterskab i høj grad af sproghistorisk og -filosofisk interesse.

I Eilschovs skrifter be-

handles også pædagogik, religionsfilosofi og filosofihistorie, og især hans store Pythagorasbiografi blev udbredt og oversat til tysk efter hans død. Der kan ikke herske nogen tvivl om, at Eilschovs forfatterskab er både originalt, filosofihistorisk væsentligt, tematisk aktuelt og sprogligt i særklasse. En samlet, kritisk udgivelse af hans værker er derfor på tide.

I 1987 stillede en gruppe af selskabets medlemmer forslag til udgivelse af Eilschovs samlede værker; udgivelsen blev taget på programmet, men siden igen fjernet på grund af manglende udgivere. Dette forslag bygger i niveau og omfang på det tidligere og gælder en kritisk udgave af Eilschovs samlede værker, herunder også hans oversættelser og breve, forsynet med indledninger og kommentarer og danske oversættelser af det latinske materiale. Udgaven planlægges i første omgang som en digital udgave, men tænkes tillige trykt i bogform, stipuleret til 4 bind (ca. 1.250 s. ekskl. indledninger, kommentarer og kritisk apparat).

Bestyrelsen søger årsmødet om bemyndigelse til at arbejde videre med sagen.

Louis Hjelmslevs forelæsninger 1942-1943

Udgivere: Lorenzo Cigana og Una Canger

Projektets materiale er et lidet kendt – og endnu mindre læst – manuskript, som blandt de få der har kendskab til det, kaldes »Toppen og Bolden«

eller »Sprogteori«. Når det er så lidet kendt, skyldes det at det ikke er et manuskript fra Hjelmslevs egen hånd – eller maskine – og at Hjelmslev selv – så vidt vides – undsignede det og ganske enkelt ikke ønskede at hans kreds læste det. Og det har de tilsyneladende heller ikke gjort. Men blandt de lingvister og semiologer med interesse for glossematiken som i dag kender til eksistensen af det, efterspørges en tilgængelig udgave.

Manuskriptet er blevet til på den måde at en af tilhørerne ved Hjelmslevs forelæsninger (25. februar 1942 til 20. december 1943), Harry Wett Frederiksen, omhyggeligt stenograferede alle forelæsningerne og siden renskrev dem på maskine. Dette manuskripts betydning består ikke mindst i at de stenograferede forelæsninger fandt sted samtidig

med at Hjelmslev udarbejdede hovedværket *Omkring Sprogteoriens Grundlæggelse* (1943). Da Hjelmslev i disse forelæsninger præsenterede de glossematiske ideer i en analyse af en eksisterende tekst, nemlig et eventyr af H.C. Andersen, er hans teoretiske tanker her langt lettere tilgængelige end i hans publikationer. Et yderligere lykketræf er at Hjelmslevs anerkendte oversætter, Francis J. Whitfield, oversatte og analyserede disse forelæsninger. Imidlertid er hverken hans oversættelser eller analyser publiceret.

Harry Wett Frederiksens stenograferede manuskript findes i to eksemplarer, og (dele af) Louis Hjelmslevs eget manuskript til forelæsningerne findes på Det Kgl. Bibliotek. Hertil kommer Whitfields engelske oversættelse af Wett Frederiksens manuskript samt hans analyser af teksten. Udgaven tænkes i to bind. Første bind vil bringe Wett Frederiksens manuskript og Whitfields engelske oversættelse synoptisk opstillet med en engelsk introduktion om manuskripterens historie, mens andet bind vil gennemarbejde de forskellige dokumenter. Arbejdet vil frem for alt bestå i at relatere Whitfields analyser internt og til Hjelmslevs andre og senere arbejder.

Bestyrelsen søger årsmødet om bemyndigelse til at arbejde videre med sagen.

Johannes V. Jensen: Myter og Eksotiske Noveller

Udgivere: Anders Ehlers Dam og Aage Jørgensen

I årene 1907-1944 udgav Johannes V. Jensen en halv snes bøger indeholdende 150 tekster, som han gav den hjemmegjorte genrebetegnelse »Myter«. Hertil knytter sig tre bind udgivet 1907-1915 og indeholdende et dusin tekster, der fik genrebetegnelsen »Eksotiske Noveller« uden dog at være noveller i gængs forstand. I 1946 udgav Aage Marcus et udvalg af myterne og de eksotiske noveller, i alt 90 tekster i to bind. Marcus' disposition er for så vidt i samklang med forfatterens egne antydningssvare ytringer frem mod vedgåelsen i *Møllen* (1944) af, at de eksotiske noveller i realiteten ikke adskiller sig fra myterne »i anden Henseende end ved at de har faaet en snævrere Titel«.

I denne situation har man fundet, at en kritisk udgivelse bør tage forfatteren på ordet og inkludere samtlige de tekster, som skilter med, at de er myter eller eksotiske noveller. Forslaget er da, at der sigtes mod en udgave i tre bind, af hvilke de to første helliges teksterne i de samlinger, som Johannes V. Jensen betitlede myter, mens det tredje skal indeholde de eksotiske noveller samt efterskrift, kommentarer m.v.

En udgave som den skitserede vil kunne supplere og

nuancere indsigten i Johannes V. Jensens forfatterskab væsentligt, også i medfør af en nøjeregnende kommentering. Den vil føje sig ind i den løbende rehabilitering af det ikke-fiktive forfatterskab, som i 2014 blev indledt med udgivelsen af de »hidtil ikke optrykte tekster« i fembinds-udgaven *Ord og virkelighed* ved Aage Jørgensen.

Hvad det tekstkritiske angår, vil grundteksterne være de af Johannes V. Jensen udgivne samlinger. Forholdet til førstetrykkene, oftest bragt i aviser, vil kun blive tilgodeset i begrænset omfang; ændringer er tilsyneladende udtryk for en almengørende bestræbelse. Hvor der foreligger senere optryk fra forfatterens levetid, f.eks. i 1946-udgaven, vil de blive inddraget med henblik på de (ganske få) betydningssignifikante tekstjusteringer.

Udgavens efterskrift må selvfølgelig diskutere selve genreproblemet: dels det forhold, at dagspressens udvikling tidligt i 1900-tallet begunstigede ræsonnerende artikler med et sigte ud over

den umiddelbare nyhedsformidling, dels også det begreb om 'det mytiske', som Johannes V. Jensen insisterede på og forsøgte at fremskrive.

Som *Himmerlandshistorier* fordrede en omfattende kommentering, verbalt som realt, således også myterne. Sprogligt jonglerer Jensen med et ordforråd og en betydningsnuancering langt ud over, hvad de fleste moderne læsere uden videre kapper, vel i en bevidst stræben efter at holde våbnet blankt og den æstetiske fane højt. Hertil kommer, at forfatteren behersker og refererer til en omfattende viden og indsigt på mange områder, geografisk, etnografisk, historisk, arkæologisk, botanisk, zoologisk osv. Han refererer rask væk ikke blot til Bibelen, men også til nordiske, klassiske og ægyptiske religionsforestillinger, til træk i såkaldte primitive kulturer, til folkloristiske forestillinger osv. Herudover kommer naturligvis referencer til forhold i samtiden, som en nutidig læser ikke uden videre har adgang til. Kommentarerne vil med andre ord gøre status over den viden, refleksion og stillingtagen, der er indlejret i teksterne, og dermed pointere, hvilken plads disse forhold må have i beskæftigelsen med forfatter-skabet.

Bestyrelsen indstiller udgaven til årsmødets vedtagelse med Anders Ehlers Dam og Aage Jørgensen som udgivere, Per Dahl og Sven Hakon Rossel som tilsynsførende.

Musik og sprog i reformationstidens danske salmesang

Redaktion: Simon Skovgaard Boeck (fra 2020), Axel Teich Geertinger, Bjarke Moe, Marita Akhøj Nielsen (ledende redaktør) og Mette-Marie Møller Svendsen

It-udvikling og dataløst: Thomas Hansen, Jonas Nielsen, Nicolai Hartvig Sørensen og Thomas Troelsgård

Finansiering: Carlsbergfondet og Velux Fonden

Lutherdommens høje vurdering af modersmålet som det eneste duelige middel til at udtrykke Guds ord for befolkningen og reformatorenes bevidsthed om musikkens betydning som medium for den religiøse følelse var vigtige forudsætninger for skabelsen af en dansksproget gudstjeneste med menighedssalmer, bevidnet siden 1527. Fra de følgende år er der bevaret fem forskellige salmebøger, hvis kerne udgøres af menighedssalmer, og fire messebøger, der indeholder de centrale liturgiske melodier og tekster. I kampårene blev kravet om modersmålet som gudstjenestens sprog fremført med stor kraft, men ikke desto mindre overlevede de gamle latinske hymner og kom med i flere af bøgerne. Salmebøgerne indeholder ikke kun nydigtede danske tekster, men også flere oprindeligt katolske digte på dansk, der blev »kristeligen forventet« og genbrugt i acceptabel luthersk form.

Det er projektets ene mål at digitalisere, udgive, udforske og formidle disse værker,

som er centrale i Danmark-Norges musikalske og litterære kulturarv. Projektet udvikler en omfattende internetportal med både

melodier og tekster. Melodierne og deres forskellige varianter opmærkes i MEI-format (Music Encoding Initiative), som understøtter søgninger på musikalske parametre og muliggør brugerdefinerede visninger. Opmærkingen af melodivarianterne vil gøre det muligt at vise 450 års veksellende melodiversioner side om side, at illustrere forskelle og ligheder grafisk og at lytte til melodierne. Melodierne integreres i de opmærkede tekstfiler, som følger Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs standard, baseret på TEI (Text Encoding Initiative). Teksterne, der indtastes i Kina, linkes ord for ord til en ny stor ordbogsressource, en 'superordbog'. Den består af en database med artiklerne i 12 foreliggende ordbøger over ældre nydansk (1515-1700), som knyttes sammen på lemmaniveau.

Med portalen skaber projektet en nybrydende videnskabelig infrastruktur, idet den stiller pålideligt udgivne og systematisk opmærkede

digitale melodier og tekster til rådighed for det internationale forskersamfund, forsynet med indbyrdes koblinger og søgemuligheder, som præsenteres på dansk og engelsk. Den nye superordbog vil blive et basalt værktøj for alle, der beskæftiger sig med ældre danske tekster.

Portalen danner basis for projektets anden hoveddel, tre forskningsprojekter, der undersøger:

1. kontinuitet og nybrud i reformationstidens salmesang, specifikt forholdet mellem middelalderligt og nyt melodistof, mellem latinske og danske tekster, mellem det gammeldanske ordforråd og nyskabelserne i de lutherske salmer
2. varians i melodierne og teksterne, specifikt en eventuel korrelation mellem musikalske og litterære variationer, tolket som udtryk for forskellige opførelsespraksisser
3. spredning af kirkens melodier og tekster til den verdslige sang, specifikt visernes genbrug af salmemelodier og salmernes indflydelse på visernes ordforråd og fraseologi.

Bestyrelsen indstiller projektet til årsmødets vedtagelse med Ebba Hjorth, Anne Mette Hansen, Dorthe Duncker og Inger Sørensen som tilsynsførende.

Medarbejdere på Christians Brygge

Nedenfor anføres, ud over de fastansatte, en række af medarbejdere, som i beretningsåret har været tilknyttet et eller flere projekter i kortere eller længere tid.

Jonathan Adams

PhD, seniorredaktør ved *Diplomatarium Danicum*

Maria Eva Arvidsson

ph.d., redaktør ved *Diplomatarium Danicum*

Jørg Asmussen

cand.mag., seniorredaktør ved *Den Danske Ordbogs tekstkorpus*

Sebastian Møller Bak

ph.d., redaktør ved *Diplomatarium Danicum*

Jeppe Barnwell

MPhil, seniorredaktør ved *Digitale Hovedstrømninger*

Asger Beier Berndsen

stud.mag., studentermedhjælper ved administrationen og ved *Digitale Hovedstrømninger*

Jens Bjerring-Hansen

ph.d., ledende redaktør ved *Digitale Hovedstrømninger*

Simon Skovgaard Boeck

ph.d., fra 1. marts 2017 frikøbt som forsker ved projektet *Fornordisk omvärldsuppfattning* ved Uppsala universitet

Rikke Hørring Christensen

stud.mag., studentermedhjælper ved *Formidling af Ludvig Holbergs forfatterskab*

Jette Edvardsen

regnskabsassistent ved administrationen

Laurids Kristian Fahl

cand.mag., seniorredaktør og ledende redaktør ved *sproget.dk* og ved *Formidling af Ludvig Holbergs forfatterskab*; redaktør ved *Dansk Sproghistorie*; ansvarlig for produktion og salg

Britt Lund Frederiksen

regnskabschef ved administrationen

Axel Teich Geertinger

ph.d., fra 1. januar 2018 seniorredaktør ved *Musik og sprog i reformationstidens danske salmesang*

Lars Buhl Mountwell Hansen

stud.mag., fra 1. oktober til 30. november 2017 studiepraktikant ved *Digitale Hovedstrømninger*

Peter Bruun Hansen

cand.mag., assisterende redaktør ved *Diplomatarium Danicum*

Thomas Hansen

cand.mag., seniorredaktør og it-ansvarlig ved *It-drift*

Frederik Hasager

stud.mag., studentermedhjælper ved *Danske Klassikere* og ved den litterære redaktion

Markus Hedemann

cand.mag., ledende redaktør ved *Diplomatarium Danicum*

René Herring

bibliotekar

Ebba Hjorth

mag.art., ledende redaktør ved *Dansk Sproghistorie*

Lasse Stein Holst

stud.mag., studentermedhjælper ved *Danske Klassikere* og ved den litterære redaktion

Elise Iuul

cand.mag., indtil 28. februar 2018 seniorredaktør ved *Johannes Jørgensen: Mit Livs Legende*; fra 1. marts 2018 seniorredaktør ved *Digitale Hovedstrømninger*

Birgitte Jacobsen

ph.d., seniorredaktør ved *Dansk Sproghistorie*

Finn Gredal Jensen

cand.mag. et jur., seniorredaktør ved *Formidling af Ludvig Holbergs forfatterskab*, fra 1. september 2017 tillige ved *Diplomatarium Danicum*

Jonas Jensen

cand.mag., redaktør ved *Den Danske Ordbog*

Karina Jessen

stud.mag., fra 1. oktober til 30. november 2017 studiepraktikant ved *Danske Klassikere*

René Johansen

stud.tech., fra 4. oktober 2017 studentermedhjælper ved *It-drift*

Anders Jørgensen

stud.polyt., indtil 28. februar 2018 studentermedhjælper ved *It-drift*

Merete K. Jørgensen

cand.mag., seniorredaktør ved *Dansk Sproghistorie*

Ida Marie Klahn

cand.mag., fra 19. april til 23. maj 2017 virksomhedspraktikant ved *Johannes Jørgensen: Mit Livs Legende*; fra 24. maj til 15. oktober 2017 assisterende redaktør ved *Digitale Hovedstrømninger*

Anders Leegaard Knudsen

ph.d., seniorredaktør ved *Diplomatarium Danicum*

Kjeld Kristensen

cand.mag., konsulent ved *Den Danske Ordbog*

Maria Krogh Langner

sekretær ved administrationen, ansvarlig for BogForum og arbejdsmiljørepræsentant

Camilla Zacho Larsen

cand.mag., seniorredaktør ved *Danske Klassikere* og ved den litterære redaktion

Henrik Lorentzen

cand.mag., seniorredaktør ved *Den Danske Ordbog*

Bjarke Moe

ph.d., fra 1. november 2017 seniorredaktør ved *Musik og sprog i reformationstidens danske salmesang*

Jesper Gehlert Nielsen

cand.mag., ledende redaktør ved *Danske Klassikere* og ved den litterære redaktion, medarbejderrepræsentant i Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs bestyrelse

Jonas Nielsen

cand.scient., seniorredaktør, it-udvikler ved *It-drift, Danmarks ældste lægebøger, Den Danske Ordbog, Digitale Hovedstrømninger, Diplomatarium Danicum, Musik og sprog i reformationstidens danske salmesang* og *sproget.dk*

Marita Akhøj Nielsen

dr.phil., ledende redaktør ved *Gammeldansk Ordbog* og fra 1. oktober 2017 tillige ved *Musik og sprog i reformationstidens danske salmesang*

Sanni Nimb

ph.d., ledende redaktør ved *Den Danske Begrebsordbog*, seniorredaktør ved *Den Danske Ordbog* samt ved forskningsprojekterne *ELEXIS* og *Fra begrebsordbog til FrameNet*

Gert Posselt

cand.mag., seniorredaktør ved *Digitale Hovedstrømninger*

Nicolas Reinecke-Wilkendorff

mag.art., seniorredaktør ved *Digitale Hovedstrømninger*; kontaktperson for Arkiv for *Dansk Litteratur* og tillidsrepræsentant

Ida Edel Salling-Jensen

stud.mag., indtil 31. marts 2018 studentermedhjælper

ved *Johannes Jørgensen: Mit Livs Legende*; fra 1. januar 2018 studentermedhjælper ved *sproget.dk*; fra 1. oktober til 30. november 2017 studiepraktikant ved *Johannes Jørgensen: Mit Livs Legende*

Karen Skovgaard-Petersen

dr.philos., direktør

Andrea Stengaard

stud.mag., studentermedhjælper ved *Dansk Sproghistorie, sproget.dk* og *Danske Klassikere*, fra 1. august til 15. november 2017 tillige ved *Jensen & Goldschmidt: Latinsk-dansk Ordbog*

Gustav Valdemar Strange

stud.mag., studentermedhjælper ved *Digitale Hovedstrømninger*

Mette-Marie Møller Svendsen

cand.mag., indtil 30. april 2017 studentermedhjælper ved *Den Danske Ordbog* og *Jensen & Goldschmidt: Latinsk-dansk Ordbog*, fra 1. maj 2017 assisterende redaktør ved *Den Danske Ordbog* og ved *Musik og sprog i reformationstidens danske salmesang*

Nicolai Hartvig Sørensen

cand.mag., seniorredaktør ved *Den Danske Ordbog, Digitale Hovedstrømninger, Musik og sprog i reformationstidens danske salmesang, sproget.dk* samt ved forskningsprojektet *ELEXIS*; projektleder ved *Jensen & Goldschmidt: Latinsk-dansk Ordbog*

Kristian Olesen Toft

cand.mag., fra 29. september til 26. november 2017 virksomhedspraktikant ved den litterære redaktion

Sarah Elizabeth Toftager

stud.mag., indtil 31. august 2017 studentermedhjælper ved *Formidling af Ludvig Holbergs forfatterskab*, fra 1. september 2017 studentermedhjælper ved *Digitale Hovedstrømninger* og indtil 25. september 2017 ved *sproget.dk*

Lars Trap-Jensen

cand.mag. og MPhil, ledende redaktør ved *Den Danske Ordbog*

Thomas Troelsgård

cand.mag., seniorredaktør ved *Den Danske Ordbog*, *Musik og sprog i reformationstidens danske salmesang* og ved forskningsprojektet *ELEXIS*

Monica Wenusch

mag.dr., fra 1. december 2017 postdoc ved *Digitale Hovedstrømninger*

Henrik Wivel

dr.phil., indtil 28. februar 2018 seniorredaktør ved *Johannes Jørgensen: Mit Livs Legende*

Ida Hauerberg Wolthers

stud.mag., studentermedhjælper ved *Den Danske Ordbog*

Peter Zeeberg

ph.d., ledende redaktør ved *Formidling af Ludvig Holbergs forfatterskab*, fra 1. december 2017 seniorredaktør ved *Diplomatarium Danicum*; udgiver af *Hans Svanings Danmarkshistorie* og *Latinsk hyrdedigtning i Danmark på Frederik 2.s tid*

Bestyrelser, nævn, udvalg m.m.

Jonathan Adams

redaktør for *Medieval Sermon Studies*

Jens Bjerring-Hansen

medlem af styregruppen for Nordisk Forum for Boghistorie
medlem af styrelsen for Universitets-Jubilæets danske Samfund

participating researcher *LitCit (Literary Citizens of the World)*, Nasjonalbiblioteket, Oslo
anmeldelsesredaktør ved *1700-tal. Nordic Yearbook for Eighteenth-Century Studies*
medlem af COST-aktionen *Re-assembling the Republic of Letters 1500-1800. A digital framework for multi-lateral collaboration on Europe's intellectual history*

Simon Skovgaard Boeck

redaktør af *Danske Studier*
sekretær for Universitets-Jubilæets danske Samfund
medlem af styregruppen for Selskab for østnordisk filologi
medlem af Dansk Selskab for Oldtids- og Middelalderforskning

Thomas Hansen

medlem af Trap Danmarks Faglige Råd

Markus Hedemann

medlem af Selskabet for Udgivelse af Kilder til Dansk Historie
medlem af Dansk Selskab for Oldtids- og Middelalderforskning

Ebba Hjorth

medlem af Dansk Selskab for Oldtids- og Middelalderforskning

Birgitte Jacobsen

næstformand i censorformandskabet i Eskimologi og Arktiske Studier, Københavns Universitet

Finn Gredal Jensen

kasserer og medlem af bestyrelsen for Holberg-Samfundet
medlem af bestyrelsen for Selskab for Nordisk Filologi
medlem af redaktionsgruppen for pilotprojektet *Andersens Udvalgte Håndskrifter*, H.C. Andersen Centret, Syddansk Universitet, Odense
medlem af editorial board for projektet *Kierkegaard Research: Sources, Reception and Resources*, udgivet ved Søren Kierkegaard Forskningscenteret (afsluttet 2017)
medlem af editorial board for udgivelsesserien *Danish Golden Age Studies*, Museum Tusulanums Forlag
medlem af editorial board for udgivelsesserien *Texts from Golden Age Denmark*, Museum Tusulanums Forlag

Merete K. Jørgensen

medlem af styrelsen for Universitets-Jubilæets danske Samfund (indtil december 2017)
medlem af Dansk Selskab for Oldtids- og Middelalderforskning
medlem af bestyrelsen for Foreningen af Leksikografer i Danmark (LEDA)

Anders Leegaard Knudsen

medlem af bestyrelsen for Dansk Selskab for Oldtids- og Middelalderforskning

medlem af Commission Internationale de Diplomatique

medlem af Selskabet til Udgivelse af Kilder til Dansk Historie

Maria Krogh Langner

arbejds miljørepræsentant i Det Danske Sprog- og Litteraturselskab

Henrik Lorentzen

medlem af Scientific Committee for the 18th EURALEX International Congress, Ljubljana, 2018

medlem af Management Committee for European Network of e-Lexicography (COST Action IS1305)

medlem af styregruppen for *Sprogprisen.dk*

hovedredaktør af tidsskriftet *LexicoNordica* (sm.m. Emma Sköldbberg)

revisor for Universitets-Jubilæets danske Samfund

Jesper Gehlert Nielsen

medarbejderrepræsentant i Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs bestyrelse

medlem af Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs klassikerudvalg

medlem af styregruppen for Klassikerdagen

medlem af styrelsen for Universitets-Jubilæets danske Samfund

Marita Akhøj Nielsen

medlem af redaktionskomiteen for Arkiv för nordisk filologi

formand for Universitets-Jubilæets danske Samfund

redaktør for Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab og medlem af præsidiets medlem af advisory board for *Renæssanceforum. Tidsskrift for renæssanceforskning* (*renaessanceforum.dk*)

medlem af Dansk Selskab for Oldtids- og Middelalderforskning

medlem af bestyrelsen for Aksel Tovborg Jensens Legat

medlem af bestyrelsen for Lilian og Dan Finks Fond

medlem af bestyrelsen for Ragna Rask Nielsens Grundforskningsfond

efor for Elers' Kollegium

Sanni Nimb

beskikket medlem af Dansk Sprognævnets repræsentatskab, udpeget af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab

medlem af styrelsen for Universitets-Jubilæets danske Samfund

medlem af Scientific Committee for 11th edition of the Language Resources and Evaluation Conference (LREC), Miyazaki, Japan, 2018

Nicolas Reinecke-Wilkendorff

tillidsrepræsentant i Det Danske Sprog- og Litteraturselskab

Karen Skovgaard-Petersen

medlem af bestyrelsen for DelC (Danish e-Infrastructure Cooperation)

medlem af det forskningsrådgivende udvalg for Dansk Sprogævn

medlem af bestyrelsen for Forum for Renæssancestudier

medlem af bestyrelsen for Holberg-Samfundet

medlem af Societas Latina Daniae

medlem af bestyrelsen for Tersløsegaard

medlem af redaktionen for tidsskriftet *Aigis. Elektronisk tidsskrift for klassiske studier i Norden*

participating researcher *LitCit (Literary Citizens of the World)*, Nasjonalbiblioteket, Oslo

medlem af Det kongelige danske Selskab for Fædrelandets Historie

medlem af bestyrelsen for Den danske historiske Forening

medlem af styregruppen for pilotprojektet *Andersens Udvalgte Håndskrifter*, H.C. Andersen Centret, Syddansk Universitet, Odense

Nicolai Hartvig Sørensen

medlem af Scientific Committee for 11th edition of the Language Resources and Evaluation Conference (LREC), Miyazaki, Japan, 2018

Lars Trap-Jensen

medlem af bestyrelsen for EURALEX, den europæiske forening for leksikografi (Past President)

medlem af styregruppen for Globalex, et samarbejde mellem de kontinentale leksikografiske foreninger i verden

medlem af Scientific Committee for the 18th EURALEX In-

ternational Congress, Ljubljana, 2018

medlem af Programme Committee for Globalex Workshop at LREC, 2018, Miyazaki, Japan

medlem af Landsklubben for Forskning og Formidling, DM

medlem af DM's Kongres

medlem af bestyrelsen for den landsdækkende Landsklub Kultur & Samfund, DM

Henrik Wivel

medlem af bestyrelsen for Dansk-Svensk Kulturfond

medlem af bestyrelsen for C.L. Davids Fond og Samling

medlem af bestyrelsen for Robert Storm Petersens Museumsfond

medlem af bestyrelsen for Det Letterstedske Selskab

Peter Zeeberg

formand for Forum for Renæssancestudier

redaktør af tidsskriftet *Renæssanceforum. Tidsskrift for renæssanceforskning (renaissanceforum.dk)*

medlem af bestyrelsen for Filologisk-historisk Samfund

medlem af repræsentantskabet for Det Danske Forfatter- og Oversættercenter Hald

medlem af Dansk Selskab for Oldtids- og Middelalderforskning

medlem af redaktionen for tidsskriftet *Aigis. Elektronisk tidsskrift for klassiske studier i Norden*

medlem af Societas Latina Daniae

medlem af Det kongelige danske Selskab for Fædrelandets Historie

Undervisning, censorvirksomhed m.m.

Jonathan Adams

ph.d.-vejleder ved Göteborgs Universitet

Jørg Asmussen

censor i lingvistik ved universiteterne

Sebastian Møller Bak

foredrag om middelnedertysk i diplomer og lovttekster fra senmiddelalderens Danmark på kurset »De nordiske sprog i middelalderen«, Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab, Københavns Universitet, 21. november 2017

Jens Bjerring-Hansen

undervisning i ældre litteraturhistorie samt moderne litteratur og litteraturteori ved danskstudiet, Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab, Københavns Universitet
»Borgerlig offentlighed i 1700-tallet« (s.m. Torben Jelsbak), årgangsforelæsning over dansk litteratur, Københavns Universitet, 27. marts 2017

»Det moderne gennembrud og det moderne litterære felt«, årgangsforelæsning over dansk litteratur, Københavns Universitet, 12. september 2017

»Georg Brandes og Det moderne gennembrud«, gæsteforelæsning, Roskilde Universitet, 24. oktober 2017

Markus Hedemann

»Eksisterede Kalmarunionen?«, to undervisningssessioner ved Senioruniversitetet, Vær-

løse, 26. februar og 1. marts 2018

Birgitte Jacobsen

censor i lingvistik ved Københavns Universitet

censor i lingvistik ved Grønlands Universitet

fagfællebedømmer ved *Acta Linguistica Hafniensia. International Journal of Linguistics*

Jonas Jensen

»Den Danske Ordbog: Hvor kommer ordene fra?« (sm.m. Henrik Lorentzen), undervisning ved Senioruniversitetet, Værløse, 19. og 22. februar 2018

Anders Leegaard Knudsen

foredrag om diplomatik ved seminar om de historiske hjælpevidenskaber i Middeldercirklen, Københavns Universitet, 5. oktober 2017

Henrik Lorentzen

»Den Danske Ordbog: Hvor kommer ordene fra?« (sm.m. Jonas Jensen), undervisning ved Senioruniversitetet, Værløse, 19. og 22. februar 2018

fagfællebedømmer ved *LexicoNordica*

Jesper Gehlert Nielsen

censor i dansk ved universiteterne

Marita Akhøj Nielsen

»Reformationslitteratur«, litteraturhistorisk fællesforelæsning, Københavns Universitet, 19. marts 2017

medlem af bedømmelsesudvalget for Helene Peterbauers dissertation *Memories of Lament at the Intersection between Fact and Fiction: The Productive Functionality of Leonora Christina, Countess Ulfeldt*, Universitat Wien, forsvaret 9. januar 2018

fagfellebedommer for Bergens forskningsstiftelse, Universitetet i Bergen

Sanni Nimb

fagfellebedommer ved *Oslo Studies in Language (OSLa)*, vol. 9(3), 2017: *Academic Language in a Nordic Setting – Linguistic and Educational Perspectives*

Karen Skovgaard-Petersen

censor i latin ved universiteterne

evaluering for National Science Centre, Poland

Lars Trap-Jensen

underviser i kurset »Leksikografi: ordboger i teori og praksis« ved Ilisimatusarfik, Gronlands Universitet, efterarssemetret 2017

fagfellebedommer for *International Journal of Lexicography*

Peter Zeeberg

censor i latin ved universiteterne

forelesning om dansk nylatin, N. Zahles Gymnasieskole, 3. marts 2017

forelesning om Ludvig Holbergs *Niels Klim*, Gladsaxe Gymnasium, 26. april 2017

forelesning om dansk nylatin, N. Zahles Gymnasieskole, 23. oktober 2017

Jonathan Adams

»Thus shall Christian people know to punish them«:

Translating Pfefferkorn into Danish«, i: Jonathan Adams og Cordelia Heß (red.): *Revealing the Secrets of the Jews: Johannes Pfefferkorn and Christian Writings about Jewish Life and Literature in Early Modern Europe*, Walter de Gruyter, Berlin, 2017, s. 135-153

»A Venetian Miscellany«, i: Jonathan Adams og Massimiliano Bampi (red.): *Beyond the Piraeus Lion: East Norse Studies from Venice*, Universitets-Jubilæets danske Samfund, København, 2017, s. 11-14

»Birgitta and Bernard: Two Saints and Five Old Swedish Fragments in the Danish National Archives«, i: *European Journal of Scandinavian Studies*, 47.2, 2017, s. 263-290

»Jewish Life and Books under Scrutiny: Ethnography, Polemics, and Converts«, i: Jonathan Adams og Cordelia Heß (red.): *Revealing the Secrets of the Jews: Johannes Pfefferkorn and Christian Writings about Jewish Life and Literature in Early Modern Europe*, Walter de Gruyter, Berlin, 2017, s. 3-24

»The Bishop Murderer«, i: Jonathan Adams og Massimiliano Bampi (red.): *Beyond the Piraeus Lion: East Norse Studies from Venice*, Universitets-Jubilæets danske Samfund, København, 2017, s. 79-103
Beyond the Piraeus Lion: East Norse Studies from Venice, Universitets-Jubilæets danske Samfund, København, 2017

(redaktion sm.m. Massimiliano Bampi)

Medieval Sermon Studies, 61, 2017 (redaktion sm.m. Ralf Lützel Schwab)

Revealing the Secrets of the Jews: Johannes Pfefferkorn and Christian Writings about Jewish Life and Literature in Early Modern Europe, Walter de Gruyter, Berlin, 2017 (redaktion sm.m. Cordelia Heß)

Maria Eva Arvidsson

En handskrifts tillkomst och brukshistoria, Samlingar utgivna av Svenska forskningsföretaget, Uppsala, 2017

Jørg Asmussen

»Korpusbaseret udvælgelse og prioritering af lemmakan-didater«, i: *LEDA-Nyt*, nr. 64, 2017, s. 9-14

Jeppe Barnwell

»Arkivet som totalskrift«, i: *Nyhedsbrev fra Det Danske Sprog- og Litteraturselskab*, nr. 5, København, 2017, s. 4-5

Jens Bjerring Hansen

»Tidligmoderne informationshåndtering. Om brydningerne mellem gamle og nye vidensidealer i 1700-tallet«, i: *Temp – tidskrift for historie*, nr. 14, 2017, s. 95-111

Informationssamfundet, særnummer af *Temp – tidskrift for historie*, nr. 14, 2017 (redaktion sm.m. Niels Brugger, Laura Skouvig og Nils Arne Sørensen)

Simon Skovgaard Boeck

»Word Formation, Syntax, and Style in Old Danish Medical Texts«, i: Jonathan Adams og Massimiliano Bampi (red.): *Beyond the Piraeus Lion. East Norse Studies from Venice*, Universitets-Jubilæets danske Samfund, København, 2017, s. 107-122

»Fra aftenbakke til flagermus – ældre dansk har aldrig været nemmere« (sm.m. Nicolai Hartvig Sørensen), i: *Mål og Mæle*, 38. årgang, nr. 3, 2017, s. 19-26

Laurids Kristian Fahl

»Sprogets natur«, i: *Dansk-noter*, nr. 4/2017, København, 2017, s. 54-55

Markus Hedemann

»Var Erik af Pommerns kongemagt arvelig?«, i: *Historisk Tidsskrift*, bd. 117, hæfte 2, København, 2018, s. 503-530

Nyhedsbrev fra Det Danske Sprog- og Litteraturselskab (redaktion af nr. 6-7)

Finn Gredal Jensen

»Et græsk epigram af Poul Martin Møller«, i: Birgitte Bøggild Johannsen, Karin Kryger og Karen Skovgaard-Petersen (red.): *God Latin. Festskrift til Peter Zeeberg i anledning af hans 60-årsdag den 21. april 2017*, *Renæssanceforum. Tidsskrift for renæssanceforskning*, nr. 12, 2017, s. 335-344

Nyhedsbrev fra Det Danske Sprog- og Litteraturselskab (redaktion af nr. 6)

Jonas Jensen

»Rapport fra den 14. Konference om Leksikografi i Norden, Reykjavík 31. maj-2. juni 2017« (sm.m. Mette-Marie Møller Svendsen), i: Henrik Lorentzen og Emma Sköldberg (red.): *LexicoNordica 24 – Navne i nordiske ordbøger*, Nordisk Forening for Leksikografi, København, 2017, s. 309-316

Nyhedsbrev fra Det Danske Sprog- og Litteraturselskab (redaktion af nr. 6-7)

Camilla Zacho Larsen

Nyhedsbrev fra Det Danske Sprog- og Litteraturselskab (redaktion af nr. 7)

Henrik Lorentzen

»Fra Leiden til Leiden – en COST Action på sidste vers eller Om leksikografisk efterlevelse og overlevelse« (sm.m. Patrick Leroyer), i: *LEDA-Nyt*, nr. 64, 2017, s. 20-22

»Navnestof i ordbøger – nye tider, nye måder« (sm.m. Lars Trap-Jensen), i: Henrik Lorentzen og Emma Sköldberg (red.): *LexicoNordica 24 – Navne i nordiske ordbøger*, Nordisk Forening for Leksikografi, København, 2017, s. 109-129
LexicoNordica 24 – Navne i nordiske ordbøger, Nordisk Forening for Leksikografi, København, 2017 (redaktion sm.m. Emma Sköldberg)

Marita Akhøj Nielsen

»The Vocabulary of Chivalry in Old Danish Romances«, i: Jonathan Adams og Massi-

miliano Bampi (red.): *Beyond the Piraeus Lion. East Norse Studies from Venice*, Universitets-Jubilæets danske Samfund, København, 2017, s. 123-138

»Philological Virtues in a Virtual World«, i: Harry Lönroth (red.): *Philology Matters! Essays on the Art of Reading Slowly*, Brill, Leiden/Boston, 2017, s. 58-74

»Lidt om dansk salmesprog«, i: *Sprog & samfund*, nr. 2-3, 2017, s. 6 f.

»Selskabet i samfundet«, i: Marita Akhøj Nielsen (red.): *Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab 1742-2017. Et jubilæumsskrift*, Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab, København, 2017, s. 55-92

»Selskabets historie – fra tid til anden«, i: Marita Akhøj Nielsen (red.): *Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab 1742-2017. Et jubilæumsskrift*, Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab, København, 2017, s. 9-12

»The history of the Academy – now and then«, i: Marita Akhøj Nielsen (red.): *The Royal Danish Academy of Sciences and Letters 1742-2017. A jubilee celebratory publication*, Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab, København, 2017, s. 8-12

»The Academy in society«, i: Marita Akhøj Nielsen (red.): *The Royal Danish Academy of Sciences and Letters 1742-2017. A jubilee celebratory publication*, Det Kongelige Danske Videnskabernes

Selskab, København, 2017, s. 55-92

Sanni Nimb

»From Thesaurus to FrameNet« (sm.m. Anna Braasch, Sussi Olsen, Bolette S. Pedersen, Anders Søgaard), i: *Electronic Lexicography in the 21st century. Proceedings of eLex 2017 conference*, Leiden, 2017, s. 1-22

»Towards a principled approach to sense clustering – a case study of wordnet and dictionary senses in Danish« (sm.m. Sussi Olsen, Bolette Sandford Pedersen, Ida Rørdam og Manex Aguirrezabal Zabaleta), i: *Proceedings of Global WordNet Conference 2018*, Singapore, 2018

Karen Skovgaard-Petersen

»Holberg's autobiographical letters«, i: Knud Haakonssen og Sebastian Olden-Jørgensen (red.): *Ludvig Holberg (1684-1754). Learning and Literature in the Nordic Enlightenment*, Routledge, London, 2017, s. 45-56

»Journeys of humour and satire – on Holbergs *Peder Paars* and *Niels Klim*«, i: Knud Haakonssen og Sebastian Olden-Jørgensen (red.): *Ludvig Holberg (1684-1754). Learning and Literature in the Nordic Enlightenment*, Routledge, London, 2017, s. 116-134

»En vejviser for unge oversættere: om Holbergs oversættelse af Herodian (1746)«, i: Birgitte Bøggild Johannsen, Karin Kryger og Karen Skovgaard-Petersen (red.):

God Latin. Festskrift til Peter Zeeberg i anledning af hans 60-årsdag den 21. april 2017, Renæssanceforum. Tidsskrift for renæssanceforskning, nr. 12, 2017, s. 309-320

»Fra postbud til verdenshersker. Samfundssatire i Holbergs *Niels Klim*« (sm.m. Peter Zeeberg), i: Thomas Bredsdorff og Søren Peter Hansen (red.): *Det lange lys. 2000-tals spørgsmål, 1700-tals svar*, U Press, København, 2017, s. 133-145

God Latin. Festskrift til Peter Zeeberg i anledning af hans 60-årsdag den 21. april 2017, Renæssanceforum. Tidsskrift for renæssanceforskning, nr. 12, 2017 (redaktion sm.m. Birgitte Bøggild Johannsen og Karin Kryger)

Mette-Marie Møller Svendsen

»Rapport fra den 14. Konference om Leksikografi i Norden, Reykjavík 31. maj-2. juni 2017« (sm.m. Jonas Jensen), i: Henrik Lorentzen og Emma Sköldbog (red.): *LexicoNordica 24 – Navne i nordiske ordbøger*, Nordisk Forening for Leksikografi, København, 2017, s. 309-316

Nyhedsbrev fra Det Danske Sprog- og Litteraturselskab (redaktion af nr. 6-7)

Nicolai Hartvig Sørensen

»Fra aftenbakke til flagermus – ældre dansk har aldrig været nemmere« (sm.m. Simon Skovgaard Boeck), i: *Mål og Mæle*, 38. årgang, nr. 3, 2017, s. 19-26

Lars Trap-Jensen

»Navnestof i ordbøger – nye tider, nye måder« (sm.m. Henrik Lorentzen), i: Henrik Lorentzen og Emma Sköldbog (red.): *LexicoNordica 24 – Navne i nordiske ordbøger*, Nordisk Forening for Leksikografi, København, 2017, s. 109-129

»Globalex – et nyt medlem af lex-familien«, i: *LEDA-Nyt*, nr. 64, 2017, s. 23-24

nekrolog over Henrik Andersson, i: *LEDA-Nyt*, nr. 64, 2017, s. 27-28

Henrik Wivel

»Fejringen af Johannes Jørgensens 150 år«, kronik i *Kristeligt Dagblad*, 2. marts 2016

Peter Zeeberg

»Fra postbud til verdenshersker. Samfundssatire i Holbergs *Niels Klim*« (sm.m. Karen Skovgaard-Petersen), i: Thomas Bredsdorff og Søren Peter Hansen (red.): *Det lange lys. 2000-tals spørgsmål, 1700-tals svar*, U Press, København, 2017, s. 133-145

Bestyrelsen

	valgt	på valg
Chr. Gorm Tortzen, <i>formand</i>	2016	2021*
Anne Mette Hansen	2016	2021*
Henrik Galberg Jacobsen	2013	2018*
Sebastian Olden-Jørgensen	2016	2021*
Erik Skyum-Nielsen	2017	2022
Jesper Gehlert Nielsen, <i>medarbejderrepræsentant</i>	2016	2021*
Juridisk konsulent		
Morten Rosenmeier	2013	2018
Revisor		
Bo Andersen, Revision København	2017	2018

* Genvalg ikke muligt.

Henrik Andersson (10. juli 1959-22. februar 2017)

Den 2. februar 2017 døde Henrik Andersson i sit hjem af et hjertestop efter flere år med svækket helbred. Faktisk stod han netop da over for en omfattende hjerteoperation, der skulle have forebygget, hvad der nu er en sørgelig kendsgerning. Men karakteristisk for hans pligtfølelse og måske med bange anelser med henblik på udfaldet ønskede han denne operation udsat, indtil han havde afsluttet sin del af arbejdet på det dobbelte Holberg-projekt. I bagklogskabens lys falder det ikke helt let at tilgive de læger, der uden videre ophævelser glat hen accepterede dette ønske om udsættelse.

Med Henriks bortgang er vi flere, der har mistet en trofast ven; Det Danske Sprog- og Litteraturselskab har mistet en lærd, engageret og kompromisløst hjælpsom medarbejder. Men nu fra Henriks død til Henriks liv:

Det blev visseleg ikke sunget ved hans vugge, at han skulle blive leksikograf og editionsfilolog. Men i gymnasietiden på Skt. Annæ vakttes hans interesse for humaniora, særlig dansk og latin, de fag, hvori han i 1990 blev cand.mag. fra Københavns Universitet. I gymnasiet valgte han den musik-sproglige linje, og hans viden om og sans for musik varede ved og expanderede gennem hele hans liv. Hans evne til musikgenkendelse tangerede undertiden det uhyggelige, når han efter at have lyttet til nogle få takter af et klassisk værk identificerede det (incl. toneart og opus-nummer), ofte også – tilsyneladende ubesværet – udpegede den præcise indspilning (med navnet på solist eller dirigent).

Til Det Danske Sprog- og Litteraturselskab kom Henrik Andersson allerede året efter sin afsluttede uddannelse, startende som medarbejder ved *Den Danske Ordbog*, i 1993 som redaktør. Derefter knyttedes han som redaktør, snart ledende redaktør, til supplementet til *Ordbog over det danske Sprog*, som førte ordbogen frem til året 1955. Til disse to ordbogsværker har Henrik Andersson ydet omfattende og højt kvalificerede bidrag. I 2004 blev han redaktør ved *ordnet.dk*, i 2009 deltes hans ansættelse ligeligt imellem dette og *Ludvig Holbergs Skrifter*. To år senere blev han til sin udtalte glæde fuldtids-Holbergianer med værdifulde indsatser ved både *Ludvig Holbergs Skrifter* og *Formidling af Ludvig Holbergs forfatterskab*. Sidstnævnte stiller som bekendt den garvede udgiver den i selskabets sammenhæng overraskende opgave at manipulere den fremlagte tekst for at servicere nutidens præsumptive Holberg-læsere. Henrik var imidlertid konsekvent loyal over for den stillede arbejdsopgave og anførte utrætteligt de tre (vel eneste?) virkelig skudsikre apologier for forehavendet: (1) Når nu der måtte foretages en form for sproglig normalisering, var det dog bedre, at den blev udført af kvalificerede filologer, end at den blev overladt til til-

fældige redaktører på kommercielle forlag, (2) principperne for indgreb i teksten, fastlagt én gang for alle og fulgt konsekvent, findes expliciteret i udgaven, og (3) den bearbejdede tekst slip- pes ikke ud til offentligheden, uden at den autentiske original- text ad en eller anden kanal medfølger.

Henrik Andersson har præsenteret den nye Holberg-udgave og forklaret om dens principper og fordele i festskriftet til Jørn Lund (2011), artiklen »Syndig eller fyndig?« om omstridte læse- måder i forhold til et bestemt ord i *Peder Paars'* 1. bog, 1. sang – også Holbergs samtidige kunne nemlig have deres problemer med frakturen!

Henrik var en venlig mand – og var det så gennemført, at man nok tør udpege venlighed som hans *faculté maîtresse*. Men han var også et bevis på, at det at være venlig ikke er det samme som at være ukritisk. Han kunne være god at dele idio- synkrasier med, og i sin morsomme artikel i festskriftet til Arne Hamburger (2001) leverer han en hvas kritik af *Ordbog over det danske Sprog*s artikel om ordet *højremand*; den er, skriver han, »langt under ODS' gennemsnitsstandard« (s. 61) – så kom der indirekte lidt venlig anerkendelse med alligevel! Man bemærker, hvad det er, der har stødt kritikeren: Ikke så meget de gamle, victorianske redaktørers famlende og sippede forhold til sexua- lia, men det faglige, lexikografiske håndværk, hvor forhånds- kendskab til ordbetydninger er en forudsætning for at begribe forklaringen. Den slags kunne Henrik Andersson tillade sig at kritisere. Hans egne, talrige bidrag til *Den Danske Ordbog* og 'supplementet' præges af skarpe definitioner og velvalgte, illu- strative citater til belæg, og i øvrigt hellere få og længere citater, der støtter eller supplerer definitionen, end mange og kortere – kvalitet frem for kvantitet. Til *Den Danske Ordbog* tog Henrik sig af emneområderne: musik, medicin, sport, psykologi, mad & drikke og erhverliv. Man gætter på, at musik og mad & drikke er de selvvalgte, resten snarere pålagt, men vel udført pligtar- bejde. Som lystlæsning for semantisk interesserede kan særlig anbefales artiklerne om *gongong* (udtrykket »blive reddet af gongon'en«), *alsang* (den nye betydning = fællessang, uden nødvendig forbindelse til besættelsestiden), *bandango*, *borger- musik* og (i supplementet til *Ordbog over det danske Sprog*) *riff*.

Men ikke alt var ordbogsarbejde, også litteraturen nød godt af Henriks kompetente tekststudier. I 4. bind i den store Herman Bang-udgave udgav og kommenterede han erindringsromaner- ne *Det hvide Hus* (1898) og *Det graa Hus* (1901). Selv fandt jeg som tilsynsførende én – siger og skriver én – fejl i Henriks kommentar, en fejl som udgiveren i sin godmodighed tilbage- vendende lod sig drille med og i sin beskedenhed vildt overdrev betydningen af.

Henrik Andersson var i 1996 sammen med Flemming Conrad, Per Dahl og Jørgen Hunosøe forfatter til den her i selskabet velkendte *røde betænkning* (så kaldet efter omslagets farve),

der grundigt og kyndigt undersøger udgivelsesbehov for det 19. århundredes danske fiktionsforfattere og bl.a. konkluderer, at behovet er behersket, fx mht. 2 x Andersen (H.C. og Nexø), men mere påtrængende m.h.t. andre. Det Danske Sprog- og Litteraturselskab har ikke overalt fulgt betænkningens anvisninger, men tilbage står et værdifuldt bibliografisk hjælpemiddel. – Ved Anne E. Jensens død overtog han udgivelsen af *Johan Herman Wessels samlede skrifter*. Om Wessel har Henrik skrevet et fra mange sider stærkt anerkendt forfatterportræt til *Arkiv for Dansk Litteratur*, og verbalkommenteringen af hovedværket *Kierlighed uden Strømper* foreligger afsluttet fra Henriks hånd, mens andet resterer. Senere på mødet i dag skal vi antagelig udpege hans arvtager som Wessel-udgiver. Henrik ytrede ofte selv ærgrelse over, at det stundom pressede arbejde på Holberg-projekterne ikke levnede ham tid til en hurtigere progression med Wessel. En vis forsinkelse kan dog næppe siges at savne fortilfælde i selskabets historie.

Holberg og Wessel fra det muntre og fornuftige 18. århundrede blev altså stjernerne på hans litterære firmament. Det er åbenlyst, at der er tale om et valgslægtskab. Udgiveren delte sine forfatteres robuste humor, sunde sans og klassiske dannelse.

Med 57 år kan man kun sige, at Henrik Anderssons liv blev for kort, men man fornemmer, at det var godt: fuldt af musik, lystigt samvær med gode venner & masser af semantik. Med et Seneca-dictum, hvis morale jeg véd han tilsluttede sig: *Vita est longa, si plena*.

Jens Kr. Andersen

Niels Jørgen Green-Pedersen (20. oktober 1942-25. april 2017)

Den 25. april 2017 døde Niels Jørgen Green-Pedersen efter nogen tids sygdom.

Niels Jørgen var født 20. oktober 1942 i Nykøbing Mors, men tilbragte, så vidt jeg har forstået, det meste af sin barndom i Ålborg, hvorfra han efter aftjent værnepligt tog til København for at studere klassisk filologi.

I 1966 rekrutterede grundlæggeren af *Corpus Philosophorum Danicorum Medii Aevi*, Heinrich Roos, i hastig rækkefølge mig og Niels Jørgen til at være studentermedarbejdere ved udgaven. Mig havde Roos haft som student ved et kursus i middelalderlig poesi på universitetet, Niels Jørgen kendte han vistnok i sin egenskab af katolsk præst, for Niels Jørgen var vokset op som katolik.

Niels Jørgen viste sig hurtigt at være den fødte tekstudgiver: en dygtig filolog i almindelighed, og en umådelig stabil arbejdskraft med en naturlig hang til den pertentlighed sådan noget kræver. Han havde meget faste arbejdsvaner: mødte på et fast tidspunkt på dagen på Institut for Græsk og Latinsk Middelalderfilologi i ildebrandshuset på Gråbrødretorv 6, begyndte at pakke sammen kl. ti minutter i tre, og forlod stedet klokken 3 slet. Ham kunne man stille sit ur efter!

Hans opgave var stor, det drejede sig om 450 sider latinsk tekst af Danmarks største filosof nogensinde – Kierkegaard iberegnet, ville jeg sige – Boethius de Dacia, som var filosofilærer i Paris omkring 1270, og der var mange tekstvidner.

Resultatet forelå ti år efter at Niels Jørgen var begyndt på arbejdet. I 1976 udkom bind VI af Corpus i to halvbind. Det ene, Boethius' småskrifter, var Niels Jørgen eneudgiver af, i det andet, Boethius' forelæsninger over Aristoteles' dialektik, Topikken, havde han Jan Pinborg som medudgiver. Begge bind var mønstergyldige og vil være videnskabeligt holdbare mange årtier ud i fremtiden.

I mellemtiden var Niels Jørgen blevet cand.mag. i 1970. I de følgende år indtil 1976 var han aflønnet af Carlsbergfondet via Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, og så fulgte seks år som kandidat- og seniorstipendiat, men da der ingen universitetsstillinger var at få, måtte han søge ud i gymnasieskolen, hvor han efter pædagogikum på Ingrid Jespersens og diverse vikariatere fik fast ansættelse på Aurehøj i Gentofte.

I det nye miljø kom han til at vise nye evner. Han var en umådelig genert og selvudslettende person, som aldrig brugte store ord, dårligt nok i form af en nordjysk underdrivelse. Men eleverne elskede ham. Selv om han ikke havde egen familie, havde han et godt tag på både små og store børn, og blandt de store faldt gymnasiepigerne pladask for ham.

Via sit arbejde for *Corpus Philosophorum* og det tilknyttede miljø på Middelalderinstituttet var Niels Jørgen blevet en habil filosofihistoriker med hvad det indebærer af filosofisk indsigt, og det kostede ham ikke megen møje at tage et supplerende bifag i filosofi, da det fag skulle ind på gymnasiet. Ganske som hans elever i græsk og latin nød godt af hans solide filologiske kundskaber, fik også filosofieleverne at føle at her var en mand som rigtig kunne sit stof.

Selv om han brugte megen tid på at være gymnasielærer, opgav Niels Jørgen ikke sit arbejde med middelalderens filosofi. I 1985 blev han dr.phil. på en afhandling om traditionen for kommentarer til Aristoteles' Topik og et deraf afledet værk fra det 6. århundrede – som den første nogensinde fik Niels Jørgen katalogiseret alle middelalderlige kommentarer til de to værker, 95 i alt, og stort set alle udgivne. Han fik også givet en fremstilling af teoriudviklingen gennem små tusind år. Nu, over 30 år senere, er der stadig ingen der vil drømme om at skrive om topik uden at referere til Niels Jørgens disputats, der – skønt på engelsk – var kommet på et tysk forlag året før forsvaret.

Han syslede i sit otium videre med særlig interessante middelalderlige værker om topik og udsendte yderligere to udgaver på et udenlandsk forlag i 2008 og 2013.

I 1997 kom Niels Jørgens sidste udgave for *Corpus Philosophorum*, Niels Drukkens forelæsninger over Aristoteles' syllogistik fra Paris' universitet omkring 1340. Niels Jørgen havde transskriberet hovedhåndskriftet allerede i 1973, men udgaven blev sat i bero grundet mere presserende arbejde: først med Boethius-bindene, så med disputatsen og endelig med hans nye liv i gymnasieskolen. Næsten tyve år efter starten, i 1992, vendte han tilbage til opgaven. Værket er interessant derved at Niels Drukken viste sig at være kraftigt inspireret af William af Ockham, som ellers var en unævnelig person i Paris fordi han lå i polemik med paven. Det er logik for viderekomne, og man skulle holde tungen lige i munden for ikke at komme til at producere logisk vås i udgaven, men var der noget Niels Jørgen kunne, så var det at holde tungen lige i munden. Allerede da han først tog fat på arbejdet med teksten i sine unge dage havde han sideløbende anstillet undersøgelser af en beslægtet logisk genre, traktater om følgeslutninger, og lagde derved faktisk grunden til en underdisciplin i udforskningen af middelalderens filosofi.

Niels Jørgen kunne godt virke lidt tør. Jeg erindrer aldrig at have hørt ham skraldgrine, endsige råbe. Men han var ikke uden sans for humor, og han havde et rigt indre liv. Ud over filosofihistorie var hans hovedinteresse klassisk musik, og han var en flittig koncertgænger. Som så mange af min generations gymnasielærere så han gymnasireformen af 2004-2005 som en uimodståelig invitation til at lade sig pensionere. Men som pensionist genoptog han ikke blot sin gamle forskning, han bevægede sig meget uventet ind på et helt nyt område og

oversatte græske tragedier. Euripides' *Alkestis* kom i 2010, Sophokles' *Kvinderne i Trachis* i 2014 og Euripides' *Herakles* er på trapperne.

Der lå skinnende guld gemt bag den grå facade hos den stille mand.

Sten Ebbesen

Allan Karker (24. januar 1926-10. februar 2018)

Allan Karker blev cand.mag. i 1953 i dansk og latin. I 1956, året efter oprettelsen af Dansk Sprognævn, blev han ansat som akademisk medarbejder ved nævnet. I 1962 knyttedes han til Aarhus Universitet som lektor i dansk og de øvrige nordiske sprog, og herfra udgik hans store og brede spektrerede arbejde for dansk sprog frem til 1994.

Dansk Sprognævn og nordisk sprogsamarbejde

Mange kender Allan Karker som formand for Sprognævnet (1972-1984), og med udgangspunkt i nævnet var han tidligt optaget af den nordiske sprogsag, der sigtede mod at nærme de nordiske sprog til hinanden. Da Nordisk Sprogsekretariat, det fællesnordiske sprognævn, blev oprettet, var han den naturlige næstformand og formand så længe Sprogsekretariatet eksisterede.

Det Danske Sprog- og Litteraturselskab

I 1973 blev Allan Karker medlem af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab. Allerede længe før han blev indvalgt i medlemskredsen, havde en stor del af hans arbejdsindsats udgangspunkt i selskabets kerneområder: ordbogsarbejde, tekstudgivelse og sproghistorie.

Ordbogsarbejde

I begyndelsen af 1953 blev Allan Karker af Lis Jacobsen knyttet til færdiggørelsen af *Nudansk Ordbog*. Han slutredigerede bogstaverne Æ og Ø uden at kunne støtte sig til *Ordbog over det danske Sprog*, der endnu ikke havde afsluttet denne del af alfabetet. *Nudansk Ordbog* udkom i slutningen af 1953. Det var også Lis Jacobsen, der fik idéen til en dansk synonymordbog, og med Karker som redaktør udkom *Synonymordbogen. Danske synonymer i skrift og tale fra Holberg til i dag* første gang i 1957.

I 1975 blev *Gammeldansk Ordbog*, der i nogle år havde kørt på vågeblus med få deltidsmedarbejdere, tilført nye midler og ny energi. Seddelsamlingen blev i en periode flyttet til et specialindrettet kontor på Aarhus Universitet, og herfra planlagdes det afsluttende indsamlingsarbejde til seddelsamlingen, og prøve-redaktioner blev udført under Allan Karkers ledelse og sammen med to nyansatte nordiske filologer. Karkers prøveredaktioner blev præsenteret for og godkendt af det historiske og filologiske fagmiljø, og de dannede grundlaget for de senere udformede endelige redaktionsregler. I Karkers periode som leder af *Gammeldansk Ordbog* blev de første skridt taget til anvendelse af it ved redaktionsarbejdet.

Allan Karker blev medlem af tilsynet ved supplementet til *Ordbog over det danske Sprog* fra dette værks bind 2 (1995).

Her læste han meningskorrektur på trykmanuskriptet, og han leverede adskillige supplerende og alternative excerpter til dokumentation af sprogbrugen før 1955.

Tekstudgivelse

Allerede i 1955 skrev Allan Karker *Anders Sørensen Vedel og den danske krønike*, og i 1967 forfattede han introduktion til og udgav selskabets faksimileudgave af Vedels *Den Danske Krønike som Saxo Grammaticus screeff, halffierde hundrede Aar forleden fra 1575*. I 1978 besørgede Karker en forbilledlig udgave med indledning og synoptisk tekst på latin, dansk og svensk af *Jon Præst. Presbyter Johannes' brev til Emanuell Komnenos*, også i selskabets regi.

Sproghistorie

Allan Karker har arbejdet med beskrivelse af sprogets historie både som forfatter til monografier og som redaktør af emneorienterede og alfabetisk ordnede fremstillinger.

Arbejdet med redaktionen af de sidste bogstaver i *Nudansk Ordbog* medførte at Lis Jacobsen bad Karker skrive den sproghistoriske oversigt i indledningen til *Nudansk Ordbog* som de etymologiske oplysninger i ordbogsartiklerne henviste til. Allan Karker vedligeholdt og reviderede denne oversigt i 15 udgaver af ordbogen indtil 1992, og i 1996 udkom oversigten i udvidet og selvstændig form som *Politikens Sproghistorie. Udviklingslinjer for nudansk*. På initiativ af Modersmål-Selskabet udkom *Dansk i tusind år. Et omrids af sprogets historie* i 1993 (2. udgave 2001).

Fra 1957 blev Allan Karker – igen på foranledning af Lis Jacobsen – dansk redaktør på det uovertrufne værk *Kulturhistorisk Leksikon for Nordisk Middelalder*, bd. 1-21, et hverv han bestred indtil udsendelsen af det sidste bind tyve år senere. Også den store og ambitiøse engelsksprogede *The Nordic Languages. An International Handbook of the History of the North Germanic Languages*, bd. 1-2 (2002-2005), der havde Oskar Bandle som hovedredaktør og Karker som dansk redaktør (og medforfatter), nød godt af Allan Karkers indsigt, akribi og redaktørerfaring.

For Det Danske Sprog- og Litteraturselskab var det naturligt at bede Allan Karker indtræde i tilsynet for projektet *Dansk Sproghistorie*, som er under udgivelse i disse år. Karker var særdeles aktiv ved planlægningen og struktureringen af værket, og han har ved en del lejligheder gennemlæst og kommenteret kapitler i værket til stor nytte for redaktionen.

Ebba Hjorth

Indvalgt i 2017

På årsmødet 2017 blev Birgitte Bøggild Johannsen og Mia Münster-Swendsen indvalgt i Det Danske Sprog- og Litteraturselskab.

Medlemskredsen pr. 31. marts 2018

Navn	Indvalgt
Jonathan Adams seniorredaktør, PhD	2008
Esben Albrechtsen dr.phil.	1987
Marianne Alenius forlagschef, ph.d.	1989
Jens Kr. Andersen dr.phil.	1985
Aage Andersen cand.mag.	1986
Uffe Andreasen fhv. ambassadør, mag.art.	1977
Charlotte Appel lektor, dr.phil.	2011
Jørg Asmussen seniorredaktør, cand.mag.	1999
Jens Bjerring-Hansen ledende redaktør, ph.d.	2014
Henrik Blicher lektor, ph.d.	1996
David Bloch professor, ph.d.	2011
Hans Blosen cand.phil.	1996

Simon Skovgaard Boeck seniorredaktør, ph.d.	2010
Else Bojsen cand.mag.	2004
Ivan Boserup cand.mag.	1992
Niels Jørgen Cappelørn professor, dr.theol. h.c.	1989
Karsten Christensen cand.phil.	1989
Per Dahl lektor, mag.art.	1989
Jørgen Dehs lektor, cand.phil.	1992
Anne Duekilde cand.mag.	1964
Dorthe Duncker lektor, ph.d.	2003
Sten Ebbesen professor, dr.phil.	1977
Svend Eegholm-Pedersen cand.mag.	1970
Laurids Kristian Fahl ledende redaktør, cand.mag.	2006
Britta Olrik Frederiksen lektor, mag.art.	1990
Anne Mette Hansen lektor, ph.d.	2008
Søren Peter Hansen cand.mag.	2009
Thomas Hansen seniorredaktør, cand.mag.	2010

Markus Hedemann ledende redaktør, cand.mag.	2007
Steffen Heiberg mag.art.	1990
René Herring bibliotekar	2008
Ebba Hjorth ledende redaktør, mag.art.	1979
Bente Holmberg lektor, mag.art.	1983
Harald Ilsøe cand.mag.	1989
Birgitte Jacobsen seniorredaktør, ph.d.	2015
Henrik Galberg Jacobsen professor, dr.phil.	1989
Torben Jelsbak lektor, ph.d.	2013
Eva Skafte Jensen seniorforsker, dr.phil.	2015
Finn Gredal Jensen seniorredaktør, cand.mag. et jur.	2005
Minna Skafte Jensen professor, dr.phil.	2000
Birgitte Bøggild Johannsen redaktør, mag.art.	2017
Bent Jørgensen professor, dr.phil.	1991
Merete K. Jørgensen seniorredaktør, cand.mag.	1987
Aage Jørgensen cand.art.	2005

Esther Schat Kielberg cand.phil.	1992
Lasse Horne Kjældgaard professor, dr.phil.	2007
Anders Leegaard Knudsen seniorredaktør, ph.d.	1996
Carl Henrik Koch dr.phil.	1998
Johnny Kondrup professor, dr.phil.	1990
Jørgen Korsgaard-Pedersen fhv. ambassadør, cand.jur.	1996
Patrick Kragelund dr.phil.	2002
Kjeld Kristensen cand.mag.	1992
Karsten Kynde cand.scient.	2005
Camilla Zacho Larsen seniorredaktør, cand.mag.	2015
Henrik Lorentzen seniorredaktør, cand.mag.	1999
Jørn Lund professor, cand.mag.	2012
Flemming Lundgreen-Nielsen dr.phil.	1977
Jens Lyster dr.theol. h.c.	1978
Klaus P. Mortensen professor, cand.mag.	1998
Lars Boje Mortensen professor, ph.d.	1989

Mia Münster-Swendsen professor (MSO), ph.d.	2017
Johan de Mylius professor, dr.phil.	1985
Jesper Gehlert Nielsen ledende redaktør, cand.mag.	2006
Klaus Nielsen udgaveleder, ph.d.	2016
Marita Akhøj Nielsen ledende redaktør, dr.phil.	1989
Michael Lerche Nielsen lektor, ph.d.	2002
Sanni Nimb seniorredaktør, ph.d.	2007
Sebastian Olden-Jørgensen lektor, ph.d.	2008
Rikke Agnete Olsen forfatter, cand.mag.	1992
Erik Petersen seniorforsker, dr.phil.	1978
Gert Posselt seniorredaktør, cand.mag.	2016
Sten Rasmussen cand.mag.	2006
Nicolas Reinecke-Wilkendorff seniorredaktør, mag.art.	2012
Thomas Riis professor, dr.phil.	1986
Morten Rosenmeier professor, ph.d.	2013
Sven Hakon Rossel professor, mag.art.	2004

Lars Peter Rømhild mag.art.	1991
Jørgen Schack seniorforsker, cand.mag.	2009
Søren Schou professor, mag.art.	2016
Henrik Schovsbo cand.mag. et art.	1999
Lene Schøsler professor, dr.phil.	2013
Aldís Sigurðardóttir ordbogsredaktør, mag.art.	2009
Gunnar Sivertsen forsker, dr.art.	2010
Karen Skovgaard-Petersen direktør, dr.philos.	1993
Erik Skyum-Nielsen lektor, mag.art.	1991
Leif Stedstrup mag.art.	1996
Marie Stoklund museumsinspektør, cand.mag., fil.dr. h.c.	1999
Inger Sørensen cand.phil.	2012
Nicolai Hartvig Sørensen seniorredaktør, cand.mag.	2009
Liisa Theilgaard cand.mag.	2013
Chr. Gorm Tortzen lektor, cand.mag.	2002
Lars Trap-Jensen ledende redaktør, cand.mag. og MPhil	1999

Thomas Troelsgård seniorredaktør, cand.mag.	2010
Helle Vogt professor, ph.d.	2014
Mette Winge forfatter, dr.phil.	1979
Vibeke Winge dr.phil.	1998
Vigdis Ystad professor, dr.philos.	2006
Peter Zeeberg ledende redaktør, ph.d.	1993
Keld Zeruneith dr.phil.	1991
Per Øhrgaard professor, dr.phil.	2014